TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET

KÄSKKIRI

20.11.2026 nr 1-2/26-083

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ohuprognoosi kinnitamine

Korrakaitseseaduse § 24 lõigete 4 ja 5 alusel:

1. **Kinnitan** Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (TTJA) ohuprognoosi (Lisa 1).
2. **Tunnistan kehtetuks** TTJA peadirektori 05.01.2026 käskkirja nr 1-2/26-001 „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ohuprognoosi kinnitamine“.

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristi Talving
peadirektor

Toomas Kiisla

Lisa 1
KINNITANUD
peadirektor
20.11.2026
käskkirjaga nr 1-2/26-083

TARBIJAKAITSE JA TEHNILISE JÄRELEVALVE AMET

OHUPROGNOOS

2027 Tallinn

SISUKORD

SISSEJUHATUS 5

1. *OHUPROGNOOSI FUNKTSIOON: OHUENNETUSLIKU RIIKLIKU JÄRELEVALVE ALUS 5*
2. *OHUPROGNOOSI MEETOD: PROGNOOSITAVA OHU (1) KAALUKUS JA (2) TÕENÄOSUS 6*
   - *2.1. Ohuolukorra kirjeldus 6*
   - *2.2. Ohuolukorra hinnang 6*
   - *2.3. Kontrolli ulatuse piiritlemine: TTJA kaalutlusruumi sisustamine 8*
   - *2.4. Ohu ennetamise pädevus ja rakendatavad riikliku järelevalve meetmed 9*

TTJA SISEMISED RISKID 11

TARBIJAÕIGUSTE VALDKOND 12

1. *TOODETE NÕUETELE VASTAVUSE JÄRELEVALVE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 12*
2. *VABAAJATEENUSTE SEADMETE JA KORRALDUSE OHUTUSE JÄRELEVALVE: 6 – SUUR – OLULINE OHT 21*
3. *TARBIJATE ÕIGUSTE JA HUVIDE RIKKUMINE KAUPADE MÜÜMISEL JA TEENUSTE OSUTAMISEL E-KAUBANDUSES: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 23*
4. *TARBIJALT VARJATUD LISATASUDE VÕTMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 26*
5. *ÜLDISTE KESKKONNAVÄIDETE KASUTAMINE TURUSTUSES: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 28*
6. *TARBIJAST KREDIIDIVÕTJA ÕIGUSTE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 30*
7. *TUBAKASEADUSE JA ALKOHOLISEADUSE NÕUETE RIKKUMINE: 6 – SUUR – OLULINE OHT 32*
8. *TUBAKATOOTE REKLAAMI KEELU RIKKUMINE: 4 – VÄIKE – OLULINE OHT 34*
9. *FINANTSTEENUSE (SH TARBIJAKREDIIDI) REKLAAMI NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 35*
10. *HASARTMÄNGU REKLAAMI NÕUETE RIKKUMINE: 3 – SUUR – TAVALINE OHT 37*
11. *ALKOHOLI REKLAAMI NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 38*
12. *POLIITREKLAAMI NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE– TAVALINE OHT 40*
13. *REISIETTEVÕTJA TEGUTSEB (PIISAVA) TAGATISETA: 6 – SUUR – OLULINE OHT 41*
14. *REISIDE, REISITEENUSTE JA MUUDE TEENUSTE PAKKUMISEL NING MÜÜMISEL RIKUTAKSE ÜLDISI TARBIJA ÕIGUSI: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 42*
15. *TARBIJAÕIGUSTE RIKKUMINE SIDE- JA ÜLDHUVITEENUSE PAKKUMISEL (SIDE, ELEKTER JMS): 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 44*

SIDE JA INFOÜHISKONNA VALDKOND 46

16. *EESTI INFORUUMI OHUSTAMINE: 9 – SUUR – KÕRGENDATUD OHT 46*
17. *RAHVUSVAHELISTE SANKTSIOONIDE RIKKUMINE TEENUSTE VALDKONNAS: 5 – KESKMINE – OLULINE OHT 48*
18. *VÄLISINVESTEERINGU LOAKOHUSTUSE JA LOA TINGIMUSTE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE – KÕRGENDATUD OHT 49*
19. *DIGILIGIPÄÄSETAVUSE NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 50*
20. *RAADIOSAGEDUSTE KASUTAMISE NÕUETE RIKKUMINE: 9 – SUUR – KÕRGENDATUD OHT 52*
21. *NUMERATSIOONI KASUTAMISE TINGIMUSTE RIKKUMINE: 4 – VÄIKE – OLULINE OHT 53*
22. *ELUTÄHTSA TEENUSE OSUTAJALE KEHTESTATUD NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 54*
23. *MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJALE JA TEISTELE ETTEVÕTJATELE SIDETURU TOIMIMISE TAGAMISEKS KEHTESTATUD KOHUSTUSTE RIKKUMINE: 4 – VÄIKE – OLULINE OHT 55*

EHITUS-, TÖÖSTUS- JA RAUDTEEVALDKOND 57

24. *KAEVANDAMISE NÕUETE RIKKUMINE: 7 – VÄIKE – KÕRGENDATUD OHT 57*
25. *LÕHKEMATERJALI, PÜROTEHNILISE TOOTE NING SÕJARELVA LASKE JA LAHINGUMOONA KÄITLEMISE NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 58*
26. *OHTLIKU KEMIKAALI KÄITLEMISE NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 60*
27. *GAASI- JA SURVESEADMETE VALDKONNA NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 63*
28. *ELEKTRIPAIGALDISTE VALDKONNA NÕUETE RIKKUMINE: 9 – SUUR – KÕRGENDATUD OHT 65*
29. *TÕSTESEADMETE KASUTAMISE NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 67*
30. *EHITISTE OHUTUSE VALDKONNA NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 69*
31. *EHITISE KAITSEVÖÖNDI NÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 72*
32. *EHITUSVALDKONNA ETTEVÕTJA JA PÄDEVA ISIKU NÕUETE RIKKUMINE: 2 – KESKMINE – TAVALINE OHT 73*
33. *EHITISTE LIGIPÄÄSETAVUSE NÕUETE RIKKUMINE: 5 – KESKMINE – OLULINE OHT 74*
34. *EHITAMINE AVALIKUS VEEKOGUS: 7 – VÄIKE – KÕRGENDATUD OHT 75*
35. *EHITISTE ENERGIATÕHUSUSE NÕUETE RIKKUMINE: 5 – KESKMINE – OLULINE OHT 76*
36. *RAUDTEEÜLETUSKOHTADE NÕUETELE MITTEVASTAVUS JA RAUDTEE OHTLIK ÜLETAMINE: 9 – SUUR – KÕRGENDATUD OHT 79*
37. *RAUDTEE INFRASTRUKTUURI NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT 81*

38. RAUDTEEVEEREMI NÕUETELE MITTEVASTAVUS: 5 – KESKMINE – OLULINE OHT *83*
39. RAUDTEEOHUTUSE JA -LIIKLUSE JUHTIMISE EEST VASTUTAVATE TÖÖTAJATE PÄDEVUSNÕUETE RIKKUMINE: 8 – KESKMINE – KÕRGENDATUD OHT *85*
40. RAUDTEEOHUTUST OHUSTAVAD ALLTÖÖVÕTJATE TÖÖTAJATE PÄDEVUSNÕUETE RIKKUMISED: 9 – SUUR – KÕRGENDATUD OHT *86*

Sissejuhatus

1. Ohuprognoosi funktsioon: *ohuennetusliku riikliku järelevalve alus*

Ohu tõrjumine ja ennetamine on riikliku järelevalve osad, mille üldiseid põhimõtteid reguleerib korrakaitseseadus (KorS). Riiklik järelevalve jaguneb kaheks:

- **Ohutõrjeline riiklik järelevalve.** See on riiklik järelevalve olukorras, kus eksisteerib korrarikkumine (KorS § 5 lg 1), oht (KorS § 5 lg-d 2-5) või ohukahtlus (KorS § 5 lg 6). Eeltoodu ei ole seotud asjaoluga, kas olukord vastab mõnele süüteo koosseisule. Ohutõrjelise riikliku järelevalve eesmärk on ohu tõrjumine, sh ohukahtluse korral ohu välja selgitamine. Selle riikliku järelevalve siht on tegeleda konkreetse ohuga.
- **Ohuennetuslik riiklik järelevalve.** See on riiklik järelevalve olukorras, kus puudub ohukahtlus, kuid saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib ohukahtlus või oht (KorS § 5 lg 7). Ohuennetusliku riikliku järelevalvega on tüüpiliselt tegemist juhtudel, kus seadusest tulenevalt peab korrakaitseorgan kontrollima teatud avalik-õiguslike nõuete järgimist, sõltumata sellest, kas konkreetse isiku või olukorra ohtlikkuse kohta on teavet (nn inspektsiooniline riiklik järelevalve).

Riikliku järelevalve üldmeetmetest saab ohu ennetamiseks kasutada vaid avalikkuse või konkreetsete isikute teavitamist (KorS §-d 23 ja 26). Korrakaitseorganil on lubatud kohaldada riikliku järelevalve erimeedet ohu ennetamiseks eeldusel, et ohuprognoosile tuginedes saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib oht (KorS § 24 lg 1). Seega tuleb ohtude ennetuseks kaardistada ohuprognoosis olukorrad, mil võivad tekkida ohuolukorrad.

Eeltoodust tulenevalt on koostatud Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi TTJA või Amet) tegevusvaldkondade ohuprognoosid. Järjepidevalt ja vähemalt üks kord aastas hinnatakse ohuprognoosi asjakohasust ning tehakse vajaduse korral muudatused (KorS § 24 lg 4). Ohuprognoosi asjakohasuse hõlpsamaks hindamiseks on iga valdkonna puhul ära kaardistatud õigusaktidest tulenevad kõik TTJA ülesanded selles valdkonnas.

Ohuprognoosi funktsioon kokkuvõtvalt on anda sekkumiseks kontrollitav ja arusaadav alus:

(1) Kodanikele ja ettevõtjatele *(2) TTJA-le*

Tuginedes ohuprognoosile kinnitatakse igaks kalendriaastaks eraldiseisva dokumendina järelevalve plaan (nn tööplaan), kus kajastatakse täpsemalt, millist valimit kirjeldatud olukordadest sel aastal kontrollitakse (nt et kontrollitakse mingi piirkonna tanklaid või hajaasustuse tanklaid vmt).

Ohuprognoos peab põhinema faktidel ja teaduslikel või tehnilistel teadmistel või Euroopa Liidu õigusaktist tuleneval järelevalvekohustusel ning lähtuma võrdse kohtlemise põhimõttest (KorS § 24 lg 2). Ohuprognoos koostatakse seega objektiivsete tunnuste alusel ja lähtutakse senise järelevalve tulemustest, ametile esitatud märgukirjadest ja süüteoteadete analüüsist, teiste asutuste edastatud järelevalveesildistest ning õnnetusjuhtumite ja intsidentide analüüside tulemustest, samuti teadus- ja erialakirjanduses avaldatud käsitlustest ja ülevaadetest.

Iga ametkondliku ohuhinnangu õiguspärasuse puhul on määravaks *ex ante* perspektiiv, s.t ajahetk, kui hinnangu annab korrakaitseorgan. Hiljem *ex post* perspektiivist selgunud asjaolud ohuhinnangu õiguspärasust reeglina ei mõjuta, v.a kui tegu oli ilmse hooletusega. Seega ohu hindamisel (kas ja milline) teeb pädev haldusorgan tõendatud asjaolude põhjal prognoosi

isiku käitumise kohta vaatega tulevikku. Seega hõlmab ohuhinnang nii tõendite hindamist kui ka määratlemata õigusmõiste sisustamist. Ohu kindlakstegemisel ei ole täitevvõimul kohtuvaidluses reeglina kontrollivaba hindamisruumi.[1]

2. Ohuprognoosi meetod: *prognoositava ohu (1) kaalukus ja (2) tõenäosus*

Ohuprognoosi koostamisel kajastatakse iga olukorra kohta, mille realiseerumisel tekib ohukahtlus või oht, järgmised andmed:

2.1. Ohuolukorra kirjeldus

Iga ohuolukorda tähistab eraldiseisev pealkiri, milles sõnastatakse lühidalt probleem, mille kohta vastav ohuprognoos on koostatud. Ohuolukorra raskuspunkt on reeglina kaitstav õigushüve.

Olukorra kirjelduses tuuakse välja olukorra sisulised, olulised tunnused, millele tugineva hinnangu järgi võib olukorda pidada ohtlikuks (kirjeldades sõnaliselt või ka viitega konkreetsele normile). Selles osas võib ka määratleda nt lävendi, määra või piiri, millest alates loetakse olukord tekkinuks.

Kui ohuolukorrana on määratletud kasutusloa või -teate nõude rikkumine eramute ehitamisel, siis tuleb kirjeldada, mis etapist või tegevusest alates loetakse ehitis kasutusse võetuks, kas (a) siseviimistlustööde tegemisest, (b) ruumide möbleerimisest ja isiklike asjade sisseviimisest; c) ruumide kasutamisest ja nendes ajutisest viibimisest (nt ilma ööbimiseta) või (d) eramusse püsivalt sissekolimisest, mujalt väljakolimisest vmt.

Olukorda kirjelduses tuuakse välja andmed, millele tuginedes saab pidada võimalikuks ohu teket.

Statistilised andmed (mh varasemad menetlused, õnnetusjuhtumid), märgukirjad, selgitustaotlused, järelevalveesildised.

Tähtis on, et olukord oleks hästi piiritletud ega piirduks üksnes sellega, et mööndakse võimalust, et toimub mõne seaduse rikkumine.

Hea pole ning liiga üldiseks jääb „tarbijakaitseseaduse rikkumine“ või „toote nõuetele vastavuse seaduse rikkumine“, kuid sobilik on „ebaausate kauplemisvõtete kasutamine ehituspoodides“ või „agressiivsete müügivõtete kasutamine koduuksemüügi puhul“ vms.

2.2. Ohuolukorra hinnang

Iga ohuolukorra puhul hinnatakse vastavas olukorras (1) kõigepealt saabuda võiva tagajärje raskust, (2) seejärel ohu tõenäosust.

(1) Tagajärje kaalukus: *tavaline, oluline, kõrgendatud*

Tagajärjena tuuakse ära, millised õigushüved ja millises ulatuses võivad kahjustatud saada ohu realiseerumisel. Tuleb määrata kindlaks, kas tegemist on ohuga (nn lihtoht), olulise või kõrgendatud ohuga KorS-i tähenduses:

tavaline oht	*oluline oht*	*kõrgendatud oht*

Oht on olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrarikkumine (KorS § 5 lg 2).

Oluline oht on oht isiku tervisele, olulise väärtusega varalisele hüvele (st ületab enam kui kümnekordselt kehtivat ühe kuu palga alammäära), keskkonnale (KorS § 5 lg-d 3 ja 8 p 1) või KorS § 5 lõikes 4 (kõrgendatud oht) nimetamata kuriteo toimepanemise oht.

Kõrgendatud oht on oht isiku elule, kehalisele puutumatusele (st seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine), füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht (KorS § 5 lg 4).

[1] Vt nt RKHKo 3-17-1545/81, p 26.

Kui tegemist on kaalukate õigushüvede kaitsmisega (nt elu), piisab sekkumisel vähem tõenäolisemast korrarikkumise võimalusest kui õigushüvede puhul, mis niivõrd kaalukad ei ole. Siinkohal omandavadki ohuhinnangu andmisel olulise rolli erineva raskusega ohukategooriad, s.o tavaline oht (KorS § 5 lg 2), oluline oht (KorS § 5 lg 3) ja kõrgendatud oht (KorS § 5 lg 4).

(1) Kui olukorrana on kirjeldatud suurõnnetuse ohuga ettevõte (mille vahetus lähenduses viibivate inimeste hulk on muutuv), siis iseloomustab kaitstava õigushüve kaalukus seda, mis on õnnetuse tagajärg - kas ja mitu inimest võib õnnetuse ajal konkreetsel aastal sattuda ohtu või surra või mis on keskkonnamõju. Sellisel juhul on ohu tase sõltuvalt ohustatud õigushüvest (tervis või elu või keskkond) tavaline, oluline või kõrgendatud.

(2) Kui ohuolukorrana on kirjeldatud alkoholireklaami nõudeid rikkuva reklaami edastamist avalikkusele, siis tagajärje osas tuleb hinnata, kas (a) sellega rikutakse üksnes formaalseid reklaamile esitatavaid nõudeid; (b) sellega kahjustatakse kõlblust; (c) selle tulemusena rikutakse konkreetse inimese tervis või võime oma elu iseseisvalt korraldada või (d) selle tulemusena tekib kahju paljude inimeste tervisele ehk oht rahvatervisele.

(2) Realiseerumise tõenäosus: *väike, keskmine, suur*

Ohu realiseerumise tõenäosus iseloomustab, kui suure tõenäosusega kirjeldatud olukorras tekib oht või ohukahtlus. Ohu realiseerumise tõenäosuse hindamise skaalal on kolm astet:

väike tõenäosus	*keskmine tõenäosus*	*suur tõenäosus*

Ohu ennetamisel ei pea olema korrarikkumise toimumine tulevikus täielikult kindel, samuti ei pea korrarikkumine olema vahetult eelseisev. Ohukahtlus on olukord, kus ilmnenud asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal ei saa tõenäosust, et korrarikkumine aset leiab, pidada piisavaks, kuid mille puhul on alust arvata, et korrarikkumine ei ole välistatud. Siin tuleb KorS § 5 lg 2 järgi lähtuda keskmise objektiivse hindaja perspektiivist. Piisavat tõenäosust saab sellekohaselt jaatada siis, kui korrarikkumise aset leidmisega tulevikus võib arvestada keskmine mõistlik isik.

Praktikas peaks ohuennetusliku riikliku järelevalve teostamisel kehtima nn „mida-seda“ reegel: (a) mida kaalukam on õigushüve, seda leebemad nõudmised on sekkumisele tõenäosuse hindamisel. (b) Samuti kehtib ka vastupidi, mida suurem on tõenäosus, seda vähem kaalukas võib olla kaitstav õigushüve. Teisisõnu ohuennetuslik riiklik järelevalve on seda pakilisem, mida kõrgemad on nö panused.

(3) Kui olukorrana on kirjeldatud suurõnnetuse ohuga ettevõte, kus õnnetuse võimalus on ettevõtja enda rakendatud ettevaatusabinõudest tulenevalt muutuv, siis iseloomustab tõenäosus seda, kas ja kui palju mõjutavad konkreetsed ettevaatusabinõud seda, et leiab aset õnnetus – selline tõenäosus on sõltuvalt asjaoludest väike, keskmine või suur. Olles rakendanud korralikult kõiki abinõusid, on suurõnnetuse tõenäosus väike.

(4) Kui ohuolukorrana on kirjeldatud alkoholireklaami nõueteid rikkuva reklaami edastamist avalikkusele, siis tõenäosuse osas tuleb hinnata, kas (a) tegu uue reegliga majanduskeskkonnas (mis toob kaasa vähese teadlikkuse), on rikutav nõue iseenesest selge või pigem vajab arutelu (sh ka grammatiline selgus), kas (b) TTJA on andnud nõude rikkumisel varasemalt välja juhise (mis toob kaasa suurema teadlikkuse) või on korraldatud koolitusi/seminare; (c) kas nõue puudutab suuremaid või väiksemaid ettevõtteid (viimastel on võimekust spetsialisti palkamiseks vähem) või (d) näitab senine kogemus teatud valdkonnas rikkumiste sagedust (tulenevalt hoopis mõnes muust asjaolust või motivatsioonist, maksunõuetest lähtuvalt vms).

Lähtudes eeltoodust on iga ohuolukord seotud:

(1) esiteks prognoositava ohuga ning

(2) teiseks selle ohutüübi realiseerumise tõenäosusega järgmiselt:

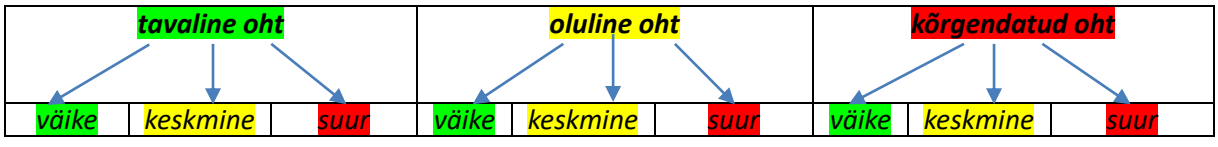

Nii moodustub ohuprognoosis iga ohuolukorra kohta **3x3=9 astet**, mis kirjeldavad kasvavalt prognoosi tõsidust (mida suurem number, seda tõsisem prognoos).

Nimetatud 9 astet on järgmised:

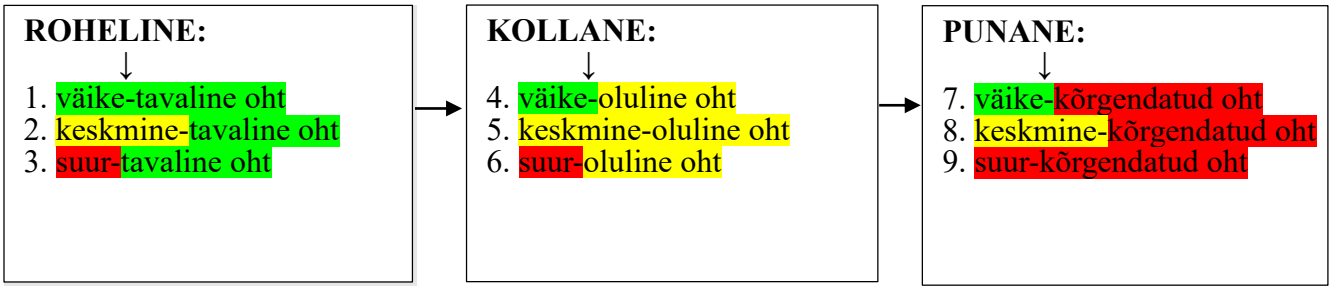

Kokkuvõtvalt on TTJA ohuprognoosi 3-astmelise mudeli alusel sekkumisvajaduse kasv ohu kaalukuse ja ohu realiseerumise teljel järgmine:

Joonis. TTJA 3-tasemelise ohuprognoosi mudel

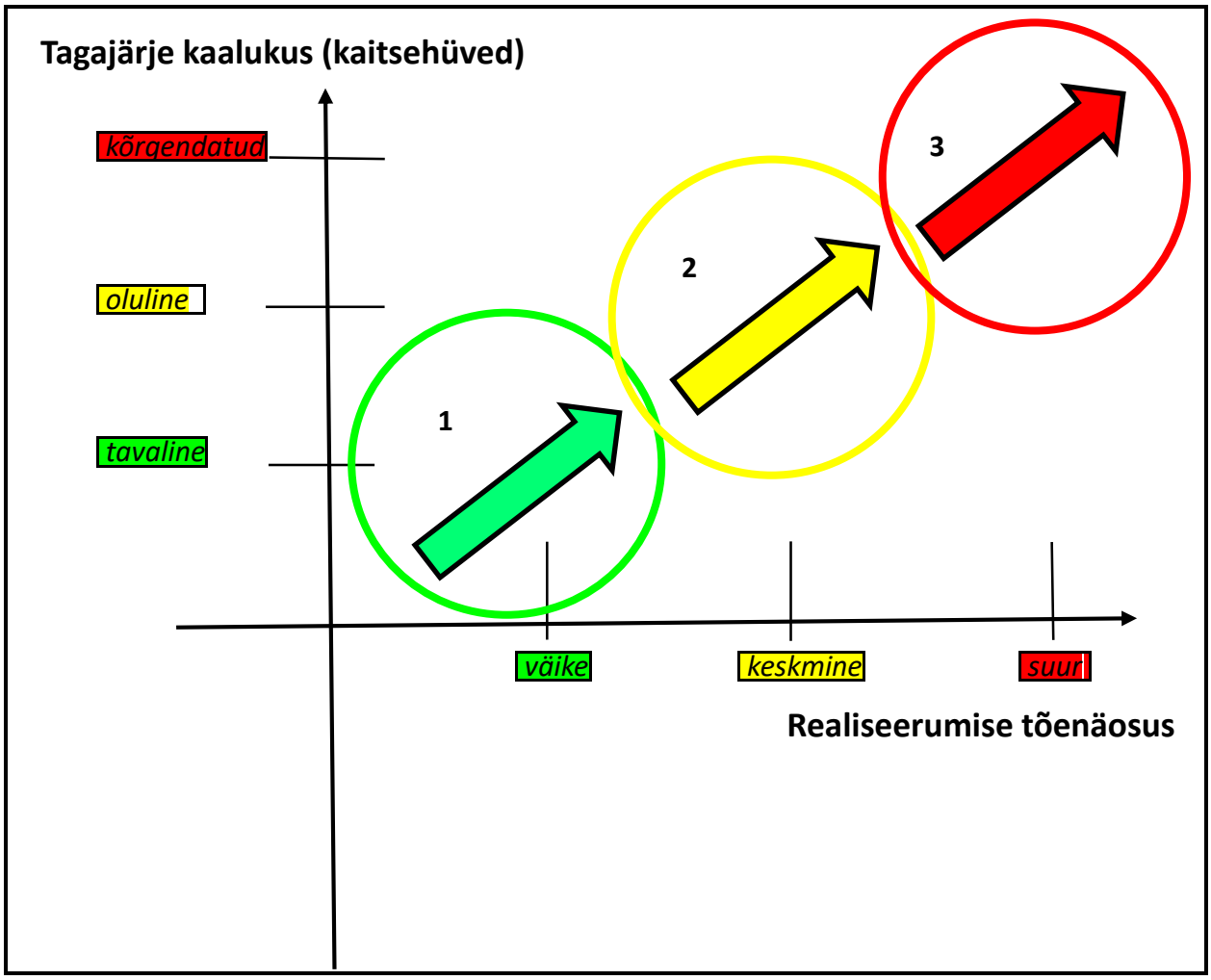

2.3. Kontrolli ulatuse piiritlemine: *TTJA kaalutlusruumi sisustamine*

Kontrolli ulatuse all piiritletakse vajadusel täpsemalt, millistel kaalutlustel peab TTJA vajalikuks sekkuda. Siin määratakse vajadusel ära (1) *keda*, (2) *mida* ja (3) *kuidas* täpsemalt kontrollitakse.

(1) Kontrolli ulatuse juures tuleks eelkõige ära määratleda kontrollitavate isikute ring (avaliku korra eest vastutavad isikud). Tähtis on teadvustada, milliste tunnuste alusel tehakse kindlaks isik, kellel lasub vastavas ohuolukorras vastutus avaliku korra eest ehk kes on riikliku järelevalve menetluse subjektid (KorS § 15). Vastutus avaliku korra eest võib tekkida ka üksnes seeläbi, et isik omab või valdab asja, sh kinnisasja, ehitist, rajatist (KorS § 15 lg-d 4 ja 5). Korrakaitseõigusliku vastutuse subjektideks võivad olla:

- füüsilised isikud;

- eraõiguslikud juriidilised isikud (nt osaühingud ja aktsiaseltsid).

Praktikas võib tõusetuda õiguslik küsimus, kas haldusekandjad saavad samuti korrakaitseõiguslikult vastutada, kui nendest peaks lähtuma oht avalikule korrale. Lühidalt kokku võetuna vastutavad ka haldusekandjad, kuid teine riigiasutus (sh TTJA) ei saa nende suhtes rakendada riikliku järelevalve meetmeid (vt KorS § 15).

Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja haldusorganid.

(2) Lisaks saab vajadusel täiendavalt ära määratleda kontrollitavate objektide (asjad, kinnisasjad, hooned, dokumendid, ohtlikud tooted, seadmed vms) või milliseid nõudeid kontrollitakse (kirjeldades või ka viitega konkreetsele normile). Eesmärk on kontrolli ulatust selgemalt piiritleda.

(5) Kui ohuolukorrana on määratletud kasutusloa või -teate nõude rikkumine hoone või rajatise ehitamisel, siis kontrolli ulatuse all võib kirjeldada, milliseid nõudeid täpsemalt kontrollitakse.

(6) Kui ohuolukorrana on määratletud alkoholiseadusest tulenevate reeglite järgimine, võib kontrolli ulatuse juures täpsustada ning piiritleda, milliseid jaekaubanduse müügikohti kontroll hõlmab (kauplused, kioskid, tanklad).

(3) Kontrolli ulatuse juures võib ära nimetada, milliseid riikliku järelevalve meetmeid TTJA eelistatult rakendada kavatseb, sh kas reeglina toimub pigem vaid leebemate meetmete rakendamine, nt küsitlemine ja dokumentide nõudmine (KorS § 30), või rakendatakse ka teisi sekkuvamaid meetmeid, nt valdusesse sisenemist ja selle läbivaatust (KorS § 50 ja § 51).

2.4. Ohu ennetamise pädevus ja rakendatavad riikliku järelevalve meetmed

Selguse huvides võib ohuprognoosis nimetada õigusaktid ja vajadusel ka õigusnormid, millest tuleneb TTJA pädevus vastava ohuolukorra suhtes. Samuti nimetatakse dokumendis ära need erimeetmed, mida korrakaitseorgan saab ohuprognoosi ja KorS § 24 lg-e 1 alusel rakendada. Riikliku järelevalve erimeetmete volitused sõltuvad konkreetsest seadusest, mille alusel järelevalvet teostatakse.

Eriseadustest tulenevad täiendavad nn spetsiaalsed riikliku järelevalve meetmed (nt kontrolltehing) või riikliku järelevalve meetme eritingimused (nt lammutusettekirjutus). Sellised täiendavad erimeetmed on selguse huvides otstarbekas ära nimetada.

Haldussunni abinõusid eraldi nimetada vaja ei ole, sest need on kõikides olukordades alati olemas ning samad (asendustäitmine, sunniraha ja vahetu sund).

KorS näeb ette ka ettekirjutuse tegemise ja selle täitmata jätmisel sunniraha võimaluse (§ 23 lg 4). Lisaks näeb samuti osa eriseadusi ette sunniraha määramise võimalusi. Seejuures tuleb tähele panna, mis on konkreetsel juhul ettekirjutuse tegemise ja sunniraha määramise alus, mh võimalik sunniraha suurus. Ohu ennetamiseks ei ole lubatud kohaldada vahetut sundi, välja arvatud juhul, kui see on vajalik olulise või kõrgendatud ohu ennetamiseks (KorS § 24 lg 6).

TTJA rakendatavad erimeetmed on ülevaatlikult ära toodud eraldi tabelina:

Tabel. TTJA rakendatavad erimeetmed

	ESS	MeeTS	EhS	KemS	LMS	TNVS	TKS	MõõteS	MaaPS	SeOS	RdtS
KorS § 26. Teavitamine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 28. Ettekirjutus ja haldussunnivahendi kohaldamine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 29. Ohu tõrjumine [--] korrakaitseorgani poolt	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 30. Küsitlemine ja dokumentide nõudmine	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 31. Kutse ja sundtoomine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 32. Isikusamasuse tuvastamine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 33. Isikusamasuse tuvastamine erilise tuvastusmeetmega											
KorS § 34. Isikuandmete töötlemine jälgimisseadmestiku [--]ga											
KorS § 35. Isikuandmete töötlemine [--] sideettevõtjalt											
KorS § 35^1. Hädaabinumbrile edastatud informatsiooni töötlemine											
KorS § 37. Isiku joobeseisundi kontrollimine ja tuvastamine											
KorS § 38. Alkoholijoobe kontrollimine ja tuvastamine kohapeal					X						
KorS § 39. Isiku toimetamine [--] tervishoiuteenuse osutaja juurde											
KorS § 40. Alkoholijoobe tuvastamine vereproovi uuringuga											
KorS § 41. [--] joovastava aine tarvitamise [--] tuvastamine											
KorS § 42. Joobeseisundis isiku kainenema toimetamine											
KorS § 43. Kainenema toimetatud isiku kinnipidamistingimused											
KorS § 44. Viibimiskeeld				X	X						
KorS § 45. Sõiduki peatamine				X					X		
KorS § 46. Isiku kinnipidamine											
KorS § 47. Turvakontroll					X						
KorS § 48. Isiku läbivaatus											
KorS § 49. Vallasasja läbivaatus	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 50. Valdusesse sisenemine	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 51. Valduse läbivaatus	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
KorS § 52. Vallasasja hoiulevõtmine	X		X	X	X	X	X	X		X	X
KorS § 53. Hoiulevõetud vallasasja müümine või hävitamine	X		X	X	X	X	X	X		X	
EhS § 132 lg 3 lammutamisettekirjutus			X								
TNVS § 56^1 // TKS § 63. Kontrolltehingu tegemine					X	X	X				

TTJA sisemised riskid

Lisaks valdkondlikele ohuolukordadele tuleb ohuprognoosis arvestada ka TTJA sisemisi riske, mis mõjutavad ameti võimet tagada tõhus järelevalve ja ohtude ennetamine. Neid riske võetakse ohuprognoosi tegevusvaldkondade koostamisel arvesse, kuna nad kirjeldavad takistusi, mis võivad mõjutada sekkumisvajaduse õiget hindamist ja järelevalve kvaliteeti.

TTJA sisemised riskid jagunevad järgnevalt:

- Personaliriskid – töökoormuse kasv, võtmekompetentside nappus, tööjõu voolavus ja kriitiliste valdkondade spetsialistide värbamisraskused.
- Ressurss – järelevalveülesannete kasv võrreldes ressursside mahuga, tehniliste vahendite ja infosüsteemide piirangud.
- informatsioon – ebapiisav andmestik ja killustatud info, mis võib mõjutada riskipõhise järelevalve täpsust.
- Õigusliku raamistikuga seotud riskid – kiirelt muutuv regulatsioon ja õigusselguse puudumine.
- Mainerisk – avalikkuse ootused ja järelevalveotsuste mõistmine.
- Koostöö – vajadus teha koostööd teiste asutustega valdkondades, kus riskid on ühised.

Nende riskide teadvustamine ja vähendamine on osa TTJA aastasest planeerimisprotsessist ning mõjutab järelevalve fookuste seadmist igas valdkonnas

TARBIJAÕIGUSTE VALDKOND

1. Toodete nõuetele vastavuse järelevalve: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Toodete nõuetele vastavuse järelevalve hõlmab väga erinevaid tooteid alates igapäevastest tarbekaupadest kuni tehniliste ja digitoodeteni, mida pakutakse tarbijatele, ettevõtjatele ja avalikule sektorile. Turule lastav või kättesaadavaks tehtav toode peab olema ettenähtud ja mõistlikult eeldatava kasutuse korral ohutu, nõuetekohaselt märgistatud ning varustatud vajaliku teabe ja dokumentidega. Ohuolukord tekib siis, kui toode ei vasta sellele kohaldatavatele ohutus-, tervisekaitse-, toimivus-, märgistus-, jälgitavus-, vastavushindamise-, keskkonna-, ligipääsetavus- või küberturvalisuse nõuetele. Puudus võib seisneda nii toote konstruktsioonis, koostises või toimivuses kui ka märgistuse, kasutusjuhendi, vastavusdeklaratsiooni või müügipakkumises esitatava teabe puudumises.

Kui ei ole märgitud teisiti, kajastavad dokumendis esitatud 2026. aasta järelevalveandmed aasta esimese üheksa kuu tulemusi, mitte kogu kalendriaasta lõpptulemusi. Riskipõhiste kontrollide rikkumiste osakaal ei ole otseselt üldistatav kogu turule ega näita iseenesest rikkumiste ohtlikkust või ohu realiseerumise tõenäosust. Ohuhinnangute põhjendamisel arvestatakse lisaks kontrollitulemustele puuduste iseloomu, võimalikke tagajärgi ning toodete levikut ja kasutusolukordi.

Toote ohutuse valdkonna 2025. aasta järelevalvetulemused näitavad, et nõuetele mittevastavus on turul jätkuvalt levinud. 848 kontrollist tuvastati rikkumisi 66% puhul ja leiti 210 ohtlikku toodet. E-kaubanduses oli rikkumiste osakaal suurem kui tavakaubanduses: e-poodide kontrollides 82% ja tavakaupluste kontrollides 34%. See näitab, et veebikaubanduse, rahvusvaheliste müügiplatvormide ja kolmandatest riikidest pärinevate toodete puhul tuleb jätkuvalt hinnata nii toodet ennast kui ka müügipakkumises esitatud teavet.

Euroopa Komisjoni Safety Gate (ohtlike toodete kiire teabevahetuse süsteem) 2025. aasta aruande järgi valideeriti 2025. aastal 4671 ohtliku toote teadet, mis on süsteemi seni suurim näitaja. Kõige sagedamini teatati kosmeetikatoodetest (36%), mänguasjadest (16%) ning elektriseadmetest ja -varustusest (11%). Teadetes märgitud peamised riskid olid kemikaalirisk (53%), vigastusoht (14%) ja lämbumisoht (9%). ELi turujärelevalveasutuste töö- ja infovahetussüsteemi ICSMS andmetel registreeriti 1. jaanuarist kuni 30. septembrini 2026 kokku 48 564 järelevalvejuhtumit. Neist 30 036 ehk 61,85% juhtumit märgiti nõuetele mittevastavaks. Mänguasjad moodustasid juhtumitest 12,32%, üldise tooteohutuse juhtumid 9,18% ja madalpingeseadmete juhtumid 5,70%. Päritoluriikide jaotuses oli Hiina suurima osakaaluga riik. ICSMS-i näitaja kirjeldab järelevalves registreeritud juhtumeid, mitte kõigi turul olevate toodete nõuetele vastavuse määra.

Kolmandatest riikidest pärit toodete maht annab riskile täiendava mõõtme. Eurostati 2025. aasta andmetel ulatus EL-27 otsene import kolmandatest riikidest elektri- ja elektroonikaseadmete puhul 349,3 miljardi, masinate ja mehaaniliste seadmete puhul 308,8 miljardi ning mänguasjade, mängude ja sporditarvete puhul 21,9 miljardi euroni. Eestis olid vastavad impordimahud 795,0, 324,8 ja 41,4 miljonit eurot, millest Hiinast pärines vastavalt 463,3, 150,3 ja 25,8 miljoni euro väärtuses kaupu. Rõivaste, jalatsite ja pürotehnika impordimahud olid väiksemad, kuid ka neis tooterühmades moodustasid Hiinast pärit tooted märkimisväärse osa. Suur impordimaht suurendab vajadust tõhusa ja riskipõhise nõuetele vastavuse kontrolli järele.

Lastele suunatud tooted. Lastele mõeldud mänguasjad, rõivad ja lastehooldusvahendid peavad olema ohutud, eakohased ning varustatud arusaadava eestikeelse teabe ja hoiatustega. Nõuetele mittevastavus võib põhjustada lämbumist, vigastusi, takerdumist või kokkupuudet ohtlike ainetega. 2026. aasta kontrollides esines mänguasjade müüjatel rikkumisi 79% juhtudest ning laboratoorselt kontrollitud mänguasjadest osutus 45% ohtlikuks või nõuetele mittevastavaks. Lasterõivaste ohutusnõuete eesmärk on vähendada nööride ja tõmbepaelte takerdumisriski. Nooremate laste rõivaste kaela- ja kapuutsipiirkonnas olevad nöörid võivad takerduda mängimisel, vanemate laste pikkade ja lahtiste tõmbepaelte puhul esineb takerdumisoht sõidukitesse või atraktsioonidele. Tagajärjeks võivad olla rasked vigastused või surm. 2026. aasta esimese üheksa kuu jooksul kontrolliti 108 lasterõivast, millest 36 ehk 33% osutus ohtlikuks. 2026.aastal läbi viidud testimisprojekti esialgsete testimistulemuste järgi osutus ohtlikuks 3 toodet 7-st.
2026. aasta Euroopa Komisjoni ühisprojektis „Product Safety Sweep“ kontrolliti liikmesriikide turujärelevalveasutuste poolt 35 veebiplatvormil 1681 lapsehooldus- ja sporditoote müügipakkumist. Kõik nõutud andmed (tootja, ELis asuv vastutav isik ja toote identifitseerimisandmed) olid olemas vaid 58% pakkumistest; puudustega pakkumiste suhtes tehti platvormidele 560 korraldust. TTJA kontrollis kuuel rahvusvahelisel platvormil 51 lapsehooldustoote pakkumist, millest 59%-l esines puudusi.

Isikukaitsevahendid. Isikukaitsevahendi eesmärk on kaitsta kasutajat keemiliste, bioloogiliste, füüsikaliste või muude ohtude eest. Kui kaitsevahend ei taga ettenähtud kaitset, ei ole läbinud nõuetekohast vastavushindamist või sellel puudub nõuetekohane märgistus, kasutusjuhend või vastavusdeklaratsioon, võib kasutaja jääda tegelikult kaitseta. See võib põhjustada raske tervisekahjustuse või surma. 2026. aasta esimesel poolaastal tuvastati 94 kontrollitud isikukaitsevahendi mudelist puudusi 65%. Maksu- ja Tolliametilt laekunud tolliteadete alusel kontrollitud kõrgema riskiga saadetiste puhul ei vastanud 2026. aasta üheksa kuu jooksul nõuetele ükski 93-st kontrollitud mudelist.

Tarbekaup ja e-kaubanduses pakutavad tooted. Tarbekaupade hulka kuuluvad erinevad igapäevased esemed ja tooted, mida tarbijad kasutavad oma igapäevaelus. Toode peab olema ohutu ning selle märgistus ja ohutusalane teave peavad olema arusaadavad ja kättesaadavad ka e-kaupluses. Oht võib tuleneda toote koostisest, disainist või puudulikust teabest. Näiteks võib moeehe sisaldada lubatust rohkem niklit, pliid või kaadmiumi. 2026. aasta testimisprojekti käigus ei vastanud 20 moeehtest 6 keemilistele nõuetele. Rahvusvahelistel veebiplatvormidel puuduvad sageli toote identifitseerimisandmed, tootja või ELis asuva vastutava isiku kontaktandmed ning vajalikud hoiatused.

Elektri- ja elektroonikaseadmed. Elektri- ja elektroonikaseadmete peamised riskid on elektrilöögi- ja põlenguoht, elektromagnetilise ühilduvuse puudused ning ohtlike ainete sisaldus. Plahvatusohtlikus keskkonnas kasutatavate seadmete puhul võivad puudused põhjustada ka süttimise ning gaasi- või tolmuplahvatuse, millega võib kaasneda oht inimese elule ja tervisele, varale ning keskkonnale. TTJA järelevalves tuvastatakse jätkuvalt seadmeid, millel puuduvad nõutavad märgistused või dokumentatsioon, mis võib viidata ka sisulistele ohutus- ja vastavusprobleemidele.
Eestis registreeritakse aastas keskmiselt 70–90 elektriseadmete rikkest põhjustatud tulekahju ja ligikaudu 50 tervisekahjuga elektriõnnetust. TTJA 2026. aasta järelevalves tuvastati rikkumisi 51% juhtudest, võrreldes 43%-ga 2025. aastal. Ka ELi Safety Gate'i andmetel kuuluvad elektriseadmed sagedamini ohtlikuks tunnistatud tootekategooriate hulka ning üheks peamiseks riskiks on elektrilöögioht.

Raadioseadmed ja droonid. Raadioseade peab toimima ettenähtud viisil ega tohi häirida teiste seadmete või sidevõrkude tööd. Raadiospektri väär kasutamine või seadme ebaõige

konstruktsioon võib põhjustada häireid pääste-, lennu-, mere- või meditsiinisides ning navigatsioonisüsteemides. Selle tagajärjeks võib olla side või navigatsiooni häirumine või katkemine ning sellest tulenev oht inimeste elule ja varale. Droonide puhul lisandub inimeste ja vara kahjustamise oht, kui juhtimis- ja turvafunktsioonid ei toimi või toode ei vasta oma klassile. TTJA 2026. aasta kontrollides esines raadioseadmete (sh droonid) rikkumisi 67 %. 2026. aasta Euroopa ühisprojektis oli kolmandate riikide veebiplatvormidel pakutud raadioseadmetest nõuetele mittevastavaid 80% ja droonidest 50%. Üle-Euroopalises järelevalves on puudusi tuvastatud ligikaudu 70% raadioseadmetest. Peamised rikkumised puudutavad dokumentatsiooni, vastavusdeklaratsiooni ja CE-märgistust ning raadiospektri ebaõiget kasutamist. Probleeme esineb sageli kolmandatest riikidest pärinevate seadmete puhul.

Energiamõjuga tooted. Energiamõjuga toodete energiamärgistus ja ökodisaini nõuded aitavad tarbijal teha teadliku ostuotsuse ning vähendada energia- ja ressursikasutust. Nõuetele mittevastav toode võib tarbida rohkem energiat ja vett, olla raskesti parandatav või anda tarbijale eksitavat teavet. Oht tekib näiteks siis, kui energiamärgis, tooteleht või tehniline dokumentatsioon puudub või on ebaõige. TTJA 2026. aasta kontrollides oli nõuetele mittevastavuse tase 40% (2025.a oli see 58%). Uute ökodisaini nõuete laienemine kasvatab tooterühmade ja ettevõtjate ringi, kelle vastavust tuleb kontrollida. 2026 aasta kevadel läbiviidud üle-Euroopalise ühistegevuse programmi raames tuvastas TTJA kolmandate riikide müügiplatvormide kaudu müüdavate energiamõjuga toodete (nutiseadmed) kontrollimisel nõuetele mittevastavate toodete osakaaluks 50 %.

Ehitustooted. Ehitustoodete omadused mõjutavad ehitise tuleohutust, mehaanilist stabiilsust, kasutusohutust ja sisekeskkonda. Puudus võib avalduda alles pärast toote paigaldamist või aastate möödudes. Suurema riskiga on tooted, mis mõjutavad kandekonstruktsioonide toimivust, tuleohutust või millest võib eralduda kahjulikke aineid. Ohuolukord tekib siis, kui toote deklareeritud omadused ei vasta tegelikkusele või tootel puudub nõuetekohane CE-märgis, toimivusdeklaratsioon või kasutamiseks vajalik teave. TTJA 2026. aasta järelevalvemenetlustes tuvastati rikkumisi 31% kontrollitud ettevõtjate puhul ning tolliteadete alusel kontrollitud ehitustoodetest ei vastanud nõuetele 65%.

Masinad ja elektrilised liikurid. Avalikus kasutuses olevate masinate, näiteks murutraktorite, aiatehnika, lumepuhurite, tööpinkide ja elektritõukerataste kasutajatel ei pruugi olla piisavaid teadmisi masinaga seotud ohtudest. Seetõttu peavad masinad olema nõuetekohaselt kavandatud, varustatud toimivate kaitsemehhanismidega ning nendega peab kaasas olema eestikeelne kasutusjuhend, märgistus ja vastavusdokumentatsioon. Puudused võivad olla seotud nii ohutusseadmete, juhtsüsteemi, pidurite, stabiilsuse, müra ja vibratsiooniga kui ka puuduva või ebaõige dokumentatsiooniga. 2026. aasta esimese üheksa kuu jooksul viidi läbi 23 masinatega seotud järelevalvemenetlust, millest rikkumisi tuvastati 13 juhul ehk 57%-s menetlustest. Aiatehnika kontrollis tuvastati rikkumisi 6 tootel 13-st ehk 46%-l toodetest. Elektritõukerataste kontrollis esines puudusi kõigil 18 kontrollitud mudelil ning müügilt eemaldati kolm toodet, mille nõuetele vastavust ettevõtja ei suutnud tõendada. Maksu- ja Tolliameti 54 masinate tolliteatest tehti 34 juhul negatiivne otsus ehk 63% juhtudest ei vastanud toode nõuetele.

Gaasi- ja surveseadmed. Gaasi- ja surveseadmed, lihtsad surveanumad, transporditavad surveseadmed ja aerosoolmahutid peavad olema nõuetekohaselt projekteeritud, vastavushinnatud, märgistatud ja dokumenteeritud. See hõlmab muu hulgas CE- või π-märgist, ELi vastavusdeklaratsiooni, tootja ja importija andmeid ning eestikeelset kasutus- ja ohutusteavet. Puudused võivad olla seotud seadme konstruktsiooni, materjalide, lubatud rõhu, ühenduste, gaasilekete vältimise, põlemisohutuse, põlemisproduktide eemaldamise ning ohutus-, kontrolli- ja reguleerimisseadiste toimimisega. Tagajärjeks võivad olla gaasileke,

vingugaasi teke, süttimine, tulekahju, põletus, purunemine või plahvatus, mis võivad ohustada nii kasutajat kui ka kõrvalisi isikuid. ELi liikmesriikide 2025 aasta kontrolliprojektis ei vastanud 74-st kontrollitud gaasigrillist, kaasaskantavast gaasipliidist ja eraldiseisvast gaasipliidist nõuetele 54 ehk 73%; puudused olid seotud nii dokumentatsiooni ja märgistuse kui ka seadmete toimivuse ja ohutusega. Neli toodet hinnati kõrge ning üks tõsise riskiga tooteks. Transporditavate surveseadmete puhul suurendab ohtu ka perioodilise kontrolli puudumine või kasutusea ületamine, sest seadme rike võib avalduda nii kasutamisel kui vedamisel. E-kaubanduses võib turule jõuda kolmandatest riikidest pärinevaid seadmeid, mille vastavushindamine, märgistus või eestikeelne kasutusjuhend ei vasta ELi nõuetele.

Legaalmetroloogia. Mõõtevahendite, mõõtetulemuste ja kinnispakkide nõuetele mittevastavus võib põhjustada tarbijale, ettevõtjale või avalikule sektorile majanduslikku ja õiguslikku kahju. Eestis kasutatakse iga päev miljoneid mõõtevahendeid ning turule lastakse ja müüakse miljoneid kinnispakke. Kui näiteks vee-, gaasi- või elektriarvesti on taatlemata, kaal näitab valesti või kinnispaki tegelik kogus erineb märgitust, võib tarbija maksta kauba või teenuse eest rohkem kui tegelikult sai. Kahju üksikule inimesele võib olla väike, kuid sama puudus suure hulga tarbijate puhul võib põhjustada märkimisväärse kogukahju. Riski vähendamiseks peavad mõõtevahendid enne turule laskmist läbima nõutud vastavushindamise ning kasutamisel olema ettenähtud juhtudel taadeldud või kalibreeritud. Mõõtetulemuse usaldusväärsus eeldab lisaks nõuetekohast mõõtemetoodikat ja pädevat mõõtjat. Taatluslaborite 2025. aasta aruannete järgi taadeldi kokku 45 150 mõõtevahendit, millest 1412 ei vastanud taatlusnõuetele. Suurima taatlusmahuga olid veearvestid, mitteautomaatkaalud, vedelike mõõtesüsteemid ja tankurid, soojusarvestid ning elektriarvestid. Mittevastavaks tunnistati eelkõige mitteautomaatkaale (630) ja veearvesteid (582); suurim mittevastavuse osakaal esines automaatkaaludel, mille puhul ei vastanud nõuetele 11,2% kontrollitud mõõtevahenditest. Taatlusstatistika järgi on peamised riskikohad püsinud aastaid samad: suuremat tähelepanu vajavad veearvestid ja teatud kaalude liigid. Samal ajal on eelkõige veearvestite taatlusmahud oluliselt vähenenud.

ELi ühises turujärelevalveprojektis JACOP 2024 vastas 14-st sihitud veebivalimist ostetud mitteautomaatkaalust kõigile kontrollitud nõuetele vaid üks. Puudusi esines nii mõõtetäpsuses kui ka elektromagnetilises häirekindluses. Kuigi tegemist oli riskipõhise valimiga ja tulemus ei kirjelda kogu ELi turu keskmist olukorda, kinnitab see vajadust kontrollida mõõtevahendite märgistust, dokumentatsiooni, tarkvara ja tegelikku mõõtetoimivust.

Pürotehnilised tooted. Käesolevas ohuolukorras käsitletakse pürotehniliste toodete turul kättesaadavaks tegemist ning nende hoidmist müügikohas**.** Oht võib tekkida, kui müügikohas ei järgita vanuse- ja müügipiiranguid, tooted on kõrvalistele isikutele vabalt ligipääsetavad või neid hoitakse tootja säilitustingimusi eirates. Erilist tähelepanu vajab paugutite tarbijale kättesaadavaks tegemine, sealhulgas e-kaubanduse kaudu, sest paugutite müük (Eestis) tarbijale on keelatud ning neid võib kasutada üksnes pürotehnik majandus- või kutsetegevuses. Risk suureneb, kui müüakse nõuetele mittevastavat, defektset või aegunud toodet, millel puudub CE-märgis, eestikeelne kasutusjuhend või muu vajalik teave. Ilutulestiku puhul on peamine oht toote vale kasutamine, näiteks selle käes süütamine, ebapiisav toestamine või toodete ühendamine. Tagajärjeks võivad olla põletused, silmavigastused, tulekahjud, plahvatused ja varakahju. Risk on suurem aastavahetusel ja suvepidustuste ajal, mil toodete müük ja kasutamine kasvavad. TTJA on tuvastanud ebaseaduslikku pürotehnika müüki ka sotsiaalmeedias ja veebikeskkondades, kus pakutavad tooted võivad olla nõuetele mittevastavad ning ilma eestikeelse kasutusjuhendita. Varasemate aastate järelevalvetulemused näitavad, et müügikohtades pakutavad pürotehnilised tooted vastavad üldjuhul nõuetele ning ka nende paigutus müügipunktides on korrektne. Peamiseks probleemkohaks on siiski toodete vale kasutamine, eelkõige eraisikute poolt, kes ei järgi ohutusjuhiseid või kasutavad pürotehnikat sobimatutes tingimustes. Euroopa Liidus toimub igal aastal tuhandeid

pürotehniliste toodetega seotud õnnetusi, millest paljud põhjustavad tõsiseid kehavigastusi ja märkimisväärset varalist kahju. See näitab, et pürotehnika valdkond on jätkuvalt kõrge riskiga, eriti seoses eraisikute poolt iseseisvalt kasutatavate ilutulestikutoodetega, kus vale käsitsemine ja ohutusnõuete eiramine on peamised õnnetuste põhjused.

Piiranguga lõhkeainete lähteained. Piiranguga lõhkeainete lähteainete turustamist ja kasutamist reguleerivad kemikaaliseadus ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/1148. Nende nõuete eesmärk on piirata selliste ainete kättesaadavust, mida võidakse kasutada isevalmistatud lõhkeainete valmistamiseks, ning tagada kahtlastest tehingutest, vargustest ja suurtest kaotsiminekutest teatamine. Piiranguga lõhkeainete lähteaineid tohib kättesaadavaks teha üksnes hulgikaubanduses; nende müük jaemüügis, sealhulgas füüsilises kaupluses ja e-poes, on keelatud. Oht tekib siis, kui piirangu alla minevad kemikaalid jõuavad isikute kätte, kellel puudub õigus neid omandada. TTJA viis 2026. aasta esimese üheksa kuu jooksul läbi 18 jaemüügi järelevalvemenetlust. Tulemused näitavad, et piirangutega hõlmatud tooteid pakutakse jaemüügis jätkuvalt nii füüsilistes kauplustes kui ka e-poodides. See viitab ettevõtjate teadmatusele või nõuete eiramisele ning suurendab avaliku julgeoleku riski.

Tehisintellektisüsteemid. Tehisintellekti kasutamine nt masinates, mänguasjades ja nutikoduseadmetes võib ohustada inimeste elu, tervist, vara, privaatsust ja põhiõigusi, kui süsteem ei tööta ettenähtud viisil, on halvasti treenitud või teeb ebatäpseid otsuseid. Näiteks võib nutikoduseade teha eksliku otsuse, mis mõjutab kodu turvalisust, ning tehisintellekti kasutav mänguasi võib anda lapsele valeinformatsiooni või mõjutada tema käitumist manipulatiivsete võtetega. ELi tehisintellekti määruse kohaselt on risk eriti suur kõrge riskiga valdkondades, nagu elutähtis taristu, tervishoid, haridus, tööhõive, õiguskaitse ning rände- ja piirikontroll. Nõuetele mittevastavad süsteemid võivad seal põhjustada valeotsuseid, diskrimineerimist või teenuste katkestusi. Ohtu suurendab ka läbipaistvuskohustuste täitmata jätmine: inimene ei pruugi teada, et suhtleb tehisintellektiga või tugineb tehisintellekti loodud sisule, mille usaldusväärsus ei ole selge.

Digielemente sisaldavate toodete küberturvalisus. Digielemente sisaldavate toodete, näiteks ruuterite, turvakaamerate, nutikoduseadmete, nutimänguasjade, tööstuslike juhtimisseadmete, operatsioonisüsteemide ja rakenduste küberturvalisuse puudused võivad kahjustada vara, eraelu ja isikuandmete kaitset ning katkestada ettevõtete ja avalike teenuste töö. Risk tekib näiteks nõrga autentimise, ebaturvaliste vaikeseadete, põhjendamatult avatud liideste, ebapiisava andmekaitse või puuduvate turvauuenduste tõttu. Sellise puuduse kaudu võib ründaja võtta seadme üle kontrolli, lugeda või muuta andmeid, paigaldada pahavara või kasutada seadet teiste süsteemide ründamiseks. Näiteks võib nõrgalt kaitstud turvakaamera võimaldada kõrvalisel isikul kodus toimuvat jälgida, ruuteri kompromiteerimine avada juurdepääsu ettevõtte sisevõrgule ning tööstusliku juhtimisseadme tarkvara muutmine põhjustada seadme seiskumise või tööparameetrite muutumise. Riski suurendab olukord, kus tootja ei tuvasta kasutatud tarkvarakomponentide nõrkusi, ei hinda nende mõju ega väljasta vajalikke turvauuendusi.

Ohuolukorra hinnang

Valdkonna „Toodete nõuetele vastavuse järelevalve“ alla kuuluvad väga erineva kasutusotstarbe, kasutajaskonna ja kahjupotentsiaaliga tooted. Ohu hinnangus tuleb seetõttu eristada ühelt poolt üksiku toote võimalikku tagajärge ning teiselt poolt seda, kui laialdaselt ja kui sageli võivad puudustega tooted Eesti turule jõuda. Järelevalveandmed näitavad, et nõuetele mittevastavus ei piirdu ühe tooterühma ega turustuskanaliga, vaid esineb nii tavakaubanduses, e-kaubanduses, tollipiiril kui ka Euroopa Liidu ühistes kontrolliprojektides.

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Kõige raskem tagajärg võib tekkida lastele suunatud toodete, isikukaitsevahendite, elektri- ja

raadioseadmete, droonide, masinate ja elektriliste liikurite, gaasi- ja surveseadmete ning pürotehniliste toodete puhul. Nõuetele mittevastav toode võib põhjustada lämbumist, mürgistust, takerdumist, elektrilööki, tulekahju, plahvatust, põletust, muljumis- või lõikevigastust ning raskeimal juhul surma. Eriti haavatavad on lapsed, puuetega inimesed, eakad ning kasutajad, kes toetuvad toote kaitse- või turvafunktsioonile, näiteks isikukaitsevahendi, gaasiseadme, surveseadme, elektrilise liikuri või nutika ohutusseadme kasutamisel.
Tarbekaupade, elektri- ja elektroonikaseadmete ning lastele suunatud toodete puhul võivad ohtlikud kemikaalid põhjustada lisaks vahetule tervisekahjustusele ka pikaajalist mõju tervisele ja keskkonnale. Ehitustoodete puudused võivad avalduda alles pärast paigaldamist ning mõjutada hoone tuleohutust, mehaanilist stabiilsust või sisekeskkonda. Gaasi- ja surveseadmete ning aerosoolmahutite rike võib tekitada gaasilekke, vingugaasi, tulekahju või plahvatuse. Piiranguga lõhkeainete lähteainete sattumine isikute kätte, kellel puudub õigus neid omandada, võib võimaldada isevalmistatud lõhkeainete valmistamist ning seeläbi ohustada avalikku julgeolekut.
Kõik tagajärjed ei ole vahetult füüsilised. Legaalmetroloogia puudused võivad tekitada majanduslikku kahju suurele hulgale tarbijatele. Energiamõjuga toodete nõuetele mittevastavus suurendab energia- ja ressursikulu ning võib eksitada tarbijat ostuotsuse tegemisel. Ligipääsetavusnõuete rikkumine võib piirata puuetega ja eakate inimeste iseseisvat toimetulekut. Digielemente sisaldavate toodete ja tehisintellektisüsteemide puudused võivad kaasa tuua andmeleket, seadme ülevõtmist, teenuste katkestusi, privaatsuse rikkumist, diskrimineerivaid otsuseid või kasutaja eksitamist. Kuigi üksiku rikkumise tagajärg on sageli piiratud, võivad teatavate toodete ja kasutusolukordade puhul tagajärjed olla väga rasked. Seetõttu on tagajärje kaalukus teenuse koondtasandil hinnatud kõrgendatud ohuks.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***
Nõuetele mittevastavus on eri tooterühmades jätkuv ja mitmekesine. Tooteohutuse büroo 2025. aasta kontrollides tuvastati rikkumisi 66% juhtudest. ICSMS-i 2026. aasta andmetes märgiti nõuetele mittevastavaks 61,85% registreeritud järelevalvejuhtumitest. Kõrge rikkumiste osakaal ilmneb eriti laste toodete, isikukaitsevahendite, raadioseadmete, masinate ning kolmandatest riikidest pärinevate toodete kontrollides. 2026. aasta kontrollides esines mänguasjade müüjatel rikkumisi 79% juhtudest ning 45% laboratoorselt kontrollitud mänguasjadest osutus ohtlikuks või nõuetele mittevastavaks. Lasterõivastest oli ohtlik 33% ning testimisprojekti esialgsetes tulemustes kolm toodet seitsmest. Isikukaitsevahendite kontrollis oli puudusi 65%-l mudelitest, tolliteadete alusel kontrollitud 93 kõrgema riskiga mudelist ei vastanud nõuetele ükski. Raadioseadmete ettevõtjate kontrollis esines rikkumisi 92% juhtudest ning kolmandate riikide platvormidel pakutud seadmete kontrollis oli mittevastavuse osakaal 80%.
Riski kinnitavad ka muud valdkondlikud tulemused: energiamõjuga toodete kontrollides oli mittevastavuse tase 58%, masinate järelevalvemenetlustes 57% ning tolliteadete alusel kontrollitud masinatest 63%. Ehitustoodete tollikontrollides ei vastanud nõuetele 65% toodetest. ELi 2025. aasta gaasiseadmete ühiskontrollis ei vastanud nõuetele 73% kontrollitud toodetest. Tarbekaupade ja e-kaubanduse puhul lisanduvad ohtlike ainete sisaldusega seotud puudused, märgistuse ja dokumentatsiooni puudumine ning tootja või ELis asuva vastutava isiku raskesti tuvastatavus. Pürotehnika puhul on tooted müügikohtades üldjuhul nõuetekohased, kuid risk suureneb hooajaliselt, ebaseadusliku veebimüügi ja kasutusjuhendi eiramise tõttu. Piiranguga lõhkeainete lähteainete kontrollid näitavad, et jaemüügis pakutakse jätkuvalt tooteid, mille müük avalikkusele on keelatud.
Tõenäosust suurendavad e-kaubanduse kasv, rahvusvahelised müügiplatvormid, suur impordimaht, kolmandatest riikidest pärinevate toodete levik ning ettevõtjate ebaühtlane teadlikkus nõuetest. Lisaks kasvab tehniliselt keerukate toodete hulk: ühendatud seadmed, tehisintellekti sisaldavad tooted, droonid, kaugloetavad mõõtevahendid ning uute

ligipääsetavus- ja ökodisainiõuetega tooted. Nende puhul ei pruugi puudus olla nähtav üksnes toote välimuse või märgistuse põhjal ning nõuetele vastavuse hindamine eeldab järjest enam dokumentide, tarkvara, turvauuenduste ja tehniliste funktsioonide kontrolli. Seetõttu on ohu realiseerumise tõenäosus teenuse tasandil hinnatud keskmiseks.

Tooterühmade riskierinevused ja täpsustavad ohuhinnangud

Teenuse üldine ohuhinnang 8 ei ole tabelis esitatud tootepõhiste riskide koondhinnang ega ole saadud nende hinnangute liitmisel. See on teenuse ohuolukorrale eraldi antud hinnang, mis vastab kõrgendatud tagajärje kaalukuse ja keskmise realiseerumise tõenäosuse kombinatsioonile. Tabelis esitatud tootepõhised hinnangud toovad välja teenusesisesed riskierinevused ning aitavad määrata järelevalve prioriteete ja kontrolli ulatust.

Tooterühm / alarisk	**Hinne**	**Ohu tõenäosus**	**Tagajärje kaalukus**	**Hinnangu lühike põhjendus**
Lastele suunatud tooted	**9**	Suur	Kõrgendatud oht	Lämbumis-, takerdumis- ja kemikaalioht; laste haavatavus ning sagedased ohutus ja märgistuse puudused.
Isikukaitsevahendid	**8**	Keskmine	Kõrgendatud oht	Kaitsefunktsiooni puudus võib põhjustada raske tervisekahjustuse või surma; vastavushindamise ja märgistuse puudused.
Tarbekaup ja e-kaubanduses pakutavad tooted	**6**	Suur	Oluline oht	Ohtlikud ained ja puudulik ohutusteave kahjustavad tervist; veebipakkumistes esineb jälgitavuse ja teabe puudusi.
Elektri- ja elektroonikaseadmed	**6**	Suur	Oluline oht	Elektrilöögi-, põlengu- ja kemikaalioht ning elektromagnetilised häired; korduvad ohutus- ja vastavuspuudused.
Raadioseadmed ja droonid	**6**	Suur	Oluline oht	Sidehäired ja droonide juhtimis- või turvafunktsioonide puudused; suur mittevastavus kontrollitud toodetes.
Energiamärgistus ja ökodisain	**3**	Suur	Tavaline oht	Liigne energia- ja ressursikulu ning eksitav tooteteave.
Ehitustooted	**5**	Keskmine	Oluline oht	Deklareeritud toimivuse puudused võivad näiteks mõjutada ehitise tuleohutust ja konstruktsiooni stabiilsust; esineb sisulisi ja vormilisi rikkumisi.
Masinad ja elektrilised liikurid	**6**	Suur	Oluline oht	Puudulikud kaitsemehhanismid, pidurid või stabiilsus tekitavad vigastusohu; korduvad puudused kontrollitud masinatel ja liikuritel.
Gaasi- ja surveseadmed	**5**	Keskmine	Oluline oht	Lekked, põlemis- ja rõhuohutuse puudused ohustavad tervist ja vara; märgistuse, dokumentatsiooni ja ohutusteabe puudused.
Legaalmetroloogia	**5**	Keskmine	Oluline oht	Ebaõiged mõõtetulemused ja kinnispakkide täitekogused võivad tekitada majanduslikku kahju; korduvad puudused arvestitel ja kaaludel.
Pürotehnilised tooted	**7**	Väike	Kõrgendatud oht	Nõuetele mittevastav toode või müügi- ja hoidmisnõuete rikkumine võib põhjustada raske õnnetuse; müügikohtades valdavalt vastavus.
Piiranguga lõhkeainete lähteained	**8**	Keskmine	Kõrgendatud oht	Jaemüügipiirangute eiramine võimaldab ainete väärkasutust ja ohustab avalikku

				julgeolekut; rikkumisi tuvastatakse jätkuvalt.
Tehisintellektisüsteemid	**5**	Keskmine	Oluline oht	Ekslikud otsused, puudulik läbipaistvus ja ebapiisavad kaitsemeetmed kahjustavad tervist või põhiõigusi; süsteemide kasutus laieneb.
Digielemente sisaldavate toodete küberturvalisus	**5**	Keskmine	Oluline oht	Turvanõrkused võimaldavad andmeleket, seadme ülevõtmist ja teenusekatkestusi; riski suurendavad laialdane levik ning puuduvad turvauuendused.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse tootjaid, volitatud esindajaid, importijaid, turustajaid, jaemüüjaid ning e-kaubanduses ja müügiplatvormidel tegutsevaid ettevõtjaid, kes lasevad tooteid turule või teevad neid Eestis kättesaadavaks. Järelevalve hõlmab kogu tarneahelat ning toimub riskipõhiselt, lähtudes toote liigist, kasutajagrupist, turustuskanalist, varasematest rikkumistest, Safety Gate'i ja ICSMS-i teadetest, vihjetest, kaebustest ning Maksu- ja Tolliameti teadetest. Erilist tähelepanu pööratakse kolmandatest riikidest pärinevatele toodetele, veebiplatvormidele ja toodetele, mille puhul on võimalik raske tervise-, vara-, keskkonna- või avaliku julgeoleku kahju.

Kontrollitakse toote konstruktsiooni, ohutust, toimivust ja nõutud vastavushindamise läbimist ning CE-, π- või muu nõutud märgistuse olemasolu ja nõuetekohasust. Samuti kontrollitakse ELi vastavusdeklaratsiooni, tehnilise dokumentatsiooni, riskihindamise, tootja, importija ja ELis asuva vastutava isiku andmete, toote jälgitavuse ning eestikeelse kasutusjuhendi, hoiatuste ja ohutusteabe olemasolu. E-kaubanduses kontrollitakse lisaks müügipakkumises esitatava toote- ja ettevõtjateabe nõuetekohasust.

Järelevalve hõlmab muu hulgas lastele suunatud toodete eakohasust, konstruktsiooni, kemikaaliohutust ja hoiatusi; isikukaitsevahendite tegelikku kaitsetaset; tarbekaupade kemikaalisisaldust; elektri-, elektroonika- ja raadioseadmete elektriohutust, elektromagnetilist ühilduvust, raadiospektri kasutust ja ohtlike ainete piiranguid; droonide klassimärgistust; energiamõjuga toodete energiamärgistust, ökodisaini ja EPREL-i andmeid; ning ligipääsetavusnõuetega toodete kasutatavust erivajadusega inimestele. Vajaduse korral võetakse tooteid proovideks ja laboratoorseks katsetamiseks või nõutakse eksperdihinnangut.

Eraldi kontrollitakse ehitustoodete deklareeritud toimivust, tuleohutust ja mehaanilist stabiilsust; masinate ja elektriliste liikurite ohutusseadiseid, pidureid, stabiilsust ja kasutusjuhendeid; gaasi- ning surveseadmete konstruktsiooni, märgistust, dokumentatsiooni ja ohutusseadiseid; ning legaalmetroloogia valdkonnas mõõtevahendite vastavushindamist, taatlust, mõõtetulemuste jälgitavust ja kinnispakkide täitekogust. Gaasi- ja surveseadmete puhul hõlmab käesolev kontroll toodete turule laskmist ja turul kättesaadavaks tegemist, mitte paigaldiste kasutamist, korrashoidu ega perioodilist kontrolli.

Pürotehniliste toodete puhul kontrollitakse müügi-, vanuse- ja hoiustamisnõuete täitmist ning toodete märgistust ja dokumentatsiooni nii füüsilistes müügikohtades kui ka veebikeskkondades ja sotsiaalmeedias. Piiranguga lõhkeainete lähteainete puhul kontrollitakse, et jaemüügis ei tehtaks avalikkusele kättesaadavaks piirangutega hõlmatud kemikaale ja segusid. Digielemente sisaldavate toodete küberturvalisuse ja tehisintellektisüsteemide puhul valmistatakse ette tulevast turujärelevalvet. TTJA pädevus ja täpsemad järelevalvemeetmed nendes valdkondades kujunevad välja küberkerksuse määruse ning tehisintellekti määruse riigisisese rakendusraamistiku jõustumisel. Kuni vastava pädevuse kehtestamiseni kaardistatakse riskivaldkondi, töötatakse välja järelevalveraamistikku ja kontrollimenetlusi, tehakse koostööd teiste pädevate asutuste ning Euroopa Liidu töögruppidega ja suurendatakse turuosaliste teadlikkust.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevus toodete nõuetele vastavuse järelevalves tuleneb eelkõige toote nõuetele vastavuse seadusest (TNVS), korrakaitseseadusest (KorS) ning konkreetsele tooterühmale kohalduvatest Euroopa Liidu ja riigisisestest õigusaktidest. Tooterühmade kaupa lähtutakse muu hulgas järgmistest õigusaktidest:

Lastele suunatud tooted ja tarbekaubad: tarbijakaitseseadus, kemikaaliseadus, TNVS, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta, määrus (EL) 2023/988 üldise tooteohutuse kohta, määrus (EÜ) nr 1907/2006 ehk REACH-määrus, direktiiv 2009/48/EÜ mänguasjade ohutuse kohta, määrus nr 57 „Mänguasja ohutusnõuded ja nõuetele vastavuse tõendamise kord“, määrus nr 26 „Nõuded lapsehooldusvahenditele“, määrus nr 122 „Toote turule laskmise kitsendustest Euroopa Komisjoni teavitamise kord“, määrus nr 23 „Jalatsi ning rõiva ja tekstiiltoote märgistamise nõuded“ ning määrus (EL) nr 1007/2011 tekstiilkiudude nimetuste ja tekstiiltoodete kiukoostise märgistamise kohta.

Isikukaitsevahendid: määrus (EL) 2016/425 isikukaitsevahendite kohta, määrus (EL) 2019/1020, määrus (EL) 2023/988 ning TNVS.

Elektri- ja elektroonikaseadmed: seadme ohutuse seadus, jäätmeseadus, TNVS, direktiiv 2014/35/EL madalpingeseadmete kohta, direktiiv 2014/30/EL elektromagnetilise ühilduvuse kohta ning direktiiv 2011/65/EL koos direktiiviga (EL) 2015/863 ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes, direktiiv 2014/34/EL (ATEX 114).

Raadioseadmed ja droonid: elektroonilise side seadus, TNVS, direktiiv 2014/53/EL raadioseadmete kohta ning komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2019/945 mehitamata õhusõidukite süsteemide kohta.

Energiamõjuga ja kestlikud tooted: TNVS, direktiiv 2009/125/EÜ energiamõjuga toodete ökodisaini kohta, määrus (EL) 2017/1369 energiamärgistuse kohta, määrus (EL) 2024/1781 kestlike toodete ökodisaini kohta ning kohaldatavad tooterühmapõhised, otsekohalduvad energiamärgistuse ja ökodisaini määrused.

Ligipääsetavusnõuetega tooted: toodete ja teenuste ligipääsetavuse seadus.

Ehitustooted: TNVS, tarbijakaitseseadus, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 305/2011 ehitustoodete kohta, määrus (EL) 2024/3110 ehitustoodete kohta, määrus nr 49 „Ehitusmaterjalidele ja -toodetele esitatavad nõuded ja nende nõuetele vastavuse tõendamise kord“ ning määrus nr 74 „Tee-ehitusmaterjalidele ja -toodetele esitatavad nõuded ja nende nõuetele vastavuse tõendamise kord“.

Masinad ja elektrilised liikurid: TNVS, tarbijakaitseseadus, direktiiv 2006/42/EÜ masinate kohta, määrus (EL) 2023/1230 masinate kohta, direktiiv 2014/35/EL, direktiiv 2014/30/EL, direktiiv 2011/65/EL koos direktiiviga (EL) 2015/863, direktiiv 2000/14/EÜ välitingimustes kasutatavate seadmete müra kohta ning määrus (EL) 2016/1628 väljaspool teid kasutatavate liikurmasinate sisepõlemismootorite heitkoguste kohta.

Gaasiseadmed: TNVS ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/426 gaasiseadmete ja abiseadmete kohta.

Surveseadmed, lihtsad surveanumad, transporditavad surveseadmed ja aerosoolmahutid: TNVS, direktiiv 2014/68/EL surveseadmete kohta, direktiiv 2014/29/EL lihtsate surveanumate kohta, direktiiv 2010/35/EL transporditavate surveseadmete kohta ning nõukogu direktiiv 75/324/EMÜ aerosoolpakendite kohta.

Legaalmetroloogia (mõõtevahendid ja kinnispakid): mõõteseadus, TNVS, määrus (EL) 2019/1020 ning direktiivid 2014/31/EL, 2014/32/EL, 76/211/EMÜ, 75/107/EMÜ, 80/181/EMÜ mõõtevahendite ja kinnispakkide kohta.

Pürotehnilised tooted: TNVS, lõhkematerjaliseadus ning direktiiv 2013/29/EL pürotehniliste toodete turul kättesaadavaks tegemise kohta.

Piiranguga lõhkeainete lähteained: kemikaaliseadus ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/1148 lõhkeainete lähteainete turustamise ja kasutamise kohta.

Tehisintellektisüsteemid: TNVS, määrus (EL) 2024/1689 tehisintellekti kohta ja määrus (EL) 2024/2847 küberkerksuse kohta. TTJA konkreetne järelevalvepädevus ja meetmed tehisintellektisüsteemide valdkonnas kujunevad välja pärast riigisisese rakendusraamistiku jõustumist.
Digielemente sisaldavate toodete küberturvalisus: TNVS, määrus (EL) 2019/1020 ning määrus (EL) 2024/2847 küberkerksuse kohta. Küberkerksuse määruse nõuded kohalduvad toodetele alates 11. detsembrist 2027; TTJA täpne pädevus ja riikliku järelevalve meetmed täpsustuvad riigisisese rakendusraamistiku jõustumisel.

TTJA võib talle antud pädevuse piires kohaldada KorS-is sätestatud riikliku järelevalve üld- ja erimeetmeid ning TNVS-ist tulenevaid meetmeid. See hõlmab muu hulgas dokumentide ja selgituste nõudmist, toodete ja müügipakkumiste kontrollimist, kontrolltehingu tegemist, toodete proovivõttu ja katsetamist, ohu kohta teabe avalikustamist ning nõuetele mittevastava toote märgistamise, turult kõrvaldamise, tagasinõudmise või turule laskmise keelamise nõudmist. Vajaduse korral tehakse ettekirjutus ja algatatakse TTJA pädevusse kuuluva rikkumise korral väärteomenetlus.

2. Vabaajateenuste seadmete ja korralduse ohutuse järelevalve: 6 – suur – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus
Vabaajateenuse pakkuja vastutab selle eest, et teenuse kasutamine oleks tarbijale ohutu. Teenuse osutamisel tuleb hinnata teenuse iseloomust, kasutatavatest seadmetest, keskkonnast ja kasutajate sihtrühmast tulenevaid riske ning rakendada nende maandamiseks asjakohaseid meetmeid. Tarbijale tuleb enne teenuse kasutamist anda selge, piisav ja tõene teave teenuse tingimuste, võimalike ohtude ning ohutu kasutamise reeglite kohta.
TTJA hinnangul pakutakse Eestis 70–80 liiki vabaajateenuseid. Nende hulka kuuluvad näiteks mängutoad, õhkbatuudid, ronimisatraktsioonid, veeatraktsioonid, suusa- ja tuubimäed, sõidukitega pakutavad teenused, taktikalised mängud ning muud vaba aja tegevused. Valdkond muutub kiiresti: lisandub uusi, sealhulgas ekstreemsema iseloomuga teenuseid, tehnilisi lahendusi ja ettevõtjaid. Teenuseid pakutakse sageli laiale kasutajaskonnale, sealhulgas lastele, kelle riskitaju ja võime ohutusjuhiseid järjepidevalt järgida on piiratum.
Oht tekib eelkõige siis, kui teenusepakkuja ei ole teenusega seotud riske piisavalt hinnanud või ei ole rakendanud teenuse eripärale vastavaid ohutusmeetmeid. Puudused võivad seisneda näiteks atraktsiooni või seadme vales paigalduses, ebapiisavas hoolduses, tootja juhiste eiramises, kasutajate arvu, vanuse-, pikkuse- või kaalupiirangute eiramises, kasutajate ebapiisavas juhendamises või järelevalves. Tagajärjeks võivad olla kukkumised, kokkupõrked, uppumine, muljumis- ja muud traumavigastused ning varakahju.
Euroopa lõbustusatraktsioonide andmetel on vigastuste määr püsipaigaldisena kasutatavatel atraktsioonidel 5,7 vigastust miljoni külastuse kohta. Fikseeritud atraktsioonidega seotud õnnetustest seostati 72% külastaja käitumisega, 19% atraktsiooni kasutamise korralduse, järelevalve või teenuseosutaja tegevusega ning 9% tehniliste põhjustega. See näitab, et teenuse ohutus sõltub üheaegselt kasutaja käitumisest, teenusepakkuja riskijuhtimisest ja järelevalvest ning atraktsiooni tehnilisest seisukorrast.
Riski suurendab ka see, kui kasutaja ei järgi talle antud ohutusreegleid, kasutab teenust viisil, milleks see ei ole ette nähtud, või kui teenusepakkuja ei taga kasutajate piisavat teavitamist ja järelevalvet. Eriti oluline on see lastele suunatud teenuste puhul, kus kasutaja ei pruugi ohtu iseseisvalt hinnata ega käitumise tagajärgi ette näha.

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*
Vabaajateenuste ohutusnõuete eiramine võib põhjustada raskeid vigastusi ja erandjuhtudel

surma. Suurem oht esineb teenustes, kus kasutatakse kõrgust, kiirust, vett, liikuvaid seadmeid või atraktsioone ning kus samaaegselt osaleb suur hulk kasutajaid. Näiteks võib puudulikult paigaldatud või hooldatud atraktsioon, ebapiisav järelevalve või kasutusreeglite eiramine põhjustada kasutaja kukkumise, kokkupõrke, uppumise või muu raske trauma.
Eriti haavatavad on lapsed, kellel puudub sageli piisav kogemus ja riskiteadlikkus. Ka näiliselt väikese riskiga teenuse puhul võib puudulik riskihindamine, seadme tehniline rike või kasutaja ebapiisav juhendamine kaasa tuua raske tagajärje. Seetõttu on tagajärje kaalukus hinnatud oluliseks ohuks.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*
Ohu realiseerumise tõenäosust suurendavad vabaajateenuste mitmekesisus, uute teenuste ja ettevõtjate lisandumine ning asjaolu, et teenuse ohutus sõltub korraga teenusepakkuja korraldusest, kasutatavate seadmete seisukorrast ja kasutajate käitumisest. Teenusepakkuja ei pruugi alati osata kõiki riske ette näha või rakendada nende maandamiseks piisavaid meetmeid. TTJA saab igal aastal vabaajateenuste ohutusega seotud pöördumisi, eelkõige lastele suunatud teenuste kohta. 2026. aasta esimese üheksa kuu jooksul algatati vihjete alusel 11 järelevalvemenetlust, mis puudutasid mängutubade, batuuditeenuste ja veeatraktsioonide ohutust. Need menetlused ei näita kõigi teenuseosutajate vastavust, kuid kinnitavad, et valdkonnas esineb jätkuvalt olukordi, kus teenuse ohutust tuleb järelevalve käigus hinnata. Seetõttu on ohu realiseerumise tõenäosus hinnatud suureks.

Kontrolli ulatus
Kontrollitakse vihjete, kaebuste, õnnetusteabe ja riskipõhise valimi alusel vabaajateenuse pakkujaid. Eelkõige pööratakse tähelepanu lastele suunatud teenustele ning tegevustele, mille puhul võib esineda suurem vigastus- või õnnetusoht.
Kontrolli käigus hinnatakse, kas teenusepakkuja on teenusega seotud riskid kindlaks teinud, rakendanud teenuse iseloomule vastavaid ohutusmeetmeid ning andnud kasutajale piisava ja arusaadava teabe teenuse ohutuks kasutamiseks. Samuti kontrollitakse kasutusreegleid, vanuse-, pikkuse-, kaalu- ja muid kasutuspiiranguid, kasutajate juhendamist ning vajaduse korral teenuse kasutamise üle tehtavat järelevalvet.
Kontrollitakse teenuse osutamisel kasutatavate seadmete ja atraktsioonide tehnilist seisukorda, paigaldust, hooldust ning asjakohasel juhul auditite või muude nõutud kontrollide läbimist. Vajaduse korral tehakse teenuse ohutuse tagamiseks koostööd teiste pädevate asutustega ning viiakse läbi järelkontrolle.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed
TTJA pädevus vabaajateenuste ohutuse järelevalves tuleneb tarbijakaitseseadusest (TKS), teenuse osutamisel kasutatavate toodete puhul toote nõuetele vastavuse seadusest (TNVS) ja korrakaitseseadusest (KorS).
TTJA võib oma pädevuse piires kohaldada korrakaitseseaduse §-des 30–32 ja 49–53 sätestatud riikliku järelevalve meetmeid, teha kontrolltehingu tarbijakaitseseaduse § 63 alusel ning kontrollida teenuse pakkumiseks kasutatavate toodete ohutust ja nõuetele vastavust TNVS § 54 lõike 1 alusel. TTJA võib nõuda teenusepakkujalt teavet ja dokumente, kontrollida teenuse osutamise tingimusi ning teha ettekirjutuse puuduste kõrvaldamiseks. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet on kohtuväline menetleja tarbijakaitseseaduse §-s 68 sätestatud väärtegudes.

3. Tarbijate õiguste ja huvide rikkumine kaupade müümisel ja teenuste osutamisel e-kaubanduses: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

E-kaubanduses tugineb tarbija tehinguotsuse tegemisel suurel määral kaupleja esitatud teabele. Eksitavad ja tõele mittevastavad väited, puudulik lepingueelne teave ja ebaausad kauplemisvõtted võivad mõjutada tarbijat tegema tehinguotsust, mida ta muidu ei teeks. Tarbija õigusi kahjustavad ka õigusvastased tüüptingimused ning takistused lepingust taganemisel, tasutud summa tagasi saamisel ja kaebuste lahendamisel.

Eesti E-kaubanduse Liidu andmetel oli Eesti e-kaubanduse käive 2025. aastal 5,76 miljardit eurot, kasvades aastaga ligikaudu 11%. Sellise mahu juures võib ühe suurema e-kaupleja poolt kasutatav õigusvastane tüüptingimus või ebaaus kauplemisvõte mõjutada korraga väga paljusid tarbijaid. Võimaliku kahju hindamisel tuleb seetõttu arvestada nii üksiku tehingu väärtust kui ka seda, kui paljusid tarbijaid sama kauplemisvõte või tingimus puudutab.

TTJA eesmärk on tuvastada ebaausad kauplemisvõtted ja tarbijat kahjustavad tüüptingimused enne, kui nende tõttu kannab kahju suur hulk tarbijaid. TTJA-le laekub aastas ligikaudu 200 e-kaubandusega seotud vihjet ning samuti monitoorib TTJA aktiivselt Eestis tegutsevaid e-kauplejaid. Vihjetest, tarbijate pöördumistest ja senisest järelevalvepraktikast nähtub, et peamiselt seonduvad probleemid kauba tarnimata jätmise, lepingust taganemisel tagasimaksete mitte tegemise ja tarbijale lepingueelse teabe andmata jätmisega. Selliste rikkumiste tuvastamisel tuleb hinnata, kas kaupleja on kasutanud ebaausaid kauplemisvõtteid või kas tuvastatud rikkumine puudutab ka teisi tarbijaid. Kui sama kaupleja kohta laekub korduvalt samalaadseid pöördumisi, aitab see eristada üksikut lepingulist vaidlust tegevusest, mis kahjustab tarbijate kollektiivseid huve.

Samuti on sagedased rikkumised, mis puudutab seda, kuidas on pakkumine esitatud. Sellisteks rikkumisteks on tõele mittevastavad hinnaalandused, võltsarvustused, tumemustrid ja väited kauba piiratud saadavuse kohta. Euroopa Komisjoni 2025. aasta tarbimistingimuste tulemustabeli (Consumer Conditions Scoreboard) kohaselt oli 66% viimase 12 kuu jooksul internetist ostnud tarbijatest vähemalt aeg-ajalt kokku puutunud võltsarvustustega ja 61% eksitavate hinnaalandustega.

Samu probleeme kinnitavad ka nii Eesti kui ka teiste liikmesriikide järelevalve tulemused. Euroopa Komisjon ja 25 riigi tarbijakaitseasutused kontrollisid 2025. aasta novembris ja detsembris ühise järelevalveaktsiooni käigus Musta Reede ja Küberesmaspäeva kampaaniate ajal 314 veebikauplejat. Neist vähemalt 30% ei järginud hinnaalanduste teatavakstegemise nõudeid ja 18% kasutas survet avaldavaid kauplemisvõtteid, näiteks väiteid piiratud saadavuse kohta või pöördloendureid.

Eksitava sisu loomise ja levitamise on oluliselt lihtsamaks teinud tehisintellekt. TTJA on järelevalves puutunud korduvalt kokku veebipoodidega, mille sisu on loodud täielikult tehisintellekti abil. Väljamõeldud arvustused ja statistika ning eksitavad pildid võivad jätta ebausaldusväärsest pakkumisest usaldusväärse mulje. Kuna sellist sisu saab luua kiiresti ja vähese vaevaga, tuleb senisest enam kontrollida, kas kaupleja poolt esitatud väited on tõesed ning kas ta suudab neid tõendada. Tehisintellekti kasutamine ei ole iseenesest rikkumine, kuid hinnata tuleb tarbijale esitatud teabe õigsust ja selle mõju keskmise tarbija tehinguotsusele.

Sotsiaalmeedias ja internetipõhistes kauplemiskohtades ei pruugi tarbijale olla selge, kellega ta lepingu sõlmib. Samal platvormil pakuvad kaupu nii kauplejad kui ka eraisikud, kes ei tegutse

majandus- ega kutsetegevuse eesmärgil. Kui kaupleja jätab eksliku mulje, et ta müüb eraisikuna, võib tarbija arvata, et tarbijalepingust tulenevad õigused tal puuduvad. Seepärast tuleb neis müügikanalites kontrollida, kas müüja kohta antav teave on selge ja kas eraisikuna esinev müüja tegutseb tegelikult kauplejana.

Piiriülese müügi kasvuga suureneb vajadus lahendada tarbijaõiguste rikkumisi koostöös teiste riikide järelevalveasutustega. Eesti E-kaubanduse Liidu hinnangul kasvas kümne suurima Eestis müüva välismaise veebipoe käive 2025. aastal 30–40%. Välisriigi kauplejaga tekkinud vaidluses on tarbijal oma õigusi keerulisem kaitsta ning sama kauplemisvõte võib kahjustada korraga mitme riigi tarbijaid. Näiteks on tarbijakaitsealase koostöö võrgustikul pooleli koordineeritud tegevus Temu ja SHEINi suhtes. Võrgustik teavitas juba 2024. aastal Temut ja 2025. aastal SHEINi kauplemisvõtetest, mis on võrgustiku hinnangul vastuolus ELi tarbijaõigusega. Muu hulgas käsitleti eksitavaid hinnaalandusi, ostusurve avaldamist ning puudulikku või eksitavat teavet taganemisõiguse ja tagasimaksete kohta. Need juhtumid näitavad, et ka Eestis suure kasutajaskonnaga platvormide puhul võib rikkumiste kõrvaldamine vajada liikmesriikide koordineeritud sekkumist.

Piiriülene kaubandus mõjutab TTJA tööd ka seetõttu, et Eestis asutatud kauplejad tegutsevad teiste liikmesriikide turgudel. Kui Eesti kaupleja kahjustab teise liikmesriigi tarbijate huve, võib selle riigi pädev asutus esitada TTJA-le vastastikuse abi taotluse. Seega võib TTJA-l tekkida vajadus teha järelevalvet ka kaupleja üle, kelle kohta Eesti tarbijad ei ole pöördunud. Järelevalve kavandamisel tuleb arvestada nii Eesti tarbijate vihjeid kui ka teistest liikmesriikidest saadud teavet.

Pärast lepingu sõlmimist sõltub see, kas tarbija saab oma õigusi tegelikult kasutada, suuresti kaupleja antavast teabest ja abist. TTJA praktikas esineb juhtumeid, kus kaupleja ei erista seadusest tulenevat vastutust kauba lepingutingimustele mittevastavuse eest vabatahtlikust müügigarantiist. Seetõttu võib tarbijale jääda ekslik mulje, et tema seadusest tulenevad õigused sõltuvad müügigarantii olemasolust või tingimustest. Õiguste kasutamist raskendavad ka puudulik lepingueelne teave, tarbijat ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused ja kaebustele vastamata jätmine. Selle tagajärjel võib tarbija jätta põhjendatud nõude esitamata või jääda ilma talle tagastamisele kuuluvast rahast.

Seadusest tuleneva vastutuse ja vabatahtliku müügigarantii selgemaks eristamiseks kavandatakse uusi teavitamisnõudeid. 2026. aastal vastu võetud võlaõigusseaduse muutmise eelnõu kohaselt tuleb kauplejal esitada veebipoes hästi märgatavalt ühtlustatud teade, mis selgitab tarbija õigusi kauba lepingutingimustele mittevastavuse korral. Tootja pakutava vastupidavusega seotud müügigarantii kohta tuleb eelnõus sätestatud tingimustel esitada ka ühtlustatud märgis. Uute nõuete rakendamisel võib esineda puudusi, kui kauplejad jätavad teate või märgise esitamata, muudavad nende sisu või paigutavad need veebipoes raskesti märgatavasse kohta. Seetõttu vajab 2027. aasta järelevalves tähelepanu, kas kauplejad on uued teavitamisnõuded nõuetekohaselt rakendanud ja teave on tarbijale enne lepingu sõlmimist hästi nähtav.

Alates 1. septembrist 2026 jõustusid võlaõigusseaduse muudatused, mille kohaselt peab kaupleja internetipõhise kasutajaliidese kaudu sõlmitud lepingu puhul, millest tarbijal on õigus taganeda, võimaldama taganemist taganemisnupu või muu samalaadse funktsiooni kaudu. Kuna 2027. aasta on esimene täis kalendriaasta, mil nõue kehtib, võib eeldada, et osa kauplejaid ei ole seda veel rakendanud või on rakendanud puudulikult. Järelevalves tuleb kontrollida, kas taganemisfunktsioon on tarbijale hästi leitav ja toimib nõuetekohaselt. Nõude täitmist ei saa hinnata üksnes tüüptingimuste põhjal, sest taganemisõiguse kirjeldus tingimustes ei näita, kuidas taganemine veebis tegelikult toimib.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Eelpool kirjeldatud rikkumised võivad kahjustada tarbija varalisi huve ning tema võimalust teha teadlikke tehinguotsuseid. Tarbija võib eksitava või puuduliku teabe tõttu osta kauba või teenuse, mida ta täieliku teabe olemasolul ei oleks ostnud, kogeda raskusi lepingust taganemisel või viivitusi talle kuuluva raha tagasisaamisel.

Rikkumistega kaasnev kahju on üldjuhul piiratud konkreetse tehingu või tarbija majandushuvidega ning enamasti on see kõrvaldatav kaupleja tegevuse muutmise, raha tagastamise või muude õiguskaitsevahendite kaudu. Kuigi teatud juhtudel võib kahju olla tarbija jaoks märkimisväärne, ei põhjusta e-kaubanduses esinevad tarbijaõiguste rikkumised tavapäraselt vahetut või ulatuslikku kahju suurele osale elanikkonnast.

Tähelepanu vajavad ka olukorrad, kus sama kauplemisvõte või tüüptingimus puudutab suuremat hulka tarbijaid. Sellistel juhtudel võib kogukahju olla märkimisväärne, kuid üksikule tarbijale avalduv mõju jääb enamasti piiratud ulatusse. Samuti võib nõudeid rikkuv kaupleja saavutada põhjendamatu konkurentsieelise nõudeid järgivate ettevõtjate ees. Sellise rikkumise mõju avaldub eelkõige ausa konkurentsi kahjustamises ja turukäitumise moonutamises, mitte vahetu ning vältimatu kahjuna tarbijatele.

Arvestades, et rikkumiste peamine mõju seisneb tarbijate majandushuvide kahjustamises ja teadliku tehinguotsuse tegemise võimaluse vähenemises ning kahju on üldjuhul piiratud ja kõrvaldatav, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Ohu realiseerumise tõenäosus on hinnatud keskmiseks. Hinnang tugineb TTJA-le laekunud vihjetes ja menetlustes korduvalt ilmnenud probleemidele ning ELi tarbijauuringute ja järelevalvemenetluse tulemustele, mille põhjal võib eeldada, et samalaadseid rikkumisi esineb ka 2027. aastal. Tõenäosust suurendavad võimalus luua eksitavat sisu järjest kiiremini ja müüa tooteid või pakkuda teenuseid kanalites, kus tarbijal on raske hinnata kaupleja usaldusväärsust või pakkumise tingimusi. Samas tegutseb turul palju kauplejaid, kes nõudeid järgivad ning vihjete põhjal ei saa järeldada, et rikkumised on kogu e-kaubanduses ühtlaselt levinud. Seepärast tuleb kontrollid suunata kauplejatele ja kauplemisvõtetele, mille puhul on olemasoleva teabe põhjal oht suurem.

Kontrolli ulatus

Kontroll hõlmab e-kaubanduses tegutsevaid kauplejaid, sealhulgas neid, kes müüvad sotsiaalmeedia või internetipõhiste kauplemiskohtade kaudu. Kontrollitavate kauplejate valikul arvestatakse tarbijate vihjeid, varasemaid järelevalvetulemusi, kauplejate majandusnäitajaid ja teiste liikmesriikide asutustelt saadud teavet. Esmajärjekorras käsitletakse korduvaid probleeme, paljusid tarbijaid mõjutavaid kauplemisvõtteid ja juhtumeid, kus võimalik varaline kahju on oluline. Kuna tarbija ei pruugi eksitamist või oma õiguste rikkumist ära tunda ega sellest teatada, täiendatakse vihjete menetlemist riskipõhiste kontrollide, järelevalveprojektide ja veebikeskkondade monitoorimisega. Järelevalve kavandamisel kasutatakse ka TTJA-ni jõudnud vihjeid.

Kontrollitakse tarbijale antava teabe õigsust ja piisavust ning tüüptingimuste sisu ja kättesaadavust. Kauplemisvõtete hindamisel keskendutakse kauba või teenuse kohta esitatud väidete tõendatavusele, hinnaalandustele ja võrdlushindadele ning kasutajaliidese lahendustele,

mis avaldavad tarbijale mõju ostuotsuse tegemisel. Pakkumist ja ostuprotsessi hinnatakse tervikuna, et selgitada välja ka teabe paigutuse ja esitusviisi mõju tarbija tehinguotsusele.

Tarbija õiguste kasutamise tagamiseks kontrollitakse taganemisfunktsiooni olemasolu ja toimimist ning taganemisõiguse, tagasimaksete ja kauba lepingutingimustele mittevastavuse kohta antavat teavet. Korduvate pöördumiste korral hinnatakse ka kaupleja kaebuste lahendamise praktikat ja seda, kas tema tegevus kahjustab tarbijate kollektiivseid huve. Piiriüleseid rikkumisi menetletakse vajaduse korral CPC-võrgustiku koordineeritud tegevuse ja vastastikuse abi taotluste kaudu.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).

Ettekirjutus tehakse vastavalt TKS §-le 64 ja 65. TTJA võib rakendada KorS §-des 30−32 ja 49−53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel (TKS § 62 lg 1). TTJA võib nõuda, et kaupleja tõendaks tema kauplemisvõttega seotud faktiliste väidete täpsust ja kui kaupleja ei täida eelnevat nõuet, võib TTJA lugeda väited ebatäpseks (TKS § 16^1). TTJA-l on õigus nõuda kolmandatelt isikutelt asjakohase teabe, dokumentide ja andmete esitamist, kui see on vajalik tarbijate huve kaitsva liidu õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise tagamisel korrarikkumise väljaselgitamiseks vajalike asjaolude kindlakstegemiseks, kaupleja esitatud teabe kontrollimiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks (TKS § 62^1 lg 1). Lisaks on õigus saada elektroonilise side ettevõtjalt üldkasutatava elektroonilise side võrgus kasutatavate identifitseerimistunnustega seotud lõppkasutaja tuvastamiseks vajalikke andmeid (TKS § 62^1 lg 2). Samuti võib TTJA nõuda veebiliidesele juurdepääsu piiramist (TKS § 62^2). TKS §-s 63 on sätestatud erimeetmena kontrolltehing.

4. Tarbijalt varjatud lisatasude võtmine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Kauba või teenuse tarbijale pakkumine ja müük ning muul viisil turustamine peab toimuma head kaubandustava arvestades ning tarbija suhtes ausalt. Kauba või teenuse pakkumine peab olema kavandatud ja teostatud nii, et tarbijale oleks selge pakkumise äriline eesmärk. Kauplemisvõtet peetakse eksitavaks, kui esitatakse ebaõiget teavet või kui faktiliselt õige teabe esitusviis petab või tõenäoliselt petab keskmist tarbijat ja kummalgi juhul teeb või tõenäoliselt teeb keskmine tarbija selle mõjul tehinguotsuse, mida ta muul juhul ei oleks teinud. Teave on ebaõige, kui see sisaldab valeandmeid ühe või mitme alljärgneva asjaolu kohta: kauba või teenuse olemasolu või olemus; kauba või teenuse peamised omadused; hind või hinna arvutamise alused või konkreetse hinnaeelise olemasolu.

Tarbijatele tuleb kuvada korrektset teavet hinna ja hinnaeelise saamise kohta. Ametile laekub vihjeid hinnaerinevuse kohta müügisaalis ja kassas. Samuti laekub ametile vihjeid, et hinda tilgutatakse - see on praktika, kus toote või teenuse esialgset hinda kuvatakse madalamana, kuid ostuprotsessi käigus lisatakse sellele kohustuslikke tasusid (nt broneerimistasud, teenustasud, platvormitasud, pakenditasud), mis lõpphinda märkimisväärselt kergitavad. Tarbija avastab need tasud sageli alles ostuprotsessi lõppjärgus, mis võib tekitada temas pettumust ja ebaõigluse tunnet. Selleks ajaks võib tarbija ostuotsus olla aga juba sisuliselt tehtud, kuna ta on toodete valimiseks kulutanud aega ja vaeva.

Kauplejal ei ole lubatud mõjutada tarbija majanduskäitumist omistades toodetele väiteid, mis ei vasta tegelikkusele. Kaupleja peab suutma oma väiteid ka tõendada. Vastasel juhul loetakse kauplemisvõttega seotud väited ebatäpseteks (TKS § 16^1 lg 2).

Kuigi olukord on alates 2022. aastast paranenud, tunnevad tarbijad endiselt kõrgete

elamiskulude survet, näitab Euroopa Komisjoni 2025. aasta tarbijatingimuste ülevaade (2025 Consumer Conditions Scoreboard). Näiteks avaldas enam kui kolmandik tarbijatest muret oma võime pärast maksta arveid ja lubada endale igapäevaseid esmatarbekaupu.

Majanduslik ebakindlus ja ostujõu vähenemine teevad tarbijad hinnamuutuste suhtes väga tundlikuks. Tarbijad otsivad pidevalt parimaid pakkumisi ja teevad sageli ostuotsuse odavaima hinna pakkuja kasuks. Seejuures aga kui ostu lõppjärgus selgub, et lisanduvad veel mitmed tasud, millest tarbijat ei teavitatud, on küsitav, kas tegelikult hind odavam on.

Kaupu ja teenused kasutavad, ostavad ja tarbivad kõik ehk kogu Eesti elanikkond on mõjutatud kaupade ja teenuste hinnast ning seejuures ka sellest, kuidas hinda kuvatakse ning kui palju lisandub varjatud tasusid, pidades silmas varjatud tasudena sellised lisanduvaid tasusid, millest tarbijat koheselt ei teavitata. Seega on nõuete rikkumisel mõju laiaulatuslik.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Eksitava kauplemisvõtte kasutamine võib mõjutada tarbija majanduskäitumist ning viia olukorrani, kus tarbija teeb ostuotsuse puuduliku või eksitava hinnateabe alusel. Samuti võib kaupleja saada põhjendamatu konkurentsieelise võrreldes ettevõtjatega, kes esitavad hinna ja ostutingimused läbipaistvalt ning õiguspäraselt.

Tarbija õigustele ja majandushuvidele avaldub oht eelkõige siis, kui ostule lisanduvad tasud, millest ei ole tarbijat selgelt ja õigeaegselt teavitatud. Sellisel juhul võib tarbija tasuda ostu eest rohkem, kui ta esialgse hinnainfo põhjal eeldas. Samuti võivad tarbijale tekkida ebamugavused ja rahalised kaotused olukordades, kus kaupleja ei täida nõuetekohaselt oma lepingulisi kohustusi, näiteks viivitab kauba kohaletoimetamisega või tagasimakse tegemisega.

Aastatel 2025 ja 2026 jõudis TTJA-ni mitmeid tarbijapöördumisi, mis viitasid varjatud tasude kasutamisele. Seejuures nähtub senisest praktikast, et enamikul juhtudel on üksiktarbijale tekkiv rahaline kahju pigem piiratud ulatusega ning sageli kõrvaldatav kaupleja tegevuse muutmise, tagasimakse tegemise või muude õiguskaitsevahendite kaudu. Osa rikkumiste puhul, näiteks tarneaja hilinemise korral, ei pruugi tarbijale üldse otsest varalist kahju tekkida.

Kuigi väikese väärtusega varjatud tasude rakendamine võib puudutada suurt hulka tarbijaid, on üksikule tarbijale avalduv mõju enamasti vähese või mõõduka ulatusega. Rikkumiste peamine negatiivne mõju seisneb tarbijate usalduse vähenemises ning nende majandusotsuste mõjutamises puuduliku hinnateabe kaudu.

Arvestades, et rikkumistega kaasnev kahju on üldjuhul piiratud, kõrvaldatav ega põhjusta tavapäraselt ulatuslikku või pöördumatut kahju tarbijatele, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Ebaausate kauplemisvõtete kasutamise kohta esitatakse sageli vihjeid ning on mitmeid vihjeid varjatud tasude võtmise kohta. Samas on ka palju seaduskuulekaid ettevõtteid. Suure majandusliku kahjuga tagajärjega rikkumiste hulk on väga väike, st realiseerumise tõenäosus on madal, samas väikese kahjuga rikkumiste hulk võib olla suur. Kokkuvõtvalt tuleb tõenäosust hinnata keskmiseks.

Kaupade ja teenuste tarbijaskond on väga suur, kuid ka pakkujate hulk turul on suur. Nõuete rikkumisel võib mõju olla laiaulatuslik, kuid realiseerumise tõenäosust hindame keskmiseks, sest suure turumõjuga ettevõtjad käituvad pigem õiguspäraselt ja rikkumisi tuleb ette teatud momentides. Tarbijate pöördumised ja kaebused näitavad, et esineb ebaausate kauplemisvõtete kasutamist ja tasusid, mida tarbijad ei märka. See puudutab ka kampaaniapakkumisi, kus tõstetakse esile tarbijat meelitavad tingimused ja muud tingimused jäetakse tahaplaanile.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse suuremaid ettevõtjaid, kes oma kaupade ja teenuste pakkumiseks kasutavad rakendusi või muid vahendusteenuseid (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Seejuures kontrollitakse kasutatavaid tüüptingimusi ning tarbijale teabe andmist (kohustuslik lepingueelne teave, lõpphinna kuvamine, tüüptingimustele viitamine ja kättesaadavaks tegemine, kaupleja kontaktandmed, tootele omistatavaid väiteid) ja kauplemisvõtteid ning kauplemisvõtetega seotud väiteid.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).

Ettekirjutus tehakse vastavalt TKS §-le 64 ja 65. TTJA võib rakendada KorS §-des 30−32 ja 49−53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel (TKS § 62 lg 1). TTJA võib nõuda, et kaupleja tõendaks tema kauplemisvõttega seotud faktiliste väidete täpsust ja kui kaupleja ei täida eelnevat nõuet, võib TTJA lugeda väited ebatäpseks (TKS § 16^1). TTJA-l on õigus nõuda kolmandatelt isikutelt asjakohase teabe, dokumentide ja andmete esitamist, kui see on vajalik õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise tagamisel korrarikkumise väljaselgitamiseks, kaupleja esitatud teabe kontrollimiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks (TKS § 62^1 lg 1). Samuti võib TTJA nõuda veebiliidesele juurdepääsu piiramist (TKS § 62^2). TKS §-s 63 on sätestatud erimeetmena kontrolltehing.

5. Üldiste keskkonnaväidete kasutamine turustuses: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Tarbijad lähtuvad kaupade ja teenuste valikul järjest enam neile esitatavast teabest toodete keskkonnaomaduste ja -mõju kohta. Keskkonnaväited võivad seetõttu mõjutada tarbija ostuotsust ning anda keskkonnahoidlikuna turustatavale kaubale või teenusele konkurentsieelise. Kui keskkonnaväide on eksitav, põhjendamata või jätab tarbijale toote tegelikust keskkonnamõjust ebaõige mulje, ei ole tarbijal võimalik teha usaldusväärse teabe põhjal teadlikku valikut. 27. septembril 2026 jõustuva direktiivi (EL) 2024/825 eesmärk ongi tagada, et tarbijatele esitatav keskkonnaalane teave oleks selge, asjakohane ja usaldusväärne ning takistada rohepesu, mis võib takistada tarbijatel tegemast kestlikke tarbimisvalikuid.

Probleemi ulatuslikkusele viitavad Euroopa Komisjoni varasemad uuringud. 2020. aastal läbi viidud keskkonnaväidete hindamisel leiti, et 53% uuritud keskkonnaväidetest sisaldasid ebamäärast, eksitavat või põhjendamata teavet ning 40% väidetest puudusid neid toetavad tõendid. Euroopa Komisjoni andmetel kasutatakse Euroopa Liidus 230 kestlikkusmärgist ja 100 rohelise energia märgist, mille läbipaistvuse tase on väga erinev[2].

Probleemi vähendamiseks laiendab direktiiv (EL) 2024/825 selliste kauplemisvõtete loetelu, mida peetakse kõigil tingimustel ebaausaks. Uued nõuded puudutavad muu hulgas üldiste keskkonnaväidete kasutamist, toote või ettevõtja kui terviku kohta sellise keskkonnaväite esitamist, mis tegelikult puudutab üksnes toote või ettevõtja tegevuse teatavat aspekti, ning kestlikkusmärgiste kasutamist. Samuti täiendatakse nende keskkonnaväidete regulatsiooni, mille eksitavust hinnatakse juhtumipõhiselt.

Ohuolukorra hinnang

[2] European Commission, „Green claims“, Directorate-General for Environment, https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy-topics/green-claims_en

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Prognoositav tagajärg on oht tarbija majandushuvidele. Eksitava või piisavalt põhjendamata keskkonnaväite või -märgise kasutamine võib mõjutada tarbija tehinguotsust, kui tarbija teeb kauba või teenuse valikul otsuse ebaõige või eksitava ettekujutuse põhjal selle keskkonnaomadustest. Selle tulemusena võib tarbija eelistada toodet või teenust, mida ta nõuetekohase ja tõese teabe korral ei oleks valinud, või olla valmis selle eest maksma kõrgemat hinda.

Kuigi keskkonnaväidete ja -märgiste kasutamisega seotud probleem võib puudutada suurt hulka tarbijaid, ei ole üldjuhul ohustatud sellised õigushüved, mis võimaldaksid ohtu käsitada KorS § 5 tähenduses olulise või kõrgendatud ohuna. Võimalik kahju seisneb eelkõige tarbija majandushuvide kahjustamises üksiku tehingu tegemisel ning puuduvad alused eeldada, et ühe tarbija puhul võiks tekkida olulise või suure väärtusega varalise hüve kahjustamise oht. Seetõttu on tegemist tavalise ohuga.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Euroopa Komisjoni 2020. aastal läbiviidud uuringus leiti, et 53,3% kontrollitud keskkonnaväidetest sisaldasid ebamäärast, eksitavat või põhjendamata teavet ning 40% väidetest puudusid neid toetavad tõendid. Uuringu tulemused näitavad, et eksitavate või põhjendamata keskkonnaväidete kasutamine on olnud Euroopa Liidus laialt levinud probleem[3].

TTJA 2026. aasta augusti alguses läbi viidud esmase turuülevaate käigus tuvastati eri tegevusvaldkondades vähemalt 88 kauplejat, kes kasutavad kaupade või teenuste turustamisel keskkonnaväiteid, mis võivad olla üldised. Tuvastatud kauplejatele saadeti teavitus peagi kohalduma hakkavate keskkonnaväidete nõuete kohta. Turuülevaade näitab, et keskkonnaväidete kasutamine ei piirdu Eestis üksikute kauplejate ega ühe konkreetse tegevusvaldkonnaga. Arvestades keskkonnaväidete senist kasutamist Eesti turul ning uute nõuete värskust, on alust pidada nõuetele mittevastavate keskkonnaväidete kasutamise tõenäosust keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Kuivõrd tegemist on uute nõuetega, on nende rakendamise esimesel aastal TTJA tegevuse põhirõhk ettevõtjate nõustamisel ja suunamisel ning nõuete selgitamisel. Süsteemset turuülest kontrolli esimesel aastal ei kavandata.

Võimalikke rikkumisi hinnatakse juhtumipõhiselt, võttes arvesse rikkumise asjaolusid, ulatust ja iseloomu. Süsteemse või teadliku nõuete eiramise korral võib TTJA alustada riikliku järelevalve menetlust.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).

TKS § 64 lg 1 kohaselt võib tarbijate kollektiivseid huve kahjustava tegevuse lõpetamiseks ja sellisest tegevusest hoidumiseks TTJA peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse või TTJA võib pöörduda Eesti Vabariigi nimel hagiga maakohtusse. TTJA võib

[3] European Commission, Environmental claims in the EU (2020), https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy-topics/green-claims_en

rakendada KorS §-des 30−32 ja 49−53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras (TKS § 62 lg 1). TTJA-l on õigus nõuda teavet kolmandalt isikult (TKS § 62[1]). TKS § 63 on sätestatud kontrolltehingu pädevus.

6. Tarbijast krediidivõtja õiguste rikkumine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Tarbijakrediidilepingu sõlmimisega võtab tarbija endale rahalise kohustuse, mistõttu on tarbija majandushuvide kaitseks oluline, et talle esitataks enne lepingu sõlmimist vajalik teave krediidi tingimuste, kulude ja muude lepingu oluliste asjaolude kohta. Lepingueelse teabe eesmärk on võimaldada tarbijal võrrelda erinevaid krediidipakkumisi, hinnata nendega kaasnevaid kohustusi ning teha kõiki asjaolusid arvesse võttes teadlik otsus tarbijakrediidilepingu sõlmimise kohta.

Finantsteenuste pakkumine ja lepingute sõlmimine on järjest enam liikunud elektroonilistesse kanalitesse. 1. septembril 2026 jõustusid finantsteenuste kaugturustuse regulatsiooni muudatused, mille eesmärk on muu hulgas tugevdada tarbijate õigusi olukorras, kus finantsteenuste lepinguid sõlmitakse üha enam veebis, ning ajakohastada regulatsiooni vastavalt tehnoloogia arengule ja uutele turustuskanalitele. Seadusemuudatuste väljatöötamisel on peetud oluliseks, et tarbija saaks lepingueelset teavet ülevaatlikult ja kasutatava suhtluskanali eripärasid arvestaval viisil. Seejuures on eraldi tähelepanu pööratud ka nutitelefonide kasutamisele.

Elektrooniliste kanalite kasutamine võimaldab tarbijal läbida tarbimislaenu taotlemise ja lepingu sõlmimise protsessi kiiresti ning üldjuhul ilma krediidiandja esindajaga vahetult suhtlemata. Sellises lepingute sõlmimise keskkonnas on oluline, et tarbijale seadusega ettenähtud lepingueelne teave ei oleks üksnes formaalselt kättesaadav, vaid see esitataks tarbijale ettenähtud ajal ja viisil, mis võimaldab tarbijal teabega enne siduva kohustuse võtmist tutvuda.

Äsja jõustunud muudatuste tõttu on põhjendatud hinnata, kas krediidiandjad ja krediidiasutused on oma elektroonilised tarbimislaenu taotlemise ja lepingu sõlmimise protsessid kehtiva regulatsiooniga vastavusse viinud ning kas tarbijale esitatakse kogu seaduses nõutud lepingueelne teave. Nõuete täitmata jätmise korral esineb oht, et tarbija sõlmib tarbijakrediidilepingu, omamata enne rahalise kohustuse võtmist täielikku teavet krediidi tingimuste, kulude ja muude oluliste asjaolude kohta, mis võib kahjustada tema võimet võrrelda erinevaid krediidipakkumisi ja teha oma majandushuve arvestav teadlik otsus. Ohtu ilmestab ka tõsiasi, et krediidituru uuringu raporti kohaselt hindasid tarbijad, et eluasemelaenu, õppelaenu ja autoliisingu puhul anti neile lepingueelselt piisavalt infot. Tarbimislaenu ja järelmaksu puhul leidsid tarbijad, et lepingueelne teavitamisprotsess oli pigem puudulik[4].

TTJA on täheldanud, et krediidiandjad kasutavad selliseid kauplemisvõtteid, kus tarbijale saadetakse koheseks sõlmimiseks valmis tarbijakrediidileping sel viisil, et initsiatiiv lepingu sõlmimiseks ei tule krediidivõtjalt, vaid krediidiandjalt. Olukorras, kus krediidiandja edastab tarbijale krediidilepingu ilma tarbija tegeliku soovita võtta finantskohustus, ei ole krediidiandja tegevus kooskõlas hea usu põhimõttega. Näiteks krediidiandja korraldatud loosimäng, milles osalemise kriteeriumiks on laenutaotluse esitamine. Kuigi laenu taotlemise eesmärgiks ei olnud mitte krediidi taotlemine vaid loosis osalemine, saadetakse siiski peale taotluse esitamist tarbijale personaalne tarbijakrediidileping. TTJA-sse on laekunud ka vihjed, mille kohaselt on tarbija valinud veebipoes maksmiseks „osta kohe, maksa hiljem“ makseviis, millega intressi

[4] Krediidituru uuring. Lõpparuanne. Rahandusministeeriumi tellimusel, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE, 2021, lk 185. https://fin.ee/sites/default/files/documents/2022-03/Krediidituru%20uuring_l%C3%B5pparuanne_10.03.22_lisatud%20ISBN_0.pdf.

ega muid lisatasusid ei kaasne, kuid enne makse kinnitamist on leping muudetud hoopis tarbijakrediidilepinguks.

Selline krediidivõtja mõjutamine omab ebaausa kauplemisvõtte tunnuseid, sest see tõenäoliselt kallutab tarbijat tegema läbimõtlemata ja kaalutlemata laenuotsuseid. Selliselt sõlmitud laenulepingute puhul on oht, et ei analüüsita tarbija krediidivõimelisust nõuetekohaselt ja piisava põhjalikkusega.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Prognoositav tagajärg on oht tarbija majandushuvidele, mis tekib eriti olukorras, kui tarbimislaene võetakse mitmetelt krediidiandjatelt.

Tarbijakrediidilepinguga võtab tarbija endale rahalise kohustuse, mille kulud ei piirdu saadud krediidisumma tagasimaksmisega. Lepingueelse teabe ja piisavate selgituste eesmärk on võimaldada tarbijal enne krediidilepingu sõlmimist mõista muu hulgas finantsteenuse koguhinda, pakutava teenuse põhiomadusi ning lepingu rikkumise võimalikke tagajärgi ja hinnata lepingu sobivust oma vajaduste ja varalise seisundiga. Puuduliku või ebaselge lepingueelse teabe ning ebapiisavate selgituste korral võib tarbija seetõttu võtta krediidikohustuse tingimustel, mille majanduslikku mõju ta ei ole enne lepingu sõlmimist piisavalt mõistnud.

Ohu võimalikku ulatust näitab tarbijakrediidituru suurus. Finantsinspektsiooni andmetel sõlmiti 2025. aastal ligi 556 000 uut tarbimislaenulepingut ning uusi tarbimislaene väljastati kokku ligikaudu 750 miljoni euro ulatuses. Kuigi uute tarbimislaenulepingute arv vähenes aastaga 3% ning väljastatud krediidi maht 795 miljonilt eurolt 750 miljoni euroni, sõlmitakse tarbimislaenulepinguid jätkuvalt suures mahus.5 Kuigi lepingueelse teavitamise ja selgitamiskohustuse puudulik täitmine puudutab suurt hulka tarbijaid ning mõjutab olulises mahus tarbijate majandushuve, ei ole üldjuhul ohustatud sellised õigushüved, mis võimaldaksid ohtu käsitada KorS § 5 tähenduses olulise või kõrgendatud ohuna. Võimalik kahju seisneb eelkõige tarbija majandushuvide kahjustamises üksiku tehingu tegemisel, mistõttu on tegemist tavalise ohuga.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Arvestades tarbijakrediidilepingute suurt hulka ning finantsteenustega seotud tarbijavaidluste esinemist, on lepingueelse teavitamise ja piisavate selgituste andmise nõuete rikkumisega seotud ohu realiseerumine võimalik ning selle ulatuse väljaselgitamine põhjendatud.

Tarbijavaidluste komisjonile esitatud avaldused osutavad finantsteenustega seotud tarbijaprobleemide jätkuvale esinemisele. 2025. aastal esitati komisjonile finantsteenuste valdkonnas kokku 76 avaldust, millest 17 jõudis otsuseni ning neist ühel juhul tehti otsus tarbija kasuks. 2026. aastal on komisjonile seni esitatud 61 finantsteenustega seotud avaldust, millest 15 on jõudnud otsuseni ning 12 juhul on otsus tehtud tarbija kasuks. Seejuures hõlmab finantsteenuste kategooria lisaks krediiditeenustele ka muid finantsteenuseid ja kindlustust, mistõttu ei ole statistika põhjal võimalik teha järeldusi konkreetselt tarbijakrediidiga seotud vaidluste arvu kohta. Andmed näitavad siiski, et finantsteenuste valdkonnas esineb jätkuvalt tarbijate ja teenusepakkujate vahelisi vaidlusi ning 2026. aastal on võrreldes eelneva aastaga sagenenud tarbija kasuks tehtud otsused.

Kontrolli ulatus

Kontroll viiakse läbi projektipõhiselt ning selle raames kontrollitakse krediidiasutusi ja krediidiandjaid, kes pakuvad tarbijatele sidevahendi abil sõlmitavaid tarbijakrediidilepinguid.

Kontrolli eesmärk on saada turuülene ülevaade sellest, kuidas krediidipakkujad täidavad lepingueelse teabe ja piisavate selgituste andmise nõudeid. Projektipõhine kontroll võimaldab hinnata nõuete täitmist ka juhul, kui konkreetse turuosalise tegevuse kohta ei ole TTJA-le eelnevalt kaebust või vihjet esitatud.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS). Ettekirjutus tehakse vastavalt TKS §-dele 64 ja 65. TTJA võib rakendada KorS §-des 30−32 ja 49−53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel (TKS § 62 lg 1). TKS §-s 63 on sätestatud erimeetmena kontrolltehing. Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TKS § 62 lõikele 1. Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TKS § 62 lõikele 1.

7. Tubakaseaduse ja alkoholiseaduse nõuete rikkumine: 6 – suur – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Alates 2014. aastast on Eestis ellu viidud terviklikke riiklikke strateegiaid, et vähendada alkoholi- ja tubakatarbimist, mis on riigis ennetatava suremuse peamised riskitegurid.[5] Tubakatoodete puhul avaldub oluline oht, kui tubakatoote, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud toote, tubakatootega sarnaselt kasutatava toote või selle osiste müümisel rikub kaupleja tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote jaemüügi ja märgistuse nõudeid ning müügiedenduse keeldu ja spondeerimispiirangut.

Eestis on noorte nikotiinitoodete tarvitamine Euroopa kõrgeimate seas ning e-sigaretist on saanud paljude noorte esimene kokkupuude nikotiiniga. Uuringud näitavad, et noorte tootevalik sõltub suuresti maitsest ning eelistatakse magusa maitsega e-sigarette, mistõttu võib surve maitsestatud toodete turule lubamiseks suurendada noorte nikotiinisõltuvuse riski.

Tubakatooted, elektroonilised sigaretid ja tubakakuumutamise seadmed on täna Eestis laialdaselt müügikohtades müügil ning tarbijale lihtsasti ja mugavalt kättesaadavad. Tubakaseaduse (TubS) § 22 lg 3^1 kohaselt on tubakatoote või tubakatootega seonduva toote jaekaubanduse müügikohas kõnealuse toote nähtav väljapanek ja selle kaubamärgi esitlemine keelatud. Laekunud vihjetest ja järelevalvest nähtub, et kauplejad üritavad nimetatud keelust hoolimata tubakatooteid ja tubakatootega seonduvaid tooteid tarbijate jaoks võimalikult nähtaval hoida (nähtavus nii müügikohas kui ka väljaspool müügikohta).

2026 aasta järelevalveprojekti käigus kontrollitud müügikohtades on läbivalt probleemiks tubakatoodete ja tubakatoodetega seonduvate toodete nähtav väljapanek. Kaheksateistkümnest (18) kontrollitud müügikohast tuvastas TTJA kuus (6) tubakatoote või tubakatootega seonduva toote nähtava väljapaneku keelu rikkumist. Täiendavalt on järelevalve tulemusel selgunud, et tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodetega kauplejad ei järgi oma tegevuses alati ka TubS-is sätestatud müügiedenduse keeldu. TTJA tuvastas müügiedenduse keelu rikkumist järelevalveprojekti käigus neljal (4) korral.

Tubakatooteid ja tubakatootega seonduvaid tooteid ei ole lubatud Eestis ega Eestisse müüa kaugmüügi teel, nt e-poe kaudu. Kaugmüügi keelu rikkumine muudab need tooted lihtsasti kättesaadavaks muuhulgas alaealistele, kellel on keelatud tooteid omandada, omada ja vallata (TubS § 28 lg 1) ning kellele neid ei tohi ka müüa ega pakkuda (TubS § 28 lõiked 1 ja 2). Kuna

[5] State of Health in the EU, Eesti: Riigi terviseprofiil 2023, Euroopa Komisjon, lk 22. Kättesaadav: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/et/publications/reports/2023/12/estonia-country-health-profile-2023_89043bfe/cee4e9bd-et.pdf

e-poe avamine on lihtne, siis on ohu realiseerumise tõenäosus suur, et tooteid keelatud viisil müüakse.

Alkoholi müümisega alustamine on lihtne, müük ei eelda luba vaid üksnes andmete esitamist majandustegevuse registrile, mida saab teha tasuta. Teatamiskohustusega kaasneb ka kohustus hoida ettevõtjal oma andmed ajakohasena ja andmeid muuta, kui need muutuvad (MSÜS § 30 lõiked 5-8).

2026 aasta järelevalveprojekti käigus tuvastati alkoholiseaduses (AS) sätestatud nähtava väljapaneku ja müügikohast väljastpoolt alkohoolsete toodete nähtavuse piirangute rikkumisi. Tulenevalt AS § 40 lõikest 1^2 tuleb alkohoolsed joogid kaupluses paigutada teistest kaupadest eraldi. Alkohoolseid jooke ei tohi paigutada nii, et tarbija puutuks kaupluse külastamisel nendega vältimatult kokku, ning nende väljapanek ei tohi olla märgatavalt nähtav ülejäänud müügisaalist, välja arvatud müügisaali see ala, kus asub kassaaparaat ja mis ei ole tarbijale ligipääsetav. Samuti ei tohi väljapanek olla märgatavalt nähtav väljastpoolt müügikohta (AS 40 lg 1^3).

E-kaubanduse arenedes võimaldavad kauplejad alkohoolsete jookide kättetoimetamist ka kulleri ja pakiautomaadi vahendusel. Kulleri poolt alkoholi üleandmisel on oluline tuvastada isikut tõendava dokumendi alusel alkoholi vastuvõtja vanus, kuna alkoholi ei või üle anda alaealisele (AS § 47 lõiked 1 ja 2). Ka pakiautomaatide puhul tuleb jälgida, et kauplejad kasutaksid üksnes vanuse tuvastamist võimaldavaid pakiautomaate, et vältida alkohoolsete jookide jõudmist alaealisteni.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Tubakatoodete ja tubakatoodetega seonduvate toodete tarvitamisel on oht tarbija, sh alaealise, tervisele[6] ja pikaajalisel tarbimisel võib avaldada ka ohtu elule[7] .

Alkoholi tarvitamisega kaasnevad negatiivsed mõjud inimese tervisele ning liigtarvitamisel avaldab see ka ohtu inimese elule. Kokkuvõttes on tegu olulise ohuga.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

Alkoholiga seonduvalt on murekohaks alkoholi müügikohtade rohkus, alkoholi nähtav väljapanek ja nähtavus müügikohast väljapoole, mistõttu on alkohol inimestele aina kergemini kättesaadav. Alkoholi müügiks ei ole vaja taotleda luba ega täita muid keerulisi formaalseid nõudeid, esitama peab vaid andmed registrile ja seda saab teha tasuta. See tähendab, et alkoholi müümisega alustamine on lihtne ja puudub ettevõtja nõuetest teadlikkuse eelnev kontroll. Alkoholi kerge ja kasvava kättesaadavuse tõttu on ohu realiseerumise tõenäosus suur.

Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringust[8] tuleb välja, et 85% uuringule vastanust jõuaks oma elukohast lähimasse alkoholi müügikohta 10 minutiga. Sama uuringu andmetel oli 2024. aasta mai alguse seisuga alkoholimüügiteavituste arv jae-, hulgikaubanduse ja toitlustamise tegevusaladel 9614, kusjuures kehtivate teavituste arv on alates 2020. aastast järjepidevalt suurenenud ja möödunud aasta jooksul kasvas see näitaja 2,6%. See tähendab, et ainuüksi ühe

[6] Tubakatoodete mõju tervisele ja välimusele. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav internetis: https://www.tubakainfo.ee/miks-suitsetamisest-loobuda/suitsetamise-moju-tervisele/ (06.11.2024).

[7] Health at a Glance 2023. OECD, lk 86. Kättesaadav internetis: Regular use of vaping products, 2016 and 2021 (or nearest year) | Health at a Glance 2023 : OECD Indicators / OECD iLibrary . (06.11.2024).

[8] Eesti Konjunktuuriinstituut "Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2023. aastal", lk 25-30. Kättesaadav veebilehel chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2024-08/Eesti%20alkoholiturg%2C%20alkoholi%20tarbimine%20ja%20alkoholipoliitika%202023.%20aastal.pdf (5.12.2024

aastaga lisandus 240 teavitust uue alkoholimüügi koha kohta.

Tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodete tähistamiseks kasutatavate kaubamärkide nähtavus avalikus ruumis ning kauplejate tegevus nende toodete müügi edendamiseks suurendab tubakatoodete ja tubakatootega seonduvate toodete tarvitajate hulka. Arvestades seda, et TTJA tuvastas 2025.a ja 2026.a järelevalve käigus avalikel üritustel ja müügikohtades tubakatoodete ja eelkõige tubakatootega seonduvate toodete aktiivse ja sagedase müügi, ning asjaolu, et seejuures tuvastati pea kõigil kontrollitud üritustel müügiedenduse või tavalistes müügikohtades ka väljapaneku nõuete rikkumisi, on tõenäosus nõuete mittejärgimise realiseerumiseks suur.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse ettevõtjaid, kes tegelevad tubakatoote või tubakatootega seonduva toote jaemüügiga nii jaekaupluses kui ka ajutises müügikohas avalikel üritustel ja ka e-poe vahendusel.

Alkoholi puhul hõlmab kontroll kõiki ettevõtjaid, kes omavad jaekaubanduse müügikohti – nt kauplused, kioskid, tanklad (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik) ja kauplejaid, kes pakuvad kaugmüüki ja alkoholi kohaleveoteenust.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse kirjeldatud ohuolukorra lahendamisel sätestavad tubakaseadus ja alkoholiseadus.

TubS § 33 lg 1 kohaselt võib korrakaitseorgan TubSis sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada lisaks korrakaitse üldmeetmetele ka korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 44, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras.

AS § 49[1] lg 1 kohaselt võib korrakaitseorgan AS-is sätestatud riiklikku järelevalve teostamiseks kohaldada lisaks korrakaitse üldmeetmetele ka korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riiklikku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. Lisaks on õigus kontrollida nõuete järgimist kontrolltehinguga AS § 52[1] lõike 2 alusel.

8. Tubakatoote reklaami keelu rikkumine: 4 – väike – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohuhinnangu seisukohast on relevantne risk, et kaupleja reklaamib tubakatooteid, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud tooteid, tubakatootega sarnaselt kasutatavaid tooteid või nende osiseid. Kõigi eelnimetatute reklaam on reklaamiseadusest tulenevalt keelatud.

Reklaamivaldkonna 2026. aasta kokkuvõte näitab, et menetleti ühte tubakakäitlejat.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Prognoositav tagajärg on oluline oht. Tubakatoote reklaamimisel seisneb oluline oht tarbija tervisele. Sotsiaalmeedias jõuab reklaam väga paljude isikuteni, sh alaealisteni, kelle tervist ning käitumisharjumusi reklaam tulevikus mõjutab. Tervise Arengu Instituudi avaldatud uuringust “Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamine Eestis” nähtub, et mida noorem vanuserühm, seda suurem osa neist on suitsetanud e-sigaretti enne tavasigaretti. Samuti nähtub, et e-sigarettide ja huuletubaka tarbimine on kooliõpilaste seas laialt levinud. Oluline on teada, et mida nooremana inimene alustab, seda suurema tõenäosusega on ta ka tulevikus nikotiinist sõltuvuses. Eesti koolilaste sotsiaalmeedia kasutuse 2022. aasta uuringust nähtub, et enamusel alla 13-aastastel on vähemalt ühes sotsiaalmeediakanalis konto. Samuti nähtus uuringust, et

28% vastanutest on sotsiaalmeedias avaldatud reklaami põhjal mõne toote või teenuse soetanud.

Tubakatarvitamist peetakse suurimaks surmade põhjustajaks ja igal aastal sureb maailmas tubakatarvitamise tagajärjel 8 miljoni inimest. Statistika põhjal on Eestis tubaka tarvitamisega seotud ennetavatest surmadest enam levinud südame isheemiatõved, millesse suri 2022. a. 478 meest ja 115 naist.

Realiseerumise tõenäosus: ***väike***

Aastate 2025-2026 järelevalvetoimingutest nähtuvalt on realiseerumise tõenäosus väike.

2026. aasta tubakakäitlejate sotsiaalmeedia kontode vaatluse põhjal saab järeldada, et tubakareklaami rikkumised on vähesed.

Kontrolli ulatus

Reageeritakse vihjetele võimalike rikkumiste kohta.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus.

RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. RekS alusel vastutavad reklaami korrektsuse eest nii tellija, teostaja kui ka avaldaja.

9. Finantsteenuse (sh tarbijakrediidi) reklaami nõuete rikkumine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Esineb oht, et finantsteenuse pakkujad ei järgi finantsteenuse või tarbijakrediidi reklaami avalikustamisel reklaamiseaduses kehtestatud nõudeid.

2023. aastal algatas TTJA 22 järelevalvemenetlust finantsteenuse reklaami nõuete rikkumise tõttu. Peamiselt oli probleemiks tarbijakrediidi reklaamis lubamatu teabe esitamine. Esines puudusi ka tüüpnäite ja kohustusliku hoiatusteksti esitamisel (näiteks Google otsingutulemuste vaates kuvatava reklaami puhul), s.t see kas puudus üldse või oli ebaproportsionaalselt väikses kirjas võrreldes muu olulise teabega.

Ka 2024. aastal viis TTJA läbi finantsteenuse järelevalveprojekti, milles keskenduti peamiselt Google Adsidena avalikustatud finantsteenuse (sh tarbijakrediit) reklaamidele, kuid vaadati reklaame ka muudes kanalites. Aprillis ja mais vaadeldi 171 reklaami, millest enamik oli tarbijakrediidi reklaamid. 171-st vaadatud reklaamist 112 puhul oli rikutud seaduse nõudeid, mis on 65,5% kontrollitud reklaamidest. Põhilised rikkumised tulenesid asjaolust, et ettevõtjad ei olnud Google Adsi pidanud reklaamiks, mistõttu sisaldasid reklaamid eelkõige ostukutseid, mitte seaduses kehtestatud kohustuslikke elemente. Projekti raames tuvastatud rikkumiste tulemusena viis TTJA läbi järelevalvemenetlusi 22 ettevõtte suhtes, neist ühele ettevõttele tehti ettekirjutus ja kolmele ettevõttele määrati ka sunniraha.

TTJA viis 2024. aastal lisaks eelpool mainitud projektile läbi ka pistelise finantsteenuse osutajate kontrolli aasta lõpus. Selle käigus vaadati üle Meta ja Google Ads platvormidel avalikustatud reklaamid ja lisaks TTJA-le reklaamide kohta laekunud vihjed. Projektis tuvastatud rikkumiste tulemusel viis TTJA läbi järelevalvemenetlused 7 finantsteenuse osutaja reklaamide suhtes, neist kahele ettevõtjale tehti ettekirjutus ja ühele ettevõtjale määrati sunniraha

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Finantsteenuse ja tarbijakrediidi reklaaminõuete rikkumine võib mõjutada tarbija majanduslikku otsustusprotsessi ning suurendada riski teha finantsotsuseid ebapiisava või tasakaalustamata teabe alusel. Eelkõige võib probleem tekkida olukorras, kus reklaamis ei esitata nõutud hoiatusteavet, tüüpnäidet või muid seaduses sätestatud kohustuslikke andmeid piisavalt selgelt.

Samas ei too reklaaminõuete rikkumine üldjuhul iseenesest kaasa vahetut ega vältimatut varalist kahju. Finantsteenuse lepingu sõlmimine eeldab täiendava teabe avaldamist ning krediidiandjal lasub kohustus hinnata tarbija krediidivõimelisust ja järgida vastutustundliku laenamise põhimõtet. Seetõttu mõjutab reklaaminõuete rikkumine eelkõige tarbija teadlikkust ja otsustusprotsessi, mitte ei põhjusta automaatselt kahjulikke tagajärgi.

Finantsteenuste reklaamid jõuavad suure hulga tarbijateni ning nõuetele mittevastavad reklaamid võivad vähendada tarbijate teadlikkust teenusega seotud kuludest ja riskidest. Sellest tulenevalt võib osa tarbijaid teha vähem informeeritud otsuseid. Samas aitavad kahju tekkimise riski maandada valdkonnas kehtivad täiendavad õiguslikud nõuded, järelevalve ning krediidiandjate kohustus anda tarbijale enne lepingu sõlmimist vajalikku teavet.

Sellest tulenevalt on võimalik kahju tarbijatele üldjuhul piiratud ulatusega ning ohu realiseerumisel tekkiv mõju vastab tavapärase ohu tasemele.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Aastatel 2023 kuni 2026 läbiviidud järelevalvetegevused näitavad, et finantsteenuse reklaami nõuete rikkumisi esineb jätkuvalt ning seetõttu ei saa nende realiseerumise tõenäosust pidada väikeseks.

Samas on TTJA viimastel aastatel suurendanud valdkonna nõustamist ja ennetustegevust. Koostöös sektoriga on välja töötatud finantsteenuste reklaami praktiline juhend, avaldatud videojuhend ja muud selgitavad materjalid. Samuti on järelevalvetegevuste tulemusena ettevõtjad rikkumisi kõrvaldanud ning suurem osa juhtumitest on lahendatud haldusmenetluse käigus ilma rangemate sunnimeetmete rakendamiseta. 2024 - 2025 tuvastati rikkumisi eelkõige digitaalsetes reklaamikanalites, kus ettevõtjad ei käsitanud Google Ads reklaame alati reklaamiseaduse mõttes reklaamina ning jätsid seetõttu kohustuslikud elemendid esitamata. Samas viitab rikkumiste laad pigem nõuete ebapiisavale tundmisele või ebaõigele tõlgendamisele kui teadlikule ja süsteemsele õigusnormide eiramisele.

Arvestades, et rikkumisi esineb jätkuvalt, kuid järelevalve- ja teavitustegevus on aidanud ettevõtjate teadlikkust suurendada ning rikkumiste kõrvaldamist tagada, on ohu realiseerumise tõenäosus hinnatav keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse finantsteenuse osutajaid, kes avalikustavad finantsteenuse (sh tarbijakrediidi) reklaame tele- ja raadioprogrammis. Lisaks televisioonis ja raadios avalikustatud reklaamidele kontrollitakse ka finantsteenuseosutajate, kelle reklaamid tuvastati teles või raadios, teistel reklaamikanalitel avalikustatud reklaame.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus.

RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve

erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. RekS alusel vastutavad reklaami korrektsuse eest nii tellija, teostaja kui ka avaldaja.

10.Hasartmängu reklaami nõuete rikkumine: 3 – suur – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Esineb oht, et hasartmängukorraldajad kui ka nende nimel reklaami tegevad isikud (nt mõjuisikud) ei järgi hasartmängu reklaami avalikustamisel reklaamiseaduses kehtestatud nõudeid.

2025. aasta märtsis täiendas TTJA hasartmängu reklaami juhendit. Seejärel teavitati turgu juhendi olulisematest muudatustest ning viidi läbi hasartmängu reklaami järelevalveprojekt, mille raames algatati või jätkati järelevalvemenetlus 11 hasartmängukorraldaja osas.

2026. aastal läbiviidud hasartmängu reklaami järelevalveprojektis tuvastati, et rikkumises olevate reklaamide osakaal tõusis võrreldes eelneva aastaga 45%-lt 55%-ni. Reklaamides esinenud rikkumised hõlmasid mittenõuetekohast hoiatavat teksti keelatud üleskutset, mängu reklaami avalikustamist keelatud kohas. Võrreldes eelmise aastaga kasvasid rikkumised, mis olid seotud hoiatava teksti ja selle märgatavusega, kuid muus osas rikkumised langesid.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Uuringu “Eesti elanike kokkupuuted hasartmängudega 2023” aruandest nähtub, et 65% elanikes vanusevahemikus 15-74 aastat on kokku puutunud hasartmängudega. Vanusevahemikus 15-20 aastat on hasartmänge mänginud 59% noortest. Internetis mängijatest 24% ja väljaspool internetti mängijatest 17% on iganädalased mängijad. Hasartmängusõltlaste riskirühma kuulub 11% elanikest ja 24% viimase kahe aasta jooksul mänginud elanikest. Riskirühma kuuluvaid inimesi on enam 15-20aastaste noorte ja madalamat sissetulekut saavate elanike seas. Hasartmängu riskirühmas on erinevate probleemidega kokkupuude suurem kui mängijate seas keskmiselt: kõige enam kogetakse suuremate summade panustamist, kui need, mille kaotamist endale lubada saab (56%), tagasipöördumist mõnel järgneval päeval, et proovida kaotatud raha tagasi võita (43%), ning süütunnet mängimise või selle tagajärgede osas (40%). Üle saja tuhande riskirühma kuulujaga on Eesti Euroopas hasartmänguprobleemidega riikide seas esikohal (Silver Sternfeld, ERR, 18.06.2024).

Hasartmängu reklaami on vähemalt ühes reklaamikanalis märganud 76% elanikest: kõige sagedamini internetis või sotsiaalmeedias, televisioonis või tänavareklaamina. Mida noorema inimesega on tegu, seda suurema tõenäosusega on ta reklaami märganud. Võrreldes kahe aasta tagusega on inimesed hasartmängu reklaami märganud veidi enam (+7%).

Hasartmängu mängimiseks või mängukoha külastamiseks üleskutseid või ebapiisavat hoiatusteavet sisaldav hasartmängureklaam loob tarbijale mulje hasartmängust kui lihtsast viisist raha teenimiseks. Tarbija võib langetada panustamise otsuse kergekäeliselt tajumata sellega kaasnevaid kohustusi, mis võivad viia makseraskustesse sattumiseni. Hasartmängusõltuvuse tagajärjel võivad tekkida ka vaimse tervise probleemid või viia enesetapuni.

Samas ei too reklaaminõuete rikkumine üldjuhul kaasa vahetut kahju ning hasartmängus osalemise otsust mõjutavad lisaks reklaamile ka muud tegurid, sealhulgas inimese varasemad hoiakud, kogemused ja majanduslik olukord. Reklaami mõju avaldub peamiselt tarbija teadlikkuse ja käitumise mõjutamise kaudu ning võimalikud negatiivsed tagajärjed tekivad enamasti pikema aja jooksul ja mitme teguri koosmõjul.

Arvestades, et nõuetele mittevastav hasartmängureklaam võib suurendada huvi hasartmängude

vastu ja vähendada riskide tajumist, kuid ei põhjusta üldjuhul otsest või vältimatut kahju, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

Aastatel 2025-2026 järelevalvetoimingutest nähtuvalt on realiseerimise tõenäosus suur.

Vaatamata 2025. aastal hasartmängu reklaami juhendi uuendamisele, mis tõi kaasa olulisi seisukohtade muudatusi (sh leebemad seaduse tõlgendused), sellele eelnenud turuosalistega aruteludele, ülevaatliku meelespea väljatöötamisele ning individuaalsetele nõustamistele, jätkusid hasartmängu reklaami nõuete rikkumised. Seda kinnitab 2026 läbiviidud hasartmängu reklaami järelevalveprojekti tulemused, mille käigus algatati või jätkati järelevalvemenetlus 8 hasartmängukorraldaja suhtes.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse hasartmängu korraldajate poolt ja nende nimel avalikustatud hasartmängu reklaame erinevatel reklaamikanalitel.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus.

RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. RekS alusel vastutavad reklaami korrektsuse eest nii tellija, teostaja kui ka avaldaja

11.Alkoholi reklaami nõuete rikkumine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Esineb oht, et alkoholi käitlejad kui ka nende nimel reklaami tegevad isikud (nt mõjuisikud) ei järgi alkoholi reklaami avalikustamisel reklaamiseaduses kehtestatud nõudeid.

TTJA viis 2024 aastal läbi alkoholi reklaami analüüsi, mille fookuses oli alkoholi reklaam trükistes, st ajakirjades ja ajalehtedes. Reklaamide hindamisel keskenduti alkoholi reklaamis lubatud teabele ning kohustusliku hoiatava teksti nõuetele. Kokku tuvastati 39 alkoholi reklaami (36 erinevat kujundust) 19 erinevast trükisest. 39 reklaamist 25 reklaamis esines rikkumine (so 64%).

2025 ja 2026 aasta kolme esimese kvartalil on kokku TTJA-s registreeritud alkoholi reklaami vihjeid 49.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Alkoholi tarvitamine on seotud teadaolevalt enam kui 200 erineva haigusseisundiga ning on vigastuste ja enneaegsete surmade sagedaseks põhjuseks. Eestis sureb alkoholi tarvitamisest põhjustatud haigustesse ligikaudu 500 inimest aastas – ja alkoholisuremus on viimasel paaril aastal oluliselt kasvanud. Kui veel 2018. a Eestis registreeriti alla 500 surmajuhu (495), siis 2022. aastal juba 753 surma.

14–18-aastastest noortest 72% on proovinud elu jooksul alkoholi ning 43% on end vähemalt korra purju joonud. Alkoholi tarvitanud noored proovisid alkoholi esimest korda keskmiselt 12-aastaselt ning jõid purju keskmiselt 14-aastaselt. Õpilased, kes on tarvitanud alkoholi, on oluliselt sagedamini tarvitanud tubaka- ja nikotiinitooteid, aga ka narkootilisi aineid, millest sagedasemad on kanep ja stimulandid (ecstasy, amfetamiin, kokaiin). Alkoholireklaami mõju lastele ja noortele on otsene: see suurendab alkoholi tarbimise tõenäosust ja alkoholi

tarvitamisega alustatakse varem. Alkoholireklaam avaldab mõju ka juba alkoholi liigtarvitavatele inimestele – see sihtrühm on neile oluliselt vastuvõtlikum. Mida suuremas koguses inimene alkoholi tarbib, seda rohkem märkab ta ka alkoholiga seotud stiimuleid, mis omakorda suurendavad himu ja soovi tarbida. Alkoholiga seotud stiimulitega kokkupuude suurendab tagasilanguse riski nende sõltuvushäirega inimeste seas, kes on alkoholi joomisest juba loobunud.

Alkoholireklaam ei mõjuta üksnes haavatavaid sihtgruppe, vaid ka täisealisi. 2016. aastal avaldatud meta-analüüsi põhjal suurenes alkoholireklaami nägemise järel alkoholi tarvitamine meestel ca 1,6 ja naistel ca 1 alkoholiühiku võrra. Tervisele ohutut alkoholitarvitamist ei ole olemas. Uuemad teadustulemused on näidanud, et vähki haigestumise risk hakkab kasvama juba esimesest alkohoolsest joogist. See tähendab, et alkoholi tarbimise tase, mis minimeerib kahju tervisenäitajate lõikes, on null standardset alkohoolset jooki nädalas. See 2018. aastal teadusartiklina avaldatud murranguline uuring rahvatervishoius muudab oluliselt alkoholi "mõõduka" tarvitamise senist käsitlust. Ka mõõdukas alkoholitarvitamine on seotud vähi riskiga: 13.3% kõigist alkoholiga seotud vähijuhtudest Euroopa Liidus on seotud madalal tasemel* alkoholitarvitamisega.

Alkohol on seotud seitsme erineva vähiga. Vähendades alkoholitarvitamist populatsioonis, on võimalik ennetada vähki haigestumist.[9]

Samas ei too reklaaminõuete rikkumine iseenesest kaasa otsest tervisekahju ega põhjusta automaatselt alkoholi liigtarvitamist. Alkoholi tarvitamist mõjutavad lisaks reklaamile mitmed muud tegurid, sealhulgas sotsiaalne keskkond, isiklikud harjumused, perekondlik taust ning alkoholi kättesaadavus. Reklaami mõju avaldub peamiselt hoiakute ja tarbimiskäitumise kujundamise kaudu ning võimalikud negatiivsed tagajärjed tekivad enamasti pikema aja jooksul erinevate mõjutegurite koosmõjul.

Arvestades, et nõuetele mittevastav alkoholireklaam võib mõjutada tarbijate teadlikkust ja suhtumist alkoholi, kuid ei põhjusta üldjuhul vahetut ega vältimatut kahju, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna.

Realiseerumise tõenäosus*: keskmine*

2025-2026 läbiviidud järelevalveprojekti tulemused näitasid, et alkoholi reklaami nõuete rikkumisi esineb jätkuvalt ning rikkumiste realiseerumise tõenäosust ei saa pidada väikeseks. Projekti käigus tuvastati rikkumisi 64% kontrollitud reklaamidest, mis näitab vajadust jätkuva järelevalve järele.

Samas tuleb arvestada, et rikkumised ei ole valdavalt süsteemsed ega laiaulatuslikud ning järelevalvemeetmete rakendamise tulemusena on ettevõtjad rikkumised üldjuhul kõrvaldanud. Samuti on valdkonnas kehtivad reklaamipiirangud hästi teada ning ettevõtjate teadlikkus nõuetest on aastate jooksul kasvanud.

2026. aastal algatati alkoholi reklaamiga seoses 7 järelevalvemenetlust. Neist 4 olid seotud kaupade või teenuste tasuta või soodustingimustel saamise kampaaniate ning tarbijamängudega. Menetluste arv viitab sellele, et rikkumisi esineb jätkuvalt, kuid nende maht ei ole sedavõrd ulatuslik, et hinnata rikkumiste realiseerumise tõenäosust suureks.

Arvestades tuvastatud rikkumiste esinemist, kuid samas ka ettevõtjate üldist teadlikkust nõuetest, järelevalve ennetavat mõju ning rikkumiste suhteliselt piiratud arvu, on ohu realiseerumise tõenäosus hinnatav keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse alkoholi käitlejate ja nende nimel avalikustatud reklaame erinevates

[9] Alkoholireklaami keelamiseks on kaalukaid teadusel põhinevaid argumente | Tervise Arengu Instituut

reklaamikanalites.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus.

RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. RekS alusel vastutavad reklaami korrektsuse eest nii tellija, teostaja kui ka avaldaja.

12. Poliitreklaami nõuete rikkumine: 2 – keskmine– tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Esineb oht, et poliitikas osalejad kui ka nende nimel reklaami tegevad isikud (nt mõjuisikud) ei järgi poliitreklaami avalikustamisel poliitreklaami avalikustamisele kehtestatud nõudeid.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/900 poliitreklaami läbipaistvuse ja suunamise kohta jõustus 10. oktoober 2025, eesmärgiga tagada läbipaistvust poliitilise sisuga reklaamide avalikustamisel. Suur läbipaistvus on vajalik muu hulgas selleks, et toetada avatud ja õiglast poliitilist arutelu ja poliitkampaaniaid ning vabu ja õiglasi valimisi või rahvahääletusi ning võidelda desinformatsiooni ja ebaseadusliku sekkumise, sealhulgas kolmandatest riikidest lähtuva sekkumise vastu. Poliitreklaami läbipaistvus aitab valijatel ja inimestel üldiselt paremini aru saada, millal ja kelle nimel neile poliitreklaami edastatakse.

TTJA fookus oli 2026. aastal eelkõige suunatud poliitikas osalejate teavitamisele poliitreklaami nõuetest nii kirjavahetuses, telefoni teel kui ka koolitustel. Seetõttu algatati 2026. aastal üksikud järelevalvemenetlused, millel on samuti olnud põhirõhk uue määruse sisu ja kohaldumise selgitamisel. TTJA korraldas nii erialaliitudele kui ka erakondadele suunatud infopäevasid, mille raames tutvustati ja selgitati poliitreklaamile kohalduvad nõudeid.

Valijateks on kõik Eesti hääleõiguslikud elanikud ning poliitreklaamid mõjutavad kõiki elanikke, sealhulgas noori, kelle valimiskäitumist ja väärtushinnanguid mõjutatakse tuleviku vaates. Seega mõjutab õiguspärane poliitreklaam kõiki Eesti elanikke.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Poliitreklaami läbipaistvusnõuete rikkumise peamine tagajärg on see, et valijal ei pruugi olla võimalik saada täielikku teavet reklaami poliitilise olemuse, tellija, rahastaja või kasutatud suunamismeetodite kohta. See võib vähendada poliitilise kommunikatsiooni läbipaistvust ning raskendada reklaami allika ja eesmärgi hindamist.

Läbipaistvusteabe puudumine võib mõjutada valijate teadlikkust ning nende võimet teha informeeritud otsuseid poliitilise teabe hindamisel. Samas ei too üksikute läbipaistvuskohustuste rikkumine üldjuhul kaasa vahetut ega otsest kahju üksikisikule ning poliitiliste valikute kujunemist mõjutavad lisaks reklaamidele mitmed muud tegurid, sealhulgas avalik poliitiline debatt, ajakirjanduslik kajastus ning muud teabeallikad.

Arvestades, et rikkumiste peamine mõju avaldub poliitilise kommunikatsiooni läbipaistvuse vähenemises ning võimalikud tagajärjed on eelkõige kaudsed, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

2027. aasta märtsis toimuvad Riigikogu valimised, mis tõenäoliselt suurendavad poliitreklaami mahtu ja nähtavust erinevates reklaamikanalites. Valimisperioodidel kasvab tavapäraselt ka vajadus jälgida poliitreklaami nõuete täitmist.

Samas on poliitreklaami läbipaistvuse määrus uus ning TTJA on 2026. aastal keskendunud eelkõige poliitikas osalejate, reklaamiteenuste pakkujate ja teiste seotud osapoolte teavitamisele. TTJA on läbi viinud infopäevi, koolitusi ja nõustamistegevusi ning seni algatatud järelevalvemenetluste arv on olnud väike. Menetluste põhirõhk on olnud uute nõuete selgitamisel ja nende rakendamise toetamisel.

Arvestades ühelt poolt valimistega kaasnevat poliitreklaami mahu kasvu ning teiselt poolt valdkonna osapoolte teadlikkuse suurendamiseks tehtud ennetus- ja teavitustegevusi, on nõuete rikkumise realiseerumise tõenäosus hinnatav keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse poliitreklaame, mis on avalikustatud erinevatel reklaamikanalitel.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab reklaamiseadus (RekS § 30 lg 2^1).

RekS § 31 kohaselt võib korrakaitseorgan kohaldada KorS-i §-des 30 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine) ja 50 (valdusesse sisenemine) sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras.

13.Reisiettevõtja tegutseb (piisava) tagatiseta: 6 – suur – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste pakkumine ja müümine toimub turismiseadusega ette nähtud nõudeid täitmata – majandustegevuse registrile majandustegevusteadet esitamata ning nõuetekohast tagatist seadmata ja selle tõendamiseks tagatise dokumenti esitamata.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2015/2302 (pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiiv) on reisijatele ette nähtud kaitse reisikorraldaja ning seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustava ettevõtja maksejõuetuse eest.

Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiiv on Eesti riigisisesesse õigusesse üle võetud turismiseadusega, mis näeb ette, et reisikorraldaja ja seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja on kohustatud esitama majandustegevuse registrile majandustegevusteate ning seadma tagatise ja esitama tagatise dokumendi TTJA-le.

Tagatis peab olema seatud järgmiste kohustuste täitmise tagamiseks: 1) et kõik reisijad reisi lähtekohta või teise kokkulepitud kohta tuua ja majutada, eeldusel, et pakettreis või seotud reisikorraldusteenused sisaldavad reisijavedu ning seotud reisikorraldusteenuste puhul on seotud reisikorraldusteenuste lepingute sõlmimist hõlbustav ettevõtja vastutav reisijaveo eest; 2) et pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste ära jäämisel tagastada kõikidele reisijatele nende poolt või nimel tasutud reisitasud, pakettreiside puhul ka lunastamata kinkekaardid.

Kui reisiettevõtjal ei ole tagatist või selle suurus on ebapiisav, on reisijate õiguste ja huvide kõrgetasemeline kaitse tagamata ning reisiettevõtja maksejõuetuse korral ei ole tagatisega võimalik eeltoodud kohustusi täita.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Prognoositav tagajärg on oluline oht, sest selle realiseerumisega võib kaasneda olulise väärtusega rahaline kahju reisijale.

Ametile on esitatud vihjeid ja pöördumisi, mille kohaselt tagatise kohustust omavad isikud on jätnud tagatise kohustuse täielikult täitmata. Ühtlasi on amet järelevalvemenetluste käigus tuvastanud, et reisiettevõtjate tagatis ei ole alati piisav. Varasemates tagatise kasutamise menetlustes (reisiettevõtja maksejõuetused) on selgunud reisiettevõtjate tagatiste ebapiisavus, mille tulemusena on reisijatele kaasnenud rahaline kahju.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

Amet on 2025. aastal ja 2026. aasta esimesel poolaastal kontrollinud 60 reisiettevõtja tagatise piisavust ning tuvastanud, et 35 reisiettevõtja tagatis oli ebapiisav. Amet alustas 2025. aastal 63 järelevalvemenetlust põhjusel, et pakuti müügiks pakettreise ilma, et oleks selleks ette nähtud nõudeid täidetud. Seega on realiseerumise tõenäosus suur.

Kontrolli ulatus

Pisteliselt kontrollitakse pakettreisi või seotud reisikorraldusteenuste tunnustele vastavate reisiteenuste pakkujaid (selles ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Kontrollide läbiviimisel võetakse aluseks varasemad vihjed ja pöördumised ning järelevalvemenetlused.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

Riikliku järelevalve üldmeetmena planeeritakse ja tehakse ennetus- ja teavitustööd eesmärgiga tõsta ettevõtjate ja reisijate teadlikkust ning seeläbi suurendada ja tõhustada reisijate õiguste kaitset.

Riikliku järelevalve erimeetmena planeeritakse ja teostatakse järelevalvemenetlusi. Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt turismiseaduse (TurS) §-le 30[1].

Täiendav erimeede on kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

14. Reiside, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumisel ning müümisel rikutakse üldisi tarbija õigusi: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus pakettreisi ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivist ning lennu-, laeva ja bussireisija õigusi käsitlevatest määrustest tulenevaid õigusi on rikutud. Selleks, et reisijad saaksid pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste kohta rohkem teavet, on reisiettevõtjad kohustatud esitama standardteabe infolehe ning võlaõigusseaduse § 867 lõikes 2 sätestatud teabe.

Pakettreiside ja seotud reisikorraldusteenuste direktiivi (EL) 2015/2302 põhjendustes on selgitatud, et võimaldada reisijatele suuremat selgust ja teadlike valikute tegemist erinevate pakutavate reisiteenuste liikide kohta, peaksid ettevõtjad olema kohustatud selgelt ja nähtavalt välja tooma enne, kui reisija on andnud maksmise kohta nõusoleku, kas nad pakuvad pakettreisi või seotud reisikorraldusteenust, ning teavitaksid asjaomasest kaitse tasemest.

Lennundusseaduse, kaubandusliku meresõidu seaduse ja ühistranspordiseadusega on ette nähtud, et amet tagab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 261/2004 (mis käsitleb lennureisija õiguseid), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1107/2006 (mis käsitleb puudega ja liikumispuudega lennureisija õiguseid), Euroopa Parlamendi ja nõukogu

määruse (EL) nr 1177/2010 (mis käsitleb laevareisija õiguseid) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 181/2011 (mis käsitleb bussireisija õiguseid) rakendamise.

Viidatud määrustega on teenusepakkujatele ette nähtud kohustused, mida reisijatele tagada.

Vedajatel (lennu-, laeva- ja bussiettevõtjatel) on kohustus tagada reisijatele nende määrustest tulenevate õiguste kaitse, sh väljumise pikaajalise hilinemise või tühistamise korral anda teavet, pakkuda hoolitsust ja abi (sh puudega ja piiratud liikumisvõimega isikutele), tühistamise korral tagastada piletiraha või muuta reisiteekonda määruses sätestatud tingimustel ja korras.

Terminalidel (lennujaamad, sadamad, bussijaamad) on mh teabe andmise kohustus (näiteks teabe andmise kohustus reisi tühistamise või hilinemise korral), transpordile juurdepääsu tagamise kohustus ja abi andmise kohustus (näiteks abi andmine puudega ja piiratud liikumisvõimega isikutele).

Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus reiside, reisiteenuste ja muude teenuste pakkumisel ning müümisel rikutakse üldisi tarbija õigusi.

Kaupleja ja tootja on kohustatud andma tarbijale enne kauba omandamist või teenuse kasutamist teavet kauba või teenuse omaduste ja kasutamistingimuste ning kauba omandamiseks või teenuse kasutamiseks sõlmitava lepingu kohta ulatuses ja korras, mis vastab võlaõigusseaduses või muus seaduses sätestatud lepingueelse teabe andmise kohustusele ja tarbijakaitseseaduses nimetatud tingimustele. Ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused on tühised. Ebaausa kauplemisvõtte kasutamine on keelatud.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Prognoositav tagajärg on tavaline oht (lihtoht), sest selle realiseerumisega võib kaasneda rahaline kahju tarbijale.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Varasematest menetlustest on ilmnenud juhtumeid, kus reisiettevõtjad ei ole lepingueelset teavet nõuetekohaselt esitanud. Varasematest kaebustest on selgunud, et vedajad ei ole määrusega ette nähtud kohustusi nõuetekohaselt täitnud. Lisaks on ametile esitatud pöördumisi, mille kohaselt on reisiettevõtjad ja muud teenusepakkujad rikkunud eeltoodud üldisi tarbija õigusi.

Seega võib realiseerumise tõenäosust pidada keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Pisteliselt kontrollitakse kõiki reisiettevõtjaid, terminale ja vedajaid ning reiside, reisiteenuste ja muude teenuste pakkujaid ning müüjaid (selles ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Kontrollide läbiviimisel võetakse aluseks varasemad menetlused ning reisijate kaebused.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS), lennundusseadus (LennS), kaubandusliku meresõidu seadus (KMSS) ja ühistranspordiseadus (ÜTS).

Riikliku järelevalve üldmeetmena planeeritakse ja tehakse ennetus- ja teavitustööd eesmärgiga tõsta ettevõtjate ja reisijate teadlikkust ning seeläbi suurendada ja tõhustada reisijate õiguste kaitset.

Riikliku järelevalve erimeetmena planeeritakse ja teostatakse järelevalvemenetlusi. Riikliku järelevalve erimeetmeid rakendatakse korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras vastavalt TKS § 62 lõikele 1, LennS § 60^2 lõikele 1 ja ÜTS § 81 lõikele 3.

Täiendav erimeede on kontrolltehing vastavalt TKS §-le 63.

15. Tarbijaõiguste rikkumine side- ja üldhuviteenuse pakkumisel (side, elekter jms): 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohuolukorraga on tegemist juhul, kui leiab aset näiteks mõni järgmistest rikkumistest: sideteenuse õigusvastane piiramine, võrguühenduse õigusvastane katkestamine, ebaaus kauplemisvõte, lepingueelse teabe puudulik või ebakorrektne esitamine, tüüptingimustele viitamata jätmine või tüüptingimuste ebaseaduslikkus.

Kauba või teenuse pakkumine, müük ja muul viisil turustamine tarbijale peab tekkima head kaubandustava arvestades ning tarbija suhtes ausalt. Teave on ebaõige või eksitav eelkõige siis, kui see sisaldab puudulikke või ebatäpseid andmeid teenuse või kauba olemuse, peamiste omaduste, hinna, hinna arvutamise aluste või konkreetse hinnaeelise olemasolu kohta.

Elektroonilise side seaduse § 98 sätestab ammendavad alused, millal sideettevõtja võib lõppkasutajale sideteenuse osutamist piirata (nt maksega hilinemine või võrgu häirimine), eeldades sobivat etteteatamist. Elektrituruseaduse § 90 reguleerib võrguühenduse katkestamist tarbijast tuleneval põhjusel seades samuti ühenduse katkestamisele ranged tingimused ja eeldused. Teenuse piiramine või katkestamine ilma seadusliku aluseta kujutab endast otsest seaduserikkumist, millel on väga otsene mõju tarbija heaolule. Lisaks on võlaõigusseaduse § 42 lg 1 kohaselt tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi ja lepingupoolte huvisid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult.

Arvestades side- ja elektrituru iseloomulikke näitajaid, turgude kiiret arengut ning senist järelevalvepraktikat, esineb oht, et ettevõtjad kehtestavad ebamõistlikult kahjustavaid tüüptingimusi, esitavad lepingueelset teavet puudulikult või piiravad ning katkestavad teenuse osutamist õigusvastaselt. Elektroonilise side ja üldhuviteenuste sektoris tegutsevad suure kliendibaasiga kauplejad, sealhulgas märkimisväärse turujõuga ettevõtjad. Kuna nende teenuste tarbijateks on praktiliselt kogu Eesti elanikkond sõltumata vanusest ning sageli on tegemist elutähtsate teenustega, on tarbijaõiguste või teenuse kättesaadavuse nõuete võimaliku rikkumise mõju laiaulatuslik ning oht tekitada tarbijate varale ja majandushuvidele kahju kõrge.

Ohuolukorra hinnang

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Tarbijate pöördumiste ja kaebuste jooksva menetlemise käigus ilmnevad olukorrad, kus teenuse osutamise tingimused, piirangud või kaasnevad tasud tulevad tarbijale üllatusena. Sageli puudutab see kampaaniapakkumisi ja ebaausaid kauplemisvõtteid, kus esitletakse eelkõige meelitavaid soodustingimusi, kuid olulised piirangud, lepingulised kohustused või tavahinna rakendumine jäetakse tahaplaanile. Samuti esineb järelevalvepraktikas olukordi, kus ettevõtjad kohaldavad tarbijat ebamõistlikult kahjustavaid tüüptingimusi või piiravad ja katkestavad sideteenuse osutamist ilma seadusliku aluse või nõuetekohase etteteatamiseta.

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Tarbijaõiguste rikkumised side- ja üldhuviteenuste pakkumisel võivad põhjustada tarbijale rahalist kahju, ebamugavusi või raskendada teenuse kasutamist. Näiteks võivad tarbijale tekkida ootamatud kulud, arusaamatused lepingu tingimuste osas või probleemid teenuse kasutamisel juhul, kui lepingueelne teave on esitatud puudulikult või eksitavalt.

Õigusvastane teenuse piiramine või katkestamine võib mõjutada tarbija igapäevast toimetulekut, kuid enamasti on tegemist üksikjuhtumitega, mille mõju piirdub konkreetse tarbija või piiratud hulga tarbijatega.

Kuigi side- ja üldhuviteenuseid kasutab suur osa elanikkonnast ning tegemist on oluliste

teenustega, ei põhjusta tarbijaõiguste rikkumine üldjuhul vahetut või ulatuslikku kahju ühiskonnale tervikuna. Võimalikud negatiivsed tagajärjed avalduvad peamiselt tarbija majandushuvide või teenuse kasutamise võimaluste mõjutamises ning on enamasti kõrvaldatavad ettevõtja tegevuse muutmise või rikkumise lõpetamise kaudu.

Arvestades, et rikkumiste võimalik mõju seisneb eelkõige üksikute tarbijate või tarbijarühmade majandushuvide kahjustamises ning kahju ulatus on üldjuhul piiratud, on ohu realiseerumisel tekkiv mõju hinnatav tavapärase ehk tavalise ohuna

Kontrolli ulatus

Sideettevõtjate ja üldhuviteenuse osutajate tegevus ja tarbijatega sõlmitavate lepingute tüüptingimused. Kontrollitakse kõiki side- ja üldhuviteenuse pakkujaid (vastavas ohuolukorras avaliku korra eest vastutav isik). Seejuures kontrollitakse veebilehtede või muude tõendite alusel ettevõtjate poolt tarbijatele antavat lepingueelset teavet ja lepingu lisaks olevaid tüüptingimusi.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab tarbijakaitseseadus (TKS).

TKS § 64 lg 1 kohaselt võib tarbijate kollektiivseid huve kahjustava tegevuse lõpetamiseks ja sellisest tegevusest hoidumiseks TTJA peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse või TTJA võib pöörduda Eesti Vabariigi nimel hagiga maakohtusse. TKS § 65 lõike 1 kohaselt võib TTJA peadirektor või tema volitatud ametiisik teha ettekirjutuse ja nõuda kauplejalt, kes on rikkunud VÕS §-des 14^1, 48, 54 ning 62^1 ja 62^2 sätestatud teavitamiskohustusi, rikkumise lõpetamist ja edasisest rikkumisest hoidumist. ESS § 133 lg 1 alusel teostab ESS-i täitmise üle riiklikku järelevalvet TTJA ESS-is ja TKS-is sätestatud pädevuse piires. TTJA võib rakendada KorS §-des 30−32 ja 49−53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras (TKS § 62 lg 1). TTJA-l on õigus nõuda teavet kolmandalt isikult (TKS § 62^1) ja veebiliidesele juurdepääsu piiramist (TKS § 62^2). TKS § 63 on sätestatud kontrolltehingu pädevus.

SIDE JA INFOÜHISKONNA VALDKOND

16. Eesti inforuumi ohustamine: 9 – suur – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ebaseadusliku ja kahjuliku sisu levitamine inforuumis võib kaasa tuua ühiskonna lõhestumise, demokraatlike protsesside õõnestamise, isikute radikaliseerumise ning majandusliku kahju tarbijatele. Tarbijate kaitseks seatud läbipaistvusnõuete täitmata jätmine inforuumis vähendab usaldust vahendusteenuste vastu ning tarbija võimalusi oma õiguste kaitseks.

Meediateenustes pole lubatud edastada saateid, mis õhutavad vihkamist, vägivalda või diskrimineerimist või kujutavad ohtu ühiskonna turvalisusele või riigi julgeolekule. Infoühiskonna teenustes on keelatud vihkamisele, vägivallale ja diskrimineerimisele kihutamine, sõja õhutamine ning sõjakuritegude õigustamine kui sellega kujutatakse ohtu riigi julgeolekule.

Väga suurtel digiplatvormidel, kel EL-s enam kui 45 miljonit igakuist aktiivset kasutajat, on kohustus hinnata platvormil realiseeruda võivaid süsteemseid riske, sh desinformatsiooni levik ja demokraatlike protsesside mõjutamine, ning võtta nende maandamiseks vajalikud meetmed, näiteks sisu eemaldada, selle nähtavust vähendada või lisada juurde viide ametliku info allikale.

Majandusliku kahju oht tarbijatele esineb läbi digiplatvormidel levitatavate pettuste, näiteks meelitatakse tarbijaid suurte soodustuste või kiire rikastumise võimalustega jagama nii krediitkaardi kui isikuandmeid.

Tarbija kasutatavate vahendusteenuste läbipaistvuse tagamiseks tuleb teenuseosutajal esitada teave kasutatavate algoritmide kohta, luua teenuses esinevast ebaseaduslikust sisust teavitamise ja kaebuste esitamise kontaktpunkt, kirjeldada ettevõttesisest kaebuste lahendamise mehhanismi, avaldada korra aastast läbipaistvusaruanne vahendusteenusest eemaldatu sisu ja kasutajatelt laekunud kaebuste kohta jms. Olukorra tuvastamiseks analüüsis TTJA 2025. aastal viie Eesti suurema vahendusteenuse osutaja tingimuste vastavust EL digiteenuste määruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065) nõuetele. Nähtus, et 55 analüüsitud nõudest tuvastati vastavus vaid 50% juhtudest.

Kaitsepolitseiamet nendib, et paremäärmuslikust ideoloogiast kantud terrorismi oht on demokraatlikes ühiskondades viimastel aastatel kasvanud. 2025. aastal mõisteti kohtus süüdi kolm alaealist terroristlikusse ühendusse kuulumise pärast. Enim puutuvad inimesed äärmusliku propagandaga kokku internetis, seepärast on alates 2022. aastast terroristliku sisu levitamine veebis keelatud ja veebimajutusteenuse pakkujatel kohustus võtta meetmed, et sisu avaldamist ja levikut takistada (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/784, TCO määrus). TTJA on kaardistanud enam kui 160 Eesti veebimajutusteenuse pakkujat, kellest vaid kaks täitsid kõiki terroristliku sisu leviku takistamiseks ette nähtud nõudeid. Lisaks kohustati 2025. aastal üht Eesti veebimajutusteenuse osutajat terroristlikku sisu eemaldama.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht, sest terrorikuritegu ja üleskutse selle toimepanemisele on karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteod. Kuigi tarbija kaitseks seatud läbipaistvusnõuete ja digiplatvormidel levivate pettuste ohtu võiks hinnata oluliseks, siis inforuumi ohuolukorra määratlemisel tuleb lähtuda kõrgemaist valdkonnas realiseeruda võivast ohu tasemest.

Realiseerumise tõenäosus: ***suur***

TTJA piiras 2022. aastal seitsme telekanali ja 15 domeeninime kättesaadavust Eestis, kuna need

õhutasid vaenu ja kujutasid ohtu riigijulgeolekule. EL on alates 2022. aastast sanktsioneerinud 32 Venemaa meediateenust ning lisaks kohaldanud finantssanktsioone paljudele meediateenuse osutajatele lähtuvalt nende rollist Ukraina vastu suunatud sõjas, sh informatsioonilise mõjutustegevus. Eestis on 28.09.2026 seisuga lähtuvalt EL-s kehtestatud sanktsioonidest piiratud 75 telekanali, 320 veebilehe ja 94 ühiku digiplatvormi sisu kättesaadavust.

Liikmesriikides ja Moldovas lähiaastatel toimunud demokraatlike esinduskogude valimistest on enamus (nt, Rumeenia parlamendivalimised 2024, Saksamaa parlamendivalimised 2025, Poola presidendivalimised 2025, Tšehhi parlamendivalimised 2025, Moldova parlamendivalimised 2025, Bulgaaria parlamendivalimised 2026, Rootsi parlamendivalimised 2026) osaks saanud kolmandast riigist lähtuvale informatsioonilisele mõjutustegevusele, mille abil on püütud ühiskonda lõhestada ja valimiste tulemust suunata mõjutajale soodsas suunas. Rumeenia 2024. aasta parlamendivalimiste näitel päädis see lausa valimistulemuste tühistamisega. Arvestades, et enamike liikmesriikides aset leidnud valimiste puhul on täheldatud välist mõjutustegevust, on tõenäoline, et väline mõjutustegevus ja desinformatsiooni levitamine leiab aset ka Eestis 2027. aasta parlamendivalimiste eel ja ajal.

Internetis levivate pettuste ohvriks langeb igal aastal aina rohkem inimesi, samuti suurenevad väljapetetud summad. Riigi Infosüsteemi Ameti andmeil kaotasid Eesti inimesed pettuste tagajärjel 2025. aastal 29 miljonit eurot , millest investeerimispettused moodustasid 6 miljonit eurot) ja pangapettused (2,3 miljonit eurot). TTJA tuvastas 2025. aastal Facebookis ligi 1000 pettuste kasutamise juhtumit, 2024. aastal oli tuvastatud juhtumite arv 64, 2026. aastal on 30.09.2026 seisuga tuvastatud 1100 juhtumit.

TTJA analüüsis 2025. aastal viie Eesti suurema vahendusteenuse osutaja tingimuste vastavust EL digiteenuste määruse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065) nõuetele. Nähtus, et 55 analüüsitud nõudest tuvastati vastavus vaid 50% juhtudest.

Terroristliku veebisisu puhul nähtub TTJA 2025. aastal teostatud analüüsist, et pea kõigil Eesti veebimajutusteenuse pakkujatel esineb ennetusmeetmete rikkumisi. Ühe Eesti teenusepakkuja puhul on kerge suhtumine ennetusmeetmetesse toonud kaasa olukorra, kus teenusepakkujal on tulnud Saksamaa Föderaalpolitsei korraldusel terroristlik sisu oma veebikeskkonnast eemaldada.

Kontrolli ulatus

Ebaseadusliku ja kahjuliku sisu levitamise takistamiseks on võimalik kontrollida kõiki Eestis kättesaadavaid vahendus- ja meediateenuseid. Kontrollitakse Eestis enim kasutatavaid sotsiaalmeediaplatvorme tuvastamaks pettuseid või kolmandast riigist nähtuvat mõjutustegevust. Kontrollitakse kaebusepõhiselt kolmandast riigist pärinevaid meediateenuseid tuvastamaks, kas need õhutavad vihkamist, vägivalda, diskrimineerimist või kujutavad ohtu ühiskonna turvalisusele või riigi julgeolekule.

Tarbijatele vahendusteenuste läbipaistvuse tagamiseks on võimalik kontrollida kõiki Eesti vahendusteenuse pakkujaid, kontrollitakse kuni 10 suurima kasutajate arvuga vahendusteenuse pakkuja tegevuse vastavust EL digiteenuste määruse läbipaistvusnõuetele.

Terroristliku veebisisu leviku ennetamiseks on võimalik kontrollida kõiki Eesti veebimajutusteenuse pakkujaid. Kontrollitakse 50 veebimajutusteenuse pakkuja, keda ei kontrollitud 2025. aasta kontrolli käigus, vastavust TCO määruse nõuetele.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestavad infoühiskonna teenuse seaduse (InfoTS) § 12 lg-d 3, 4, 6, § 13^1 ning meediateenuste seaduse (MeeTS) §-d 19 ja 51.

Kontrollimisel kasutatakse ohuolukorra tõrjumiseks mõõdupäraseid riikliku järelevalve meetmeid. InfoTS-i alusel järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve

üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. MeeTS alusel järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 32, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid.

Kahjuliku, kuid mitte ebaseadusliku, sisu, näiteks ühiskonna lõhestamisele suunatud informatsiooniline mõjutustegevus, sõltuvust tekitav teenuse disain, tuvastamisel vahendusteenustest piirdub TTJA pädevus Euroopa Komisjoni teavitamisega. Väga suurtel digiplatvormidel süsteemsete riskide maandamise tõhusust on vastavalt EL digiteenuste määruse art 56 lg-le 2 pädevus kontrollida vaid Euroopa Komisjonil.

17. Rahvusvaheliste sanktsioonide rikkumine teenuste valdkonnas: 5 – keskmine – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus isikud rikuvad Euroopa Liidu määrusest (EL) nr 833/2014, määrusest (EL) nr 765/2006 või määrusest (EL) nr 692/2014 tulenevaid arvepidamis-, audiitor-, raamatupidamis-, maksunõustamis-, ärinõustamis-, juhtimiskonsultatsiooni-, suhtekorraldus-, arhitekti-, inseneri-, õigusabi-, turismi-, meedia-, infoühiskonna- ja reklaamiteenuste, turu-uuringute, avaliku arvamuse küsitluste teenuste, tehnilise katsetamise, analüüsimise teenuste või infotehnoloogiaalase nõustamisteenustega seotud piiranguid.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***oluline oht***

Prognoositav tagajärg on oluline oht, sest rahvusvahelise sanktsiooni rikkumine on karistusseadustiku § 93^1 kohaselt kuritegu.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Võrreldes 2025. aastaga on kontrollide arv suurenenud ja ka kontrollides tuvastatud rikkumiste hulk tõusutrendis. Kui 2025. aastal algatati 21 järelevalvemenetlust, siis 30.09.2026 seisuga on TTJA 2026. aastal algatanud 50 teenuse sanktsiooni rikkumisega seotud järelevalvemenetlust, millele lisandub ca 300 reisibüroo kontroll seoses turismiteenuse sanktsiooni järgmisega. Algatatud järelevalvemenetluste puhul on enamasti tegemist meedia, turismi, juhtimiskonsultatsiooni või IT-nõustamisteenustega.

Teenuste, välja arvatud finantsteenuse, sanktsioonide täitmise üle Eestis puudus enne 17.06.2024 järelevalve teostamise korraldus. Sellest tulenevalt ei ole veel kogunenud pikka ja järjepidevat järelevalvepraktikat. Samas nähtub Rahapesu Andmebüroo (RAB) 2024. aasta aastaraamatust, et ainuüksi finantssanktsiooni rikkumise kohta esitati RAB-ile 593 teadet. Samas TTJA-le teenuse sanktsioonide rikkumise kohta laekunud teadete arv jääb aastas ca kümne piirile. Tuleb siiski märkida, et teenuse sanktsiooni rikkumiste tuvastamine on keerukam, kui kauba- või finantssanktsiooni puhul.

Kontrolliprojektid meedia ja turismiteenuste valdkonnas siiski näitavad, et hoolimata erikohustusega isikutelt laekunud teadete madalast näitajast, võrreldes finantssanktsioonidega, teenuse sanktsiooni rikkumisi siiski esineb, meediateenuste näitel tuvastatakse pea iga kontrolli puhul rikkumine. **Kontrolli ulatus**

Kontrollitakse TTJA koostatava riskiprofiili alusel kolme suurima riskiga teenuste valdkonda ning lisaks meedia- ja turismiteenuste valdkonna sanktsioonide täitmist. Lisaks plaanilisele järelevalvele teostatakse järelevalvet TTJA-le laekuvate vihjete alusel.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) § 11 lg 3 p 6, § 30 lg 6. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Rikkumise kõrvaldamiseks võib teha ettevõtjale ettekirjutuse KorS § 28 alusel. Ettekirjutuse täitmine on võimalik tagada RSanS § 33 lõikes 4 ette nähtud sunniraha kohaldamisega.

18. Välisinvesteeringu loakohustuse ja loa tingimuste rikkumine: 7 – väike – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik on loodud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) 2019/452, mis on riigisisesesse õigusesse üle võetud välisinvesteeringu usaldusväärsuse hindamise seadusega (VUHS). Välisinvesteeringuga, mis viiakse lõpuni järgimata välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamiseks kehtestatud nõudeid, võib tekkida oht Eesti ja muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ning avalikule korrale.

Võimaliku ohu teke põhineb ohuhinnangul, mille alusel on tõenäoline majanduse kaudu Eesti suveräänsusesse sekkumine. Välisinvesteeringute usaldusväärsuse hindamine on üks mittesõjalistest ennetavatest ja heidutavatest vahenditest, mille kaudu on võimalik ära hoida, tõkestada ja maandada majandusjulgeoleku riske. Võttes arvesse Euroopa Liidu liikmesriikide turgude, omavahel ühendatud tarneahelate ja liikmesriikide ühiste taristute tihedat lõimitust, võib välisinvesteering kujutada endast ohtu julgeolekule või avalikule korrale ka väljaspool seda liikmesriiki, kuhu investeering tehakse. Seetõttu on strateegiliste majandusharude sõltumatuse tagamiseks ja ohu ennetamiseks vajalik selgitada välja investeeringute tegelik päritolu ja võimalikud kaudsed eesmärgid.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Prognoositav tagajärg võib kaasa tuua erinevaid ohtusid kuni kõrgendatud ohuni. Kõrgendatud oht kaasneb välisinvestori poolt välisinvesteeringu loa kohustuse täitmata jätmisega, millest tingituna jääb tuvastamata ja realiseerub oht Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi julgeolekule ning avalikule korrale. TTJA kontrollib aastas kuni paarikümmet loakohustuse rikkumist, mille hulgas tuvastati 2025. aastal ka välisinvesteering, mis oli lõpule viidud välisinvesteeringu luba taotlemata ning mille puhul esinesid loa andmist välistavad asjaolud ja tehingupooltel tuli taastada ettekirjutuse alusel välisinvesteeringu eelne olukord.

Realiseerumise tõenäosus: *väike*

Realiseerumise tõenäosus on väike. Tartu Ülikooli uuringu („Välisinvesteeringute taustauuringu mõjude hindamine“, Tartu Ülikool, lõpparuanne 2021) kohaselt on Eesti atraktiivsus välisinvesteeringute sihtriigina üsna kõrge, seejuures senisest suurem otseinvesteeringute kasv Eestisse on toimunud aastatel 2019-2021. Eesti Panga otseinvesteeringute statistika alusel on alates 2022. aastast olnud otseinvesteeringute kasv eelnevalt välja toodud perioodiga võrreldes aeglasem, 2024. aastal isegi pisut vähenenud, kuid taas alates 2025. aastast tõusule pöördunud. Aeglustuse põhjuseks võib olla Eesti geopoliitiline asukoht ja Venemaa agressioon Ukraina suhtes, mis on kahandanud ajutiselt Eesti majanduskeskkonna atraktiivsust välisinvestoritele.

Kolmandatest riikidest (st riikidest, kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid) tehtud välismaiste otseinvesteeringute osakaal kõikidest otseinvesteeringutest Eestis aastatel 2010-2025 on kokkuvõttes kasvanud ja moodustab kõikidest otseinvesteeringutest pea veerandi. Vastavalt

Eesti julgeolekupoliitika alustele (koostanud Vabariigi Valitsus ja heaks kiitnud 22.02.2023 Riigikogu) on praeguse julgeolekukeskkonna üheks suuremaks strateegiliseks väljakutseks intensiivistunud vastasseis erinevate majanduslike süsteemide vahel, mis survestab meie väärtusruumi ning suurendab ideoloogilist vastukaalu sellele. Autoritaarsete režiimide agressiivsus on kasvanud ja nad koonduvad üha enam vastutegevuseks demokraatlikule väärtusruumile. Majanduslike meetmete kasutamine mõjuvõimu suurendamiseks kahjustab tarneahelate turvalisust ja seab ohtu riigi toimimise seisukohalt oluliste teenuste toimepidevuse.

2026. aasta esimese üheksa kuuga viis TTJA läbi 16 järelevalvemenetlust, mille käigus tuvastati kaks juhtumit, kus välisinvesteering oli lõpule viidud selleks luba taotlemata.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse välisinvesteeringuid VUHS § 4 lõikes 1 tegevusvaldkondade abil määratletud sihtettevõtjatesse, kellesse investeeringute tegemisel on kehtestatud välisinvesteeringu loa kohustus hindamaks mõju julgeolekule ja avalikule korrale. Sihtettevõtjateks on ennekõike strateegilistes majandusvaldkondades tegutsevad ettevõtjad (kokku umbes 500 ettevõtjat), kelle majandustegevus on seotud julgeoleku tagamiseks või avaliku korra säilitamiseks oluliste sisenditega, mille katkemisel, häirel, kadumisel või hävimisel oleks Eestile märkimisväärne mõju. Lisaks loakohustuse täitmisele kontrollitakse ka välja antud lubade puhul nende kõrvaltingimuste täitmist.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevus tuleneb VUHS-st. Järelevalve teostamiseks võib kohaldada KorS-st tulenevaid üldmeetmeid ning §-des 30–32 ja 49–51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Vajadusel tehakse ettekirjutus VUHS § 23 alusel ja ettekirjutuse täitmata jätmise korral määratakse sunniraha ülemmääraga 100 000 eurot. Ettekirjutusega võib kohustada välisinvestorit, sihtettevõtjat ja välisinvesteeringu muud osalist osalust või sihtettevõtja osa võõrandama, tehingut tagasi täitma või tegema muid toiminguid välisinvesteeringueelse olukorra taastamiseks.

19. Digiligipääsetavuse nõuete rikkumine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Kohustus avalikule sektorile tagada enda veebilehtedele ja mobiilirakendustele juurdepääs tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2016/2102 (avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavuse direktiiv) ja Komisjoni rakendusotsusest (EL) 2018/1524, mis on riigisisesesse õigusesse üle võetud avaliku teabe seadusega (AvTS) ning selle alusel antud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28.02.2019 määrusega nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord.“ Komisjoni rakendusotsuse nr 2018/1524 lisa 1 sätestab miinimumnõuded veebilehtede ja mobiilirakenduste iga-aastasele seirele.

Ohutõrjeliselt relevantne on olukord, kus avaliku sektori asutuse veebilehe külastaja või mobiilirakenduse kasutaja ei saa oma erivajaduse tõttu avalikule teabele ja teenustele ligi, sest avaliku sektori asutus on jätnud täitmata digiligipääsetavuse nõuded.

Alates 28.06.2025 laienevad ligipääsetavuse tagamise nõuded ka erasektori mitmetele teenustele nagu e-kaubandus, elektrooniline side, e-raamat ja selle kasutamiseks vajalik eriotstarbeline tarkvara, finantsteenus, sõitjateveoteenuse osad ja audiovisuaalmedia teenusele ligipääsu andev teenus. Nõuded nende teenuste ligipääsetavusele tulenevad toodete ja teenuste ligipääsetavuse seadusest (LPS). Ligipääsmatud teenused piiravad erivajadusega inimeste iseseisvust ja suurendavad ebavõrdsust. Ettevõtjate teadlikkus uutest nõuetest on hetkel madal, mistõttu on oodata puudustega toodete suurt osakaalu.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *tavaline oht*

Prognoositav tagajärg on tavaline oht. Sotsiaalkindlustusameti andmetel elab 30.06.2026 seisuga Eestis kokku 98 435 puudega inimest. Halveneb erivajadustega inimeste, samuti eakate võime iseseisvalt igapäevatoimingutega hakkama saada ja aktiivselt ühiskonnaelus osaleda. Kui avalik sektori ja ettevõtjad ei täida ligipääsetavuse nõudeid, siis ei pääse märkimisväärne osa ühiskonnast ligi avalikule teabele ja pakutavatele e-teenustele nagu näiteks e-poed, finantsteenused, sideteenused jt.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Peamiselt esineb olukordi, kus digiligipääsetavuse nõuded on täidetud osaliselt, kuid samas võib ühe nõude täitmata jätmine tuua kaasa olukorra, et kogu veebileht või rakendus ja pakutav avalik teenus on ligipääsmatu, nt broneerimissüsteem, mis ekraanilugejale ei anna teavet parajasti kasutajal fookuses oleva kuupäeva kohta.

Varasemad asutuste pöördumised, aastatele 2021-2025 läbi viidud avaliku sektori veebilehtede ja mobiilirakenduste seire näitavad, et esineb puudusi digiligipääsetavuse nõuete täitmisel. 2025. aasta seire kohaselt oli avaliku sektori veebilehtede keskmine mittevastavuste osakaal 9%. Põhjalikus seires tuvastatud mittevastavuste osakaal avaliku sektori veebilehtedel on 14,90%.

Erasektori teenustele kohalduvad ligipääsetavusnõuded jõustusid alles 28.06.2025 ja seega on järelevalvepraktika on alles kujunemas. Samas näitavad TTJA-le laekunud pöördumised, et ettevõtjate teadlikkus uutest kohustustest on madal, mistõttu on tõenäoline, et esineb ligipääsetavusnõuetele mittevastavaid teenuseid.

Kontrolli ulatus

Avaliku sektori veebilehtede ja rakenduste puhul kontrollitakse Komisjoni rakendusotsuse nr 2018/1524 lisa 1 valemi alusel arvutatud hulka teabevaldajaid AvTS § 5 tähenduses, välja arvatud AvTS § 32 lõikes 6 toodud erisused, mille kohaselt ligipääsetavuse nõudeid ei kohaldata teabevaldajaga võrdsustatud isikutele, meediateenust osutavale teabevaldajale ning koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele. Viimaste puhul on siiski kohustus ligipääsetavaks muuta üldinfo, sh vastuvõtuinfo, asukoht ja kontaktandmed.

Erasektori puhul kontrollitakse ligipääsetavuse nõuete täitmist nende teenuste puhul, mille kasutajate hulk on suurim ja mille mõju erivajadustega isiku toimetulekule on suurim. Täpne kontrolli valmib koostöös erivajadustega isikute esindajatega.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab avaliku teabe seadus ning toodete ja teenuste ligipääsetavuse seadus.

Järelevalve teostamiseks avaliku sektori veebilehtede ja rakenduste ligipääsetavuse üle võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 32, 49, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. TTJA ettekirjutuse täitmisele kohalduvad AvTS § 53^4 nõuded.

Järelevalve teostamiseks erasektori teenuste ligipääsetavuse üle võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ja KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. LPS § 19 kohaselt võib ettekirjutuse täitmata jätmise korral määrata isikule sunniraha kuni 10 000 eurot.

20. Raadiosageduste kasutamise nõuete rikkumine: 9 – suur – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raadiosageduste kasutamise reeglite eiramisel võivad tekkida raadiohäired. Ka tahtlikul raadiohäirete tekitamisel võivad olla väga tõsised tagajärjed olenevalt sellest, milliseid sidesüsteeme tulemusena mõjutatakse. Ohuolukorra ilmnemine võib takistada sideseadmete ja -süsteemide, sealhulgas navigatsiooniseadmete tööd või mingil teisel viisil katkestada, takistada või oluliselt moonutada muud seaduslikult toimivat raadiosidet või meediateenuse osutamist. Elektroonilise side seaduse (ESS) § 23 kohaselt on raadiohäirete tekitamine keelatud.

Eesti õhuruum on mõjutatud juba 2023. a GNSS häiretest. Euroopa lennujaamade ning kriitilise taristu kohal nähakse alates 2025. a lõpust aina sagedamini lendamas tundmatuid droone. Riigid, sh. Eesti soovivad järsult tõsta droonitõrjevõimekust, mille üheks osaks on ka droonide side piiramine. Side piiramisega kaasneb oht tahtmatuteks kõrvalmõjudeks. Teine ohuallikas on kui kasutatakse TTJA poolt kasutamiseks mitte lubatud sagedusi ning sellega tekitatakse häireid teistele seaduslikult töötavatele sidesüsteemidele. Rikkumist toime pannes üldjuhul ei teata, millise riski tasemega sidesüsteemile probleemi tekitatakse. Nt kasutatakse internetist soetatud raadiosaatjaid, ei peeta kinni riigi piiri äärsetest kasutustingimustest, aga ka jäetakse sagedusload pikendamata. Esineb juhtumeid, kus raadiohäiret põhjustav allikas asub väljaspool Eesti territooriumi, sellisel juhul tehakse naaberriigile rahvusvaheline teavitus häireallika likvideerimiseks. Alati ei garanteeri see kiiret reageerimist ja kasutusele tuleb võtta muud meetmed häire mõju vähendamiseks. Aastas laekub TTJA-le kuni 300 raadiohäireteadet.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Sagedusloa nõuete rikkumine, loata raadiosageduse kasutamine, raadioside õiguslikel alustel piiramine või raadiohäirete tekitamine võib kaasa tuua erinevaid ohte, sh nii kõrgendatud, olulise kui ka tavalise ohu. Kõrgendatud oht kaasneb häiretega sidesüsteemides, mille teenuse katkemisel võib tekkida oht inimelule või mõjutada riigi julgeolekut. Sellised sidesüsteemid puudutavad lennunavigatsiooni, lennuohutust, merepäästet, hädaabi numbrit 112, operatiivteenistusi, riigikaitset ja sisejulgeolekut.

Oluline oht kaasneb häiretega sidesüsteemides, mille teenuse katkemisega kaasneb oht inimese tervisele, majanduslik kahju riigi- või erasektoris. Siia kategooriasse kuuluvad raudtee, lennu- ja meretransport, mobiilside kui elutähtis teenus, ringhääling (raadio, TV) ning muud era ja avalikud sidevõrgud.

Tavalise ohuga on tegu, kui aset leiavad rikkumised, millega ei kaasne mõju teistele sidevõrkudele või teenuse katkemine sidevõrgus, millega ei kaasne otsest majanduslikku kahju. Siia kategooriasse kuuluvad vabalt kasutavad raadiosagedused, mida käsitletakse lähitoimeseadmetena (WiFi, *Bluetooth* kaugjuhtimispuldid jne).

Kuna kokkuvõttes võivad häired sidesüsteemides põhjustada Eesti ühiskonnas suuri negatiivseid ja ebasoodsaid tagajärgi, siis tuleb tagajärje kaalukuse skaalal hinnata ohtu tervikuna kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

Ohu realiseerumise tõenäosus on suur. Esineb nii tahtlikke kui ka tahtmatuid rikkumisi. Enamik on tahtlikud rikkumised. Raadiohäireteateid laekub TTJA-le aastas kuni 300. Sagedusloa tingimuste rikkumisi avastatakse plaanilise järelevalve ja kaebuste kaudu. Piiriäärseid mõjutusi esineb üha rohkem.

Kontrolli ulatus

Kontrollitavate isikute ringi kuulub potentsiaalselt iga isik ja ka naaberriigid. Tõhustada on vaja koostööd julgeolekuasutustega ning Kaitseväega, et raadioside piiramine toimuks kontrollitult. Rikkumiste ja nendega kaasnevate ohtude tuvastamiseks ja vältimiseks kasutatakse üle Eesti paiknevaid statsionaarseid või mobiilseid monitooringujaamasid, millega kontrollitakse raadiosageduste kasutajate sagedusloa olemasolu ning tingimuste järgimist või raadiohäirete allikaid. Teiseks ja kõige enam kasutatakse intsidendi- või kaebusepõhist järelevalvet. Seejuures sõltub reageerimiskiirus ohu tasemest.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus ja rahvusvaheline raadioside eeskiri.

TTJA võib riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras.

21. Numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumine: 4 – väike – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Numeratsiooni kasutamise tingimused on sätestatud elektroonilise side seaduses ja ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 21.05.2018 määruses nr 25 „Eesti numeratsiooniplaan“ (ENP). Numeratsiooni kasutamisel tekivad peamiselt ohuolukorrad järgmiste all toodud ESS-i ja ENP nõuete rikkumiste realiseerumisel.

Numbrite loata või numbri broneerimise andmekogus (NBA) broneerimiseta kasutamise korral ei ole võimalik tuvastada numbri kasutajat, mis võib soodustada kelmusi või kuritegusid telefonikõnede kaudu (investeerimispettus, identiteedivargused jne).

Praktika on näidanud, et numbrite valitavuse nõude tagamata jätmine, numbrite efektiivselt kasutusele võtmata jätmine või teisele sideettevõtjale kasutamiseks edasi andmine viitab riskile, et numbrid on kasutusel mõne (võimalik, et mittelegaalse) teenuse pakkumiseks hoopis muus riigis ja ei ole Eestist tahtlikult muudetud valitavaks.

Teenusnumbri vahendusel eritariifse teenuse hinnast teavitamata jätmine rikub tarbija õigusi saada teavet teenuse hinnast ja võib tekitada talle suurt majanduslikku kahju, kuna kõneminutite hinnad võivad ulatuda kümnete eurodeni.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Prognoositav tagajärg on oluline oht. Numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumisest ei tulene ohtu keskkonnale ja isikute tervisele või elule, peamiseks tagajärjeks võib olla oht olulise väärtusega varalisele hüvele või süüteo toimepanemise oht.

Realiseerumise tõenäosus: *väike*

Ohu realiseerumise tõenäosus on väike. Numeratsiooni kasutajad on enamasti seaduskuulekad, teadlikud numeratsiooni kasutamise tingimustest ning kasutavad numeratsiooni sihipäraselt. Kaebuseid numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumise kohta on laekunud vähe. Siiski ei saa alahinnata ohtu, et kas teadmatusest või teadlikult, näiteks materiaalse kasu saamise eesmärgil, rikutakse numeratsiooni kasutamise tingimusi. Numeratsiooni kasutamise nõuete rikkumisi avastab TTJA ka rutiinse järelevalve käigus.

Kontrolli ulatus

Oht realiseerub, kui rikutakse ESS §§-des 29, 32, 38 kehtestatud või Eesti numeratsiooniplaani nõudeid. Vastava rikkumise ohust tulenevalt kontrollitakse, kas isikul on õigus numeratsiooni kasutada, kas isikul on kehtiv numbriluba, kas kasutatavad numbrid on broneeritud NBA-s, kas broneeritud numbrid on valitavad, kas numbreid kasutatakse ettenähtud numeratsiooniväljas, lubatud otstarbel ja pikkuses ning lubatud teenuse osutamiseks, kas numbrid võetakse efektiivselt kasutusele 6 kuu jooksul pärast numbriloa saamist ning numbreid ei anta edasi teisele sideettevõtjale kasutamiseks. Teenusnumbri vahendusel eritariifse teenuse osutamisel kontrollitakse hinnateavituse olemasolu kõne alguses.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus.

TTJA võib seaduses sätestatud eelduste esinemisel ESS § 37 lõike 1 alusel peatada numbriloaga antud numeratsiooni kasutamise õiguse või ESS § 37 lõike 3 alusel numbriluba kehtetuks tunnistada.

TTJA võib ESS § 133 lõikes 1 sätestatud riikliku järelevalve teostamisel kohaldada KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras. KorS § 28 lg 1 ja 2 alusel tehtud ettekirjutuse täitmata jätmisel võib kohaldada sunniraha.

TTJA on ESS § 188 lg 3 kohaselt ESS §§-des 162, 163 ja 164 toodud väärtegude kohtuväliseks menetlejaks.

Numeratsiooni numbriloa või broneeringuta kasutamise eest on ESS § 162 alusel karistuseks ette nähtud rahatrahv kuni 300 trahviühikut ning juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot. Numeratsiooni kasutamise tingimuste rikkumise eest on ESS § 163 alusel karistuseks ette nähtud rahatrahv kuni 100 trahviühikut ning juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot. Numbri liikuvuse nõuete rikkumise eest on ESS § 164 alusel karistuseks ette nähtud rahatrahv kuni 300 trahviühikut ning juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot.

22. Elutähtsa teenuse osutajale kehtestatud nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Sideteenus on ühiskonnas pea sama olulise tähtsusega elutähtis teenus kui elektrivarustuse toimimine. Elutähtsa teenuse osutaja peab täitma õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mis aitavad tagada teenuste toimepidevust. Eelkõige koostama teenuste riskianalüüsi, toimepidevuse plaani ning täitma teenuse toimepidevusele kehtestatud nõudeid, mis on toodud justiits- ja digiministri 22.09.2026 määruses nr 34 „Elutähtsa telefoni-, mobiiltelefoni- ja andmesideteenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded ning toimepidevuse korraldaja määramine“. Kui need nõuded jäetakse täitmata, siis suureneb elutähtsa sideteenuse katkestuse risk.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht. Sideteenus on üks tähtsamaid elutähtsaid teenuseid ning selle katkemine mõjutab oluliselt ühiskonna ning teiste elutähtsate ja avalike teenuste toimimist. Ohtu võib sattuda inimeste elu ja tervis. Samuti võib tekkida suur majanduslik kahju sideteenustest sõltuvate muude teenuste osutajatel. Varasemaid juhtumeid, nt Jõgeva või Võru piirkonna elektrikatkestus ja sellest tingitud häired sideteenuste kättesaadavuses on laialt meedias käsitletud.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Suure mõjuga toimepidevuse häire esinemise tõenäosus on tõusnud. Väikeseid toimepidevuse häireid esineb tihti. Üldjuhul mõjutab sideteenuste toimepidevust kõige enam elektrivarustuse toimimine. Ilmastikunähtuste, peamiselt tormi või üleujutuse, esinemisel katkeb elekter ja kui sideettevõte ei ole sidevõrgu seadmetele paigaldanud õigusaktides nõutud varutoidet, katkeb vastavas piirkonnas side. Torme esineb aastas mitmeid kordi. Seoses energiakriisiga võib olla olukordi, kus elektri tootmisvõimsusi Eestis ei jätku ja on vaja hakata tarbimist piirama. Seetõttu on oluline, et sel ajal saaks sideteenused võimalikult hästi töötada varutoite abil. Samuti võib esineda kriitilise sidetaristu tahtlikku kahjustamist.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse elutähtsat teenust osutava sideettevõtte poolt nõuete täitmist nii ennetavalt kui ka peale intsidenti. Kontrollitakse, kas sideettevõte omab oma kriitilisest taristust ülevaadet ja on võtnud tarvitusele vastavalt ohtudele piisavad kaitse- või riskide maandamismeetmed. Teostatakse järelevalvet vajadusel ka sideettevõtte juures kohapeal. Ekstreemsete ilmastikunähtuste ajal jälgitakse olukorda sideteenuste toimepidevuses ning antakse olukorrapilti riigile.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevused ohuolukorra lahendamisel tulenevad kriisiolukorra ja riigikaitse seadusest (KORKS) ja selle alusel kehtestatud määrusest.

KORKS § 82 lõike 6 alusel kehtestatud justiits- ja digiministri 22.09.2026 määruse nr 34 „Elutähtsa telefoni-, mobiiltelefoni- ja andmesideteenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded ning toimepidevuse korraldaja määramine“ § 7 kohaselt on KORKS § 82 lõike 1 punktides 2 ja 4-7 nimetatud ülesannete puhul sideteenuse toimepidevuse korraldaja TTJA.

KORKS § 167 lõike 1 punkti 1 kohaselt teostab TTJA sideteenuse toimepidevuse nõuete täitmise üle riiklikku järelevalvet ning § 168 alusel võib järelevalve tegemisel kohaldada KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid.

23. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjale ja teistele ettevõtjatele sideturu toimimise tagamiseks kehtestatud kohustuste rikkumine: 4 – väike – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Turul tegutseb märkimisväärse turujõuga sideettevõtja (MTE). Märkimisväärse turujõuga ettevõtjal on asjaomasel sideteenuse turul positsioon, mis võimaldab tal tegutseda konkurentidest sõltumatult ning seejuures oma tegevusega halvendada konkurentsiolukorda sideturul, mis võib mh vähendada lõppkasutaja juurdepääsu taskukohase hinnaga sideteenustele. Märkimisväärse turujõuga ettevõtja turu mõjuvõimu reguleerimiseks viiakse sideturgudel läbi turuanalüüsid ja tuvastatud probleemide lahendamiseks sätestatakse märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustusi.

Ohutõrjealaselt relevantne on olukord, kus märkimisväärse turujõuga ettevõte rikub tema võrku kasutada sooviva sideettevõte suhtes juurdepääsu andmise kohustusi, läbipaistvus- või hinnakohustusi. Ka muu võrguteenuseid pakkuv ettevõte, kes kontrollib juurdepääsu lõppkasutajale, võib takistada läbivühenduvust. Ilmestava näitena võib tuua olukorra, kus riigi toega sidevõrke rajanud ettevõte ei täida talle toetusmeetme määrusest tulenevaid ja ülalnimetatud kohustusi.

Kuna konkurents on sideturgudel tihe, siis esineb olukordasid, kus võrku kasutada sooviv ettevõte leiab, et märkimisväärse turujõuga ettevõte ei täida täiel määral talle pandud kohustusi ja takistab konkurentide juurdepääsu. Oht selliseks olukorraks on pidevalt taustal eksisteeriv.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Turul tegutsevad ettevõtted ei saa vabalt konkureerida. Juurdepääsu teenuse mitte osutamisel ei saa lõppkasutaja valida temale kõige sobivamat teenuse osutajat. Seega ei pruugi lõppkasutajad saada sideteenuseid tarbida kas üldse, võimalikult soodsa hinnaga või parima teenuse kvaliteediga.

Realiseerumise tõenäosus: *väike*

Sellise ohu realiseerimine on väike. Juurdepääsu kohustust omav sideettevõtja ei osuta talle kohustusega pandud teenuseid või keeldub teenuse osutamisest. Üldjuhul esineb aastas ligikaudu 100 teenuse osutamise keeldumist, mis reeglina on põhjendatud.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse MTE-ks määratud ettevõtjale kehtestatud kohustuste rakendamist ja täitmist. MTE teavitab regulaarselt TTJA-d juurdepääsukohustuste täitmise seisust (sh keeldumised), mida TTJA analüüsib. Juurdepääsu soovival ettevõtjal on võimalus ka TTJA-le esitada kaebus ESS § 68 alusel, mis võib samuti olla kontrolli teostamise aluseks.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab elektroonilise side seadus (ESS) ja toetusmeetmete määrused.

Juurdepääsu ja sidumisega seotud kaebused lahendab TTJA ESS § 68 alusel, juhindudes ESS §-s 149 sätestatud menetluskorrast.

TTJA võib ESS § 133 lõikes 1 sätestatud riikliku järelevalve teostamisel kohaldada KorS §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras.

TTJA on ESS § 188 lõike 3 kohaselt muu hulgas ESS §§-de 166, 166^1 ja 166^2 sätestatud väärtegude kohtuväliseks menetlejaks. Märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kehtestatud kohustuse ning juurdepääsu ja sidumisega seotud kohustuste rikkumise eest ja juurdepääsu ebaseaduslikul piiramisel on ESS §§-de 166, 166^1 ja 166^2 alusel karistuseks ette nähtud rahatrahv kuni 300 trahviühikut ning juriidilise isiku korral kuni 3200 eurot

EHITUS-, TÖÖSTUS- JA RAUDTEEVALDKOND

24. Kaevandamise nõuete rikkumine: 7 – väike – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Kaevandamisega kaasnevad mitmed ohud, sh turbatootmisalade põlengud, varisemis- ja kukkumisoht piiramata või märgistamata nõlvadel ning riskid, mis tulenevad valedest töövõtetest, juhendamata töötajate rakendamisest või rasketehnika kasutamisest.

Kaevandamine peab toimuma kooskõlas kaevandamisprojektiga, mis määrab ohutusmeetmed ja tehnoloogilised nõuded. Praktikas võivad esineda kõrvalekalded projekteeritust (nt ajasurve, kulude kokkuhoid), mis suurendavad õnnetuste ja keskkonnakahju riski.

Eestis on sadu kaevandatavaid objekte, millest paljud tegutsevad perioodiliselt vastavalt nõudlusele – seetõttu on ohuhinnangus arvestatud ka tegevuste ebaregulaarset iseloomu.

Ohuolukorra hinnang

- Valed töövõtted või ohutusnõuete eiramine võivad põhjustada raskeid õnnetusi (kukkunud töötajad, varingud, rasketehnikaõnnetused).
- Turbatootmisalade põlengud võivad tekitada ulatuslikku keskkonnakahju ja ohustada elusid.
- Võivad tekkida märkimisväärsed kahjud ka kolmandate isikute varale.
- Õnnetuse korral on tagajärjed reeglina rasked ja ulatuslikud, mistõttu on oht hinnatud kõrgendatuks.

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Kaevandamise nõuete rikkumine võib põhjustada raskeid tööõnnetusi (kukkunud töötajad, varingud, rasketehnikaõnnetused), ulatuslikku keskkonnakahju (turbapõlengud, reostus) ning olulist varalist kahju. Kaevandamisprojektist kõrvalekaldumine ja ohutusmeetmete eiramine võivad kiiresti viia olukordadeni, mille tagajärjed on rasked ja laiaulatuslikud. Seetõttu hinnatakse tagajärje kaalukust kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: ***väike***

- Reaalseid õnnetusjuhtumeid esineb harva.
- Järelevalve käigus ilmneb küll väiksemaid rikkumisi ja kõrvalekaldeid projektidest, kuid need ei too enamasti kaasa vahetut ohu realiseerumist.
- Õnnetuse tekke tõenäosus suureneb ohutusnõuete eiramisel, kuid senise praktika järgi on tegelike juhtumite arv madal.

Kontrolli ulatus

- kaevandamise kohustuslikku dokumentatsiooni (projektid, ohutusjuhised, markšeiderimõõdistuse aruanded);
- kohapealseid töötingimusi kaevandusobjektidel;
- suurte tootmismahtudega kaevandusi:
- hiljuti tegevust alustanud ettevõtjatel;
- olukordadel, kus on viiteid võimalikule kõrvalekaldumisele kaevandamisprojektist või ohutusnõuetest.

TTJA pädevus

TTJA pädevuse kaevandamise nõuete täitmise kontrollimisel sätestab maapõueseadus (MaaPS). TTJA kontrollib kaevandamisprojektide ja ohutusnõuete täitmist, sealhulgas dokumentatsiooni, ohutusmeetmete rakendamist ning kaevandustegevuse vastavust seadusele ja projektis ettenähtud tingimustele.

Järelevalvemeetmed

Riikliku järelevalve teostamisel võib TTJA MaaPS § 108 alusel kohaldada korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 45, 49, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Vajaduse korral tehakse ettekirjutusi rikkumiste kõrvaldamiseks ning tagatakse nende täitmine seaduses ettenähtud korras. Järelevalve hõlmab dokumentide kontrolli, kohapealseid vaatlusi, riskipõhiseid kontrolle ja järelkontrolle olukordades, kus on viiteid projektist või ohutusnõuetest kõrvalekaldumisele.

25. Lõhkematerjali, pürotehnilise toote ning sõjarelva laske ja lahingumoona käitlemise nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Lõhkematerjali ja pürotehnilise toote käitlemine hõlmab selle valmistamist, omandamist, võõrandamist, hoidmist, vedu, kasutamist, hävitamist ning pürotehnilise toote valmistamist. Lõhkematerjalide hulka kuuluvad kõik lõhkeained ja lõhkeainet sisaldavad tooted, mis kuuluvad ohtlike veoste 1. ohuklassi (sh TNT, ANFO, RDX, laskemoon, lahingumoon, püssirohi, pürotehnilised tooted).

Lõhkematerjalid jagunevad:

- **tsiviilotstarbeliseks** (ehitus, kaevandamine, varistamine, jahindus, laskesport),
- **kaitseotstarbeliseks** (sõjarelvade laskemoon, lahingumoon, lõhkeained).

Pürotehnilised tooted jagunevad:

- Ilutulestikuks mõeldud pürotehnilised tooted (F1-, F2-, F3-, F4-kategooria)
- Teatri pürotehnilised tooted (T1-, T2-kategooria)
- Muud pürotehnilised tooted (P1-, P2-kategooria)
- Lisaks võivad pürotehnilised tooted olla ka muud pürotehnilist ainet või ainete segu sisaldavad tooted, mis ei kuulu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/29/EL kohaldamisalasse (nt laeva ohutusvarustuses, lennundus- või kosmosetööstuses kasutatavad pürotehnilised tooted, tootja poolt oma tarbeks valmistatud ilutulestikud).

Käitlemine on rangelt reguleeritud - oluline on korrektne märgistus, arvestus ja jälgitavus, nõuetekohane hoiustamine, vastavushindamine, ohutuskaart ja pädevate isikute kaasamine. Käitlemine on lubatud ainult tegevusloa alusel ning lõhkematerjalide liikumist tuleb jälgida kogu elutsükli ulatuses. Lõhkematerjali, pürotehnilise toote ning sõjarelva laske- ja lahingumoona käitlemiskohal peab olema käitamisluba, v.a pürotehnilise toote müügikohal, kus ei käidelda pürotehnilist toodet netokoguses üle 100 kg (NEQ).

Konkreetne probleem või olukord:

Suurimad lõhkeainetega seotud õnnetused on toimunud käitlemisel (valmistamine, hoidmine, vedu, ümbertöötlemine), mitte lõhketöödel. Lõhketööde õnnetused on väiksema ulatusega, kuna plahvatavad kogused on oluliselt väiksemad. Suurõnnetused on rahvusvaheliselt olnud seotud ammooniumnitraadiga – seda on sageli alahinnatud (nt 2020. a Beiruti 2750 tonni ammooniumnitraadi plahvatus). Eestis on ajalooliselt suurim õnnetus 1936. a Männiku

laskemoona laos (63 hukkunut, vähemalt 27 vigastatut) ning tõsiseim tsiviilõnnetus toimus 2010. a Tallinnas Kuldnoka tn kortermajas (2 hukkunut, 9 vigastatut).

Viimastel aastatel on tuvastatud juhtumeid, kus lõhkematerjalide käitlemine, sh lahingumoona tootmine, toimub ilma nõuetekohase tegevus- ja käitamisloata. Põhjustatud on see eelkõige asjaolust, et Eesti õiguses on sõjarelvade laskemoon, sh paukpadrunid ja lahingumoon, sh treeninglahingumoon, halvasti/ebapiisavalt reguleeritud ning puudub ametkondade ülene ühtne seiskoht ja koostöö. Riigihangete korraldamisel ei seata alati tingimuseks hankes osalejale tegevus- ja käitamisloa olemasolu, mistõttu võivad pakkumuse esitada isikud, kellel on huvi valdkonna vastu, kuid puuduvad kontrollitud teadmised ja vajalik õiguslik alus.

Ohuolukorra hinnang

- Plahvatuse korral on inimelude kaotus tõenäoline (nt ajaloos toimunud suurõnnetused, plahvatused kortermajades ja kaubanduskeskuses).
- Tagajärjed võivad olla ulatuslikud – massiivne kahju varale, keskkonnakahju, elutähtsate teenuste katkestused.
- Lõhkematerjalide sattumine kõrvaliste isikute valdusesse kujutab endast julgeoleku- ja terrorismiriski.
- Kaitsetööstuses kasutatavate lõhkematerjalide (RDX, lahingumoon) mahu kasv suurendab süsteemset riskipotentsiaali.

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Lõhkematerjalide käitlemise nõuete rikkumine võib põhjustada ulatusliku plahvatuse, mille tagajärjeks võivad olla inimelude kaotus, märkimisväärne varaline kahju, keskkonnakahju ja elutähtsate teenuste katkestused. Lõhkematerjalide sattumine kõrvaliste isikute valdusesse kujutab lisaks otsest julgeoleku- ja terrorismiriski. Arvestades potentsiaalse kahju ulatust, hinnatakse tagajärje kaalukust kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- Valdkonnas tegutsevad tegevusloaga ja kompetentsusega isikud, kelle motivatsioon ohte vältida on väga kõrge.
- Käitlemisnõuded on detailsed ja kontrollmehhanismid tugevad (arvestus, jälgitavus, pädevustunnistused).
- Lõhkematerjalide ja laskemoona kättesaadavus on piiratud ja reguleeritud.
- Ajalooliselt on Eestis õnnetused harvad ning suuremahulised vahejuhtumid on olnud üksikud.
- Seoses 2022. aastal alanud Ukraina-Venemaa sõja aktiivse faasiga on viimasel ajal suurenenud Eestis ja Euroopas üldiselt sabotaažioht kaitsetööstusettevõtete suhtes, kes otseselt või kaudselt toetavad Ukrainat.

Kontrolli ulatuse piiritlemine

Kontrollitakse juriidilisi ja füüsilisi isikuid, kes käitlevad lõhkematerjale.

- tegevuslubade ja pädevusnõuete täitmist;
- käitlemiskohti, hoiutingimusi ja valvekorraldust;
- lõhkematerjali arvestust, märgistust ja jälgitavust;
- lõhketööde ohutus- ja käitumisjuhiseid;
- veo nõuete ja ohutusmeetmete täitmist.

TTJA pädevus

TTJA pädevuse lõhkematerjali, pürotehnilise toote, sõjarelva laskemoona ja lahingumoona

käitlemise nõuete täitmise üle riikliku järelevalve teostamisel sätestavad lõhkematerjaliseadus (LMS) ja relvaseadus (RelvS). TTJA kontrollib tegevuslubade olemasolu, pädevusnõuete täitmist, käitlemis- ja hoiutingimuste vastavust ning lõhkematerjalide arvestuse ja jälgitavuse korrektsust. RelvS alusel teostab TTJA riiklikku järelevalvet ka sõjarelva laskemoona ja lahingumoona käitlemise üle.

Järelevalvemeetmed

TTJA võib LMS § 43 lg 1 ja RelvS § 88^1 lg 3 alusel kohaldada korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 37, 38, 44, 47, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid ning LMS § 43 lg 2 alusel teha kontrolltehingu TNVS § 54 tingimustel ja korras. Vajadusel tehakse ettekirjutusi rikkumiste kõrvaldamiseks ning tagatakse nende täitmine seaduses ettenähtud korras. TTJA on kohtuväline menetleja LMS § 44–51 nimetatud väärtegudes ning RelvS § 88 lõike 11 alusel teostab riiklikku järelevalvet sõjarelva laskemoona ja lahingumoona käitlemise üle. TTJA võib LMS §-des 44 ja 48 nimetatud väärteo toimepanemise vahendi või vahetuks objektiks olnud aine või eseme konfiskeerida vastavalt karistusseadustiku §-le 83.

26. Ohtliku kemikaali käitlemise nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Olukord, kus suures koguses ohtliku kemikaali käitlemine (valmistamine, tootmine, töötlemine, hoiustamine, pakendamine, torustike kaudu edastamine, laadimine/mahutite täitmine jms) väljub kontrolli alt ning võib viia suurõnnetuseni - ulatuslik leke, tulekahju või plahvatus, mille tagajärjed võivad puudutada nii käitist kui ka ümbritsevat piirkonda ja seal viibivaid inimesi.

Seveso III direktiiv ja kemikaaliseadus seavad ohtlike kemikaalide käitlemisele ranged nõuded, eelkõige:

- suurõnnetuse vältimise poliitika, ohutuse tagamise süsteem (OTSK),
- riskianalüüsid ja ohualade arvutus,
- ettevõtte sisene ja väline hädaolukorra lahendamise plaanid ning
- tehnilised ja organisatsioonilised meetmed suurõnnetuse vältimiseks ja tagajärgede piiramiseks.

Ohtlike kemikaalide käitlemisnõuete rikkumised ohtlikus ettevõttes ja suurõnnetuse ohuga ettevõttes jagunevad peamiselt nelja gruppi:

- **Seadmete käitamisest tulenevad riskid** – ebapiisav hooldus või liiga pikad hooldusvälbad, defektsed seadmed ja komponendid, vananenud rajatised → kemikaalide pihkumised, lekked, põlengud, mittesoovitud segunemised.
- **Vead organisatsiooni juhtimises** – OTSK ei kajasta tegelikku toimimist (ilustatud või „visioonipõhine“ kirjeldus), puudub suurõnnetuse vältimise poliitika, juhtkonna regulaarne ülevaatus ja süsteemne auditeerimine; tegevus ilma vajalike lubade ja pädevuseta.
- **Puudulik riskide hindamine ja hädaolukorraks valmisolek** – kõik riskid ei ole tuvastatud ega dokumenteeritud, puudub mittevastavuste ja peaaegu-õnnetuste süsteemne arvestus; ohualade alahindamine; teabelehel toodud kemikaalide kogused ei vasta tegelikkusele → ettevõtte ohtlikkuse kategooria ja dokumendid võivad olla valed.
- **Inimlikud eksimused** – ebapiisav ohutusalane koolitus, ohutusnõuete eiramine, isikukaitsevahendite vale kasutamine, valed töövõtted, hooletus, puudulik kontroll, märgistamisnõuete rikkumine.

2025. aastal teostasid TTJA ja Päästeamet kokku 150 paikvaatlust (101 ohtlikus ettevõttes ja 49 suurõnnetuse ohuga ettevõttes). Tuvastatud mittevastavused olid seotud eelkõige:

- kemikaalide hoiukohtade puudustega (22,3%),
- tuleohutusnõuete rikkumistega (20,6%),
- ajakohastamata kohustuslike dokumentidega (19,9%)
- personali koolituse ja õppuste vajakajäämistega (16,8%)

2025. aastal leidis aset 7 tulekahju ja 5 kemikaaliõnnetust; hukkunuid oli 1 ja vigastatuid 1 inimene.
eMARS andmetel toimus 2025. aastal EL-is 3 Seveso-suurõnnetust, sh üks Eestis (üldine kemikaalide tootmine).

Ohuolukorra hinnang

- Suures koguses ohtlike kemikaalide sattumine keskkonda võib põhjustada ulatusliku keskkonnareostuse, tulekahju, plahvatuse ja mürgise gaasipilve leviku.
- Kui protsessi ei õnnestu kiiresti kontrolli alla saada, võivad tagajärjed ulatuda surmajuhtude, püsivate tervisekahjustuste ja pikaajalise keskkonnakahjuni, mille likvideerimine on aeganõudev ja kulukas.
- Nõuetekohase märgistuse puudumine või valed kemikaalikogused dokumentides võivad viia vale kemikaali kombineerimiseni, valede ohumeetmete rakendamiseni ja vale ohuala määratlemiseni, mis omakorda mõjutab evakuatsiooni ja päästetööde planeerimist.
- Valesti hinnatud ohualad annavad eksitava sisendi potentsiaalse õnnetuse mõjuala kohta – see võib tähendada, et elanikke ei evakueerita piisavas ulatuses või õigeaegselt.
- Juhul, kui käitaja ei ole end määratlenud ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõttena (nt alahinnatud kogused teabelehel), võivad puududa Seveso kohased riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, mis suurendab oluliselt õnnetuse tagajärgede raskust.

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Ohtliku kemikaali käitlemise nõuete rikkumine võib viia suurõnnetuseni – ulatusliku lekke, tulekahju või plahvatuseni, mis võib põhjustada inimohvreid, tõsiseid tervisekahjustusi, olulist varalist kahju, pikaajalist keskkonnareostust ning elutähtsate teenuste häireid. Valesti hinnatud kemikaalikogused, ohualade määratlemine või puudulik hädaolukorraks valmisolek võivad oluliselt suurendada tagajärgede tõsidust. Seetõttu on tagajärje kaalukus hinnatud kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- Väiksemaid lekkeid ja pihkumisi esineb ohtlike kemikaalide käitlemisel suhteliselt sageli (nt avariiklapid, vananenud tihendid, laadimisvead), kuid need on enamasti protsessis ette nähtud ohutusmeetmete abil kontrollitavad.
- Aastatel 2020-2025 toimus ohtlikes ja suurõnnetuse ohuga ettevõtetes kokku 64 põlengut ja 26 keemiaõnnetust, mis jäid ettevõtte territooriumile. Nende tagajärjel on hukkunud 3 ja vigastada saanud 5 inimest, evakueeritud on kokku 10 inimest - see kinnitab, et intsidente esineb, kuid enamasti suudetakse need piirata.
- Igal aastal leidub ettevõtteid, kelle kohustuslikud dokumendid on aegunud või ajakohastamata, mõnes ettevõttes esineb ohumärgistuse puudumist või olukordi, kus

teabelehel toodud kemikaalikogused ei vasta tegelikkusele. See viitab püsivale, kuid mitte massilisele süsteemsele riskile.

- Euroopa praktika (eMARS) näitab, et Seveso-suurõnnetusi toimub EL-is igal aastal - 2025. a oli neid 3. See kinnitab, et ka arenenud ohutuskultuuriga riikides on järelejäänud risk mitte-null.
- Eesti on väike riik, kuid siin tegutseb hulk ohtlikke ja suurõnnetuse ohuga ettevõtteid, mis kasutavad rahvusvaheliselt tuntud tehnoloogiaid – seega kehtivad samad riskimustrid (vananev infrastruktuur, alltöövõtjate kasutamine, tööjõupuudus, surve kulusid vähendada).
- Ühiskondlikud trendid, mis võivad riski suurendada:
    - energiamajanduse ümberkorraldused (uued kütused, uued kemikaalid),
    - ilmastikunähtuste sagenemine ja tugevnemine (äike, tormid, üleujutused) → oht rajatistele,
    - alltöövõtjate ja ajutise tööjõu osakaalu kasv.
- Samal ajal vähendavad riski karmistuvad EL normid, järelevalve tihendamine, eMARS-i ja Seveso-võrgustiku kaudu toimuv rahvusvaheline teabevahetus ning ettevõtjate kasvav teadlikkus.

Kokkuvõttes on ohu realiseerumise tõenäosus hinnatud keskmiseks – intsidente ja rikkumisi esineb regulaarselt, kuid suurõnnetusi harva.

Kontrolli ulatuse piiritlemine

Ohuprognoosi ja riskihinnangu alusel koostatakse koostöös Päästeametiga iga-aastased tööplaanid (viieaastase planeerimishorisondiga).

Keda kontrollitakse:

- suurõnnetuse ohuga ettevõtteid (A- ja B-kategooria) ja ohtlikke ettevõtteid (C-kategooria) KemS mõistes;
- nende käitajaid, sh alltöövõtjaid, kes teostavad ohtlikke töid käitise territooriumil;
- ohtlike kemikaalide käitlemisega seotud rajatisi (mahutid, torustikud, laadimis- ja lossimiskohad, pumplad, segamis- ja protsessiseadmed).

Mida kontrollitakse (näidismahus, jättes kaalutlusruumi):

- **Kohustuslikud dokumendid ja klassifitseerimine**
    - kas ettevõte on õigesti määratletud ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõttena (kogused, ained);
    - OTSK, suurõnnetuse vältimise poliitika, ohutusaruanne, ohualade arvutused;
    - ettevõtte sisese ja välise hädaolukorra lahendamise plaanide olemasolu, ajakohasus ja kooskõla tegeliku olukorraga.
- **Riskide hindamine ja valmisolek**
    - riskianalüüside ulatus ja metoodika;
    - mittevastavuste ja peaaegu juhtunud õnnetuste (inglise keeles *near miss*) registreerimine ja analüüs;
    - õppuste läbiviimine ning järelduste rakendamine.
- **Tehnilised ja käidunõuded**

- seadmete, torustike, mahutite hoolduskava ja tegelik seisukord;
- lekkekontroll, avariiklapid, protsessi- ja ohutussüsteemid;
- kemikaalide hoiutingimused, ladustamiskogused, sobivusrühmade eraldamine;
- märgistuse ja ohutusinfo vastavus.

- **Inimfaktor ja ohutuskultuur**
  - töötajate ja alltöövõtjate väljaõpe, pädevus ja ohutusalane juhendamine;
  - ohutusnõuete järgimine praktikas, töökorraldus ja järelevalve;
  - juhtkonna roll ohutusjuhtimises.

Kontrolle tehakse nii dokumentide põhjal kui ka kohapeal paikvaatluste ja intervjuude kaudu. Seveso III art 20 lg 4 kohaselt:

- A-kategooria suurõnnetuse ohuga ettevõtteid kontrollitakse vähemalt üks kord aastas,
- B-kategooria ettevõtteid vähemalt üks kord kolme aasta jooksul, vajadusel sagedamini riskipõhiselt (varasemate rikkumiste, õnnetuste või vihjete alusel).

C-kategooria ohtlikke ettevõtteid kontrollitakse kokkuleppel Päästeametiga vähemalt üks kord viie aasta jooksul.

Järelevalvet tehakse koostöös teiste asutustega (eelkõige Päästeamet, aga ka teised riiklikud järelevalveorganid), korraldatakse ühiskontrolle ja vahetatakse infot. Täiendavalt koostatakse juhendmaterjale ning korraldatakse teabepäevi ettevõtjatele ja KOV-idele. JVIS-es talletatud andmete põhjal analüüsitakse trende ja määratakse järgmiste perioodide fookusteemad.

TTJA pädevus

TTJA pädevuse ohtlike kemikaalide käitlemise nõuete järelevalves sätestab kemikaaliseadus (KemS). TTJA teostab riiklikku järelevalvet ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtete üle, kontrollides kemikaalide käitlemise nõuete täitmist, kohustuslike dokumentide olemasolu ja ajakohasust, riskijuhtimise süsteeme ning ettevõtja tegevuse vastavust Seveso III direktiivist (2012/18/EL) ja KemS-ist tulenevatele kohustustele.

Järelevalvemeetmed

TTJA on KemS alusel volitatud kohaldama riikliku järelevalve üldmeetmeid ning korrakaitseseaduse §-des 30, 31, 32, 44, 45, 49, 50, 51, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Vajadusel teeb TTJA ettekirjutusi rikkumiste kõrvaldamiseks ning võib ettekirjutuse täitmata jätmise korral rakendada sunniraha (KemS § 42). TTJA on kohtuväline menetleja KemS § 50 alusel ja menetleb KemS §-des 43, 44, 45, 47 ja 49 sätestatud väärtegusid.

27. Gaasi- ja surveseadmete valdkonna nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Gaasiseadmete ja surveseadmete nõuetele mittevastav paigaldus, kasutamine või hooldamine võib põhjustada plahvatusi, tulekahjusid, gaasi- või vingugaasimürgistusi ning ulatuslikku varalist ja keskkonnakahju.

Eestis tuvastatakse regulaarselt juhtumeid, kus ei järgita ohutusnõudeid ega kehtivaid tehnilisi normatiive. Rikkumised tulenevad eelkõige:

- ebapiisavast või puudulikust dokumentatsioonist;

- kohustuslike auditite või tehniliste kontrollide tegemata jätmisest;
- pädevustunnistuseta isikute tegevusest paigaldus- ja hooldustöödel;
- ventilatsiooni ja katelseadmete ebakorrektsetest lahendustest;
- seadmete ekspluatatsioonis esinevatest hooldus- ja kasutusvigadest.

Ohuolukorra hinnang

- Gaasilekked võivad põhjustada plahvatusi, mille lööklaine ja tulekahju ohustavad nii eluruumide elanikke kui ka naabreid.
- Vingugaas on lõhnatu ja värvitu ning põhjustab kiiresti eluohtlikku mürgistust.
- Surveseadmete plahvatuse korral võivad suurel kiirusel paiskuda laiali metallikillud ja muud purunemisfragmendid, põhjustades raskeid vigastusi, surmajuhtumeid ning ulatuslikku varalist kahju.
- Vananenud seadmete kasutamine ja ebapädev paigaldamine võivad viia järkjärguliste või ootamatute riketeni, mille võimalikud tagajärjed ei ole esialgu märgatavad.
- Gaasiseadmed asuvad sageli tiheasustusaladel, kus üksik intsident võib mõjutada kümneid elanikke (nt korterelamud).

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Gaasiseadmete ja surveseadmete ohutusnõuete rikkumine võib põhjustada plahvatusi, tulekahjusid ning gaasi- või vingugaasimürgistusi, mis ohustavad otseselt inimeste elu ja tervist ning võivad tekitada ulatuslikku varalist ja keskkonnakahju. Risk on suur tiheasustusaladel, kus üks rike võib mõjutada mitut eluruumi või tervet hoonet. Surveseadmete plahvatusel võivad paiskuda metallfragmendid suure kiirusega, põhjustades raskeid vigastusi ja hukkunuid. Seetõttu on tagajärje kaalukus hinnatud kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

2026. aasta kolme esimese kvartaliga on järelevalve infosüsteemi andmetel kontrollitud 9637 eluruumi gaasipaigaldist, millest 2363 (25%) ei vastanud nõuetele. TTJA 2026. aasta kontrollide põhjal iga neljas gaasipaigaldis ei vasta nõuetele – see on süsteemne, mitte üksikjuhtudel põhinev probleem. Ventilatsiooni rikked ja vingugaasijuhtumid korduvad igal aastal. Surveseadmete puhul esineb järjepidevalt kehtivate auditite ja tehniliste ülevaatuste puudumist. Riskid suurenevad juhtudel, kui gaasiseadmed või torustikud on vananenud, ebapiisavalt hooldatud ja nende tehniline seisukord ei vasta enam nõuetele.

Levinumad vead:

- gaasipaigaldisega seotud tööd on tehtud ilma pädevustunnistuseta isiku poolt;
- ventilatsioon ei vasta nõuetele või ei toimi;
- puudub kehtiv audit või tehniline ülevaatus;
- puuduvad kasutusjuhendid ja hooldusdokumendid;
- seadmete tehniline seisukord on puudulik või need on paigaldatud ohutusnõudeid rikkudes;
- puuduvad seadme või rajatise tehnilised dokumendid ja nõutud dokumentatsioon;
- remonti ja hooldust teostavad pädevuseta isikud;
- ohtlikke survekonstruktsioone kasutatakse üle lubatud tööea.

Kontrolli ulatus

Järelevalve käigus kontrollitakse:

- paigalduse, kasutuse ja hoolduse vastavust tehnilistele nõuetele;

- dokumentatsiooni (auditid, ülevaatused, hooldusraamatud) olemasolu ja ajakohasus;
- auditi nõuetekohast läbiviimist;
- seadmetele kohaldatavate määruste ja standardite nõuete täitmine;
- pädevustunnistuste kehtivust ning tööde teostamise õiguspärasus sh ettevõtete kompetentsusnõuete täitmist;
- CE-märgistuse, vastavushindamise ja tootja tehnilise dokumentatsiooni olemasolu;
- vingugaasianduri olemasolu ja töökindlus (vajadusel);
- ventilatsiooni toimivus ja paigaldusnõuetele vastavus;
- gaasitorustike ja -seadmete lekete kontroll;
- kaitsevööndites ja ohtlikkuse tsoonides tegutsemise nõuete järgimine.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevus gaasi- ja surveseadmete järelevalves tuleneb EhS-st, SeOS-st ning TNVS-st. TTJA teostab järelevalvet gaasipaigaldiste, gaasiseadmete ja surveseadmete ohutuse nõuete täitmise üle, kontrollides nii paigaldust, kasutamist, hooldust kui ka dokumentatsiooni vastavust õigusaktidele ja tehnilistele normidele. Pädevust täpsustavad ka majandus- ja taristuministri määrustes nr 87 ja 95 sätestatud tehnilised nõuded.

TTJA võib kohaldada riikliku järelevalve üldmeetmeid ning korrakaitseseaduses sätestatud erimeetmeid, sealhulgas ettekirjutus rikkumiste kõrvaldamiseks, sunniraha ettekirjutuse täitmise tagamiseks, tegevusloa peatamine või tühistamine, kui pädevus- või ohutusnõuded ei ole täidetud, väärteomenetluse algatamine seaduserikkumiste korral, tehnilise dokumentatsiooni, auditite ja ülevaatuste nõudmine ning nende kontrollimine, kohapealsed vaatlused, lekke- ja ventilatsioonikontrollid ning paigaldise tehnilise korrasoleku hindamine.

28. Elektripaigaldiste valdkonna nõuete rikkumine: 9 – suur – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Avalikus kasutuses või avalikku huvi omavad elektripaigaldised mõjutavad otseselt tavaisikuid, kes ei pruugi elektriohtudest teadlikud olla. Nõuetele mittevastavad elektripaigaldised võivad põhjustada elektrilööke, mehaanilisi vigastusi, süttimisohtlikke olukordi, vingugaasi tekkimist, mürgiste ainete eraldumist või muid tehnilisi avariisid, mille tagajärjed võivad olla rasked.

Avalikes hoonetes (kaubanduskeskused, ühistranspordi rajatised, haridusasutused, tervishoiuasutused, elamud jms) on selliste rikkumiste mõju kordades suurem, sest ohus võib olla üheaegselt suur hulk inimesi.

Ohuolukorra hinnang

Elektripaigaldise rikke või nõuetele mittevastavuse korral võivad tagajärjed olla tõsised:

- elektrilöögid, põletused, eluohtlikud vigastused või surmad;
- tulekahjud ja ulatuslik varaline kahju;
- keskkonnakahju, kui rike põhjustab pinnase-, õhu- või veereostuse (nt trafod, jahutusaineid või kaableid kahjustav rike);
- avaliku ohutuse häirumine, kui rike mõjutab elutähtsaid teenuseid (valgustus, liikluskorraldus, ventilatsioon, liftid, meditsiiniseadmed).

Eestis juhtub igal aastal:

- ca 50 elektriõnnetust (sh raske tervisekahjustus või surm; 2024. aastal 25 juhtumit, sh 3 rasket ja 1 surmaga lõppenud);
- ca 200 elektrist põhjustatud hoonetulekahju (2024. aastal 196 tulekahju).

Ohutus sõltub sellest, kuidas paigaldis on ehitatud, paigaldatud, hooldatud ja kontrollitud. Levinud rikkumised on seotud:

- ebapädevate paigaldustöödega;
- elektripaigaldise korralise auditi tähtajaks tegemata jätmise;
- elektripaigaldise kasutamise jätkamisega selle tehnilist korrasolekut ja kasutamise ohutust kinnitava auditi järeldusotsuseta;
- vananenud seadmete kasutamisega;
- halvasti hooldatud elektripaigaldistega.

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Nõuetele mittevastavad elektripaigaldised võivad põhjustada elektrilööke, põletusvigastusi, eluohtlikke juhtumeid, tulekahjusid ja ulatuslikku varalist kahju. Elektripaigaldiste rike võib mõjutada ka avalikke hooneid ja elutähtsaid teenuseid (valgustus, ventilatsioon, liftid, meditsiiniseadmed). Linnakeskkonnas võivad tagajärjed avalduda rohkematele inimestele korraga. Arvestades igal aastal toimuvate elektriõnnetuste ja elektrist põhjustatud hoonetulekahjude hulka, on tagajärje kaalukus hinnatav kõrgendatuks.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- Järelevalvepraktika näitab, et avalikes või avalikku huvi omavates elektripaigaldistes tuvastatakse aastas korduvaid nõuetele mittevastavusi (puudulik paigaldus, hooldus või dokumentatsioon).
- Paigaldiste suur hulk ja laialdane kasutus üle Eesti tähendab, et potentsiaalselt puudustega süsteeme on palju.
- Vananenud elektrisüsteemid suurendavad rikete ja tulekahjude tõenäosust.
- Avalikes hoonetes on sageli kombineeritud erinevaid süsteeme (valgustus, ventilatsioon, küte, varugeneraatorid), mille rikked võivad üksteist võimendada.

Kontrolli ulatus

Järelevalve käigus kontrollitakse:

- paigaldustööde vastavust tehnilistele nõuetele ja standarditele;
- elektripaigaldise auditite, kontrollaktide ja muude dokumentide olemasolu ja kehtivust;
- auditi ja kontrollaktide nõuetekohast läbiviimist;
- paigaldiste tehnilist korrasolekut (kaablid, kaitse- ja juhtimisseadmed, ühendused, kilbid);
- elektriohutuse tagamiseks vajalike meetmete rakendamist (nt kaitselülitid, maandus, ülekoormuskaitse, ATEX seadmete kasutamine plahvatusohtlikus keskkonnas);
- paigaldise hooldus- ja kasutusmeetmete nõuetekohasust;
- isikute ja ettevõtet kompetentsusnõuete täitmist;
- seadmetööde ohutus ja kasutatavate seadmete nõuetele vastavust.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevus elektripaigaldiste ohutuse järelevalves tuleneb SeOS-st. TTJA teostab järelevalvet selle üle, et seadmed ja seadmetööd vastaksid ohutusnõuetele – elektripaigaldised oleksid nõuetekohaselt projekteeritud, ehitatud, hooldatud ja kasutusel ning, et nende nõuetekohaseks kasutamiseks ja korrashoiuks vajalik teave oleks olemas ja kättesaadav. TTJA pädevuses on ka elektriõnnetuste ja avariide tehniliste tekkepõhjuste väljaselgitamine.

SeOS-i ja KorS-i alusel võib TTJA rakendada riikliku järelevalve üldmeetmeid, KorS §-de 30–32 ja 49–53 kohaseid erimeetmeid (nt ettekirjutused, kohustuste kehtestamine, läbivaatamine kohapeal), tehniliste tõkete kasutamist ohtliku seadme või paigaldise edasise kasutamise keelamiseks, sunniraha ettekirjutuse täitmise tagamiseks, väärteomenetluse algatamist SeOS-is sätestatud rikkumiste korral, avariide ja õnnetusjuhtumite tehnilise tekkepõhjuse selgitamist (SeOS § 15 lg 3). Need meetmed võimaldavad peatada ohtliku paigaldise kasutamise, nõuda puuduste kõrvaldamist ning tagada ohutusnõuete järgimise avalikes ja muudes riskipõhistes elektripaigaldistes.

29. Tõsteseadmete kasutamise nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Tõsteseadmete hulka kuuluvad erinevad inimese, looma või asja tõstmiseks või teisaldamiseks ettenähtud seadmed, sealhulgas:

- kraanad ja hüdrotõstukid;
- kaubaliftid ja platvormtõstukid kauba tõstmiseks;
- sõiduliftid ja liikurteed (eskalaatorid);
- korvtõstukid ja ehitustõstukid inimeste tõstmiseks;
- atraktsioonid;
- köisteed.

Sõltuvalt seadme liigist ja tehnilistest parameetritest kohalduvad neile SeOS-ist ja muudest õigusaktidest tulenevad auditi-, hooldus- ja muud ohutusnõuded.

Tõsteseadmete kasutamisega kaasnevad eelkõige raskete koormate liikumisest, inimeste tõstmisest, kõrgusest, liikuvatest masinaosadest ning seadme võimaliku rikke või vale kasutamise tagajärgedest tulenevad ohud. Nõuete rikkumine võib seetõttu põhjustada raske tervisekahjustuse või surma ning olulise varalise kahju.

Avalikus kasutuses olevate liftide, eskalaatorite ja muude tõsteseadmete puhul tuleb arvestada, et kasutajate ring on määratlemata ning kasutajatelt ei saa eeldada eriteadmisi seadme ohutuks kasutamiseks. Tööstuses ja ehitusobjektidel kasutatavate kraanade, korvtõstukite ja muude tõsteseadmete puhul suurendavad riski rasked koormad, inimeste tõstmine, muutuvad töötingimused ning seadmete kasutamine teiste töötajate ja kõrvaliste isikute läheduses.

SeOS sätestab, et iga seadme kasutamisel ja seadmetööl tuleb tagada inimese elu ja tervise, vara ning keskkonna ohutus (SeOS § 4). Ohutuse tagamiseks tuleb rakendada kõik vajalikud abinõud ohu ennetamiseks, avastamiseks ja kõrvaldamiseks.

Ohuolukorra hinnang

Nõuetele mittevastavate tõsteseadmete kasutamisel võivad tagajärjed olla väga tõsised.

Füüsilised riskid:

- inimese või koorma kukkumine;

- tõsteseadme või selle konstruktsiooniosa purunemine, ümberminek või kontrollimatu liikumine;
- kokkupõrge liikuva seadme või koormaga;
- muljumine, lõike- ja löögivigastused;
- kinnijäämine liikuvate osade vahele;
- elektrilöök;

Varaline kahju:

- seadmete purunemine;
- tootmisseisakud tööstusettevõtetes;
- ulatuslikud remondikulud;
- tulekahju tekkimise võimalus lühiste või lekkivate hüdrosüsteemide tõttu.

Keskkonnariskid:

- õli, määrdeainete või muude ainete lekked keskkonda;
- kokkupõrgetest või purunemisest tekkivad reostusohud.

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Nõuetele mittevastavate tõsteseadmete kasutamise võimalikud tagajärjed on rasked. Seadme konstruktsiooni, juhtimis- või ohutussüsteemi rike, puudulik hooldus, nõuetekohase auditi puudumine või seadme vale kasutamine võib põhjustada inimese kukkumise, muljumise, raske koorma kontrollimatu liikumise või kukkumise, seadme ümbermineku või muu sündmuse, mille tagajärjeks võib olla raske tervisekahjustus või surm.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

TTJA järelevalve käigus tuvastatakse regulaarselt tõsteseadmete kasutamisega seotud nõuete rikkumisi, sealhulgas nõutud auditi puudumist, auditi tähtaja ületamist, puudusi hoolduses ja dokumentatsioonis ning seadme tehnilise seisukorraga seotud mittevastavusi.

Riski suurendavad seadmete vananemine ja intensiivne kasutamine, puudulik hooldus, ohutusseadiste rikked või nende omavoliline muutmine. Samuti seadme kasutamine väljaspool tootja ettenähtud kasutusotstarvet ning seadmetöö tegemine ebapiisava kompetentsusega isikute poolt. Ehitusobjektidel lisanduvad muutuvad töötingimused, seadmete ümberpaigutamine ja ajutised paigaldused.

Atraktsioonide ja hooajaliste seadmete puhul (nt köisteed või lõbustuspargi seadmed) on risk kõrgem välishooajast tingitud kiire kasutuse intensiivsuse tõttu.

Samas vähendavad ohu realiseerumise tõenäosust seadmetele kehtestatud tehnilised ohutusnõuded, perioodilise auditi kohustus, regulaarne hooldus, ohutusseadiste kasutamine ning seadmetöö tegijatele kehtestatud kompetentsusnõuded. Seetõttu ei ole raske õnnetuse realiseerumise tõenäosus vaatamata võimalike tagajärgede suurele raskusele hinnatav kõrgeks ning tõenäosust hinnatakse keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Järelevalve käigus kontrollitakse:

- seadme tehnilist seisukorda ja hinnatakse ohutut kasutamist;
- seadme paigalduse ja kasutamise vastavust kohaldatavatele nõuetele ning tootja juhistele;

- nõutud auditi olemasolu, kehtivust ja auditi käigus tuvastatud puuduste kõrvaldamist;
- auditi nõuetekohast läbiviimist;
- seadmetöö nõuetekohasust ja tööde dokumenteerimist;
- kasutus- ja muu nõutud dokumentatsiooni olemasolu;
- ohutus-, juhtimis- ja kaitseseadiste olemasolu ning toimivust;
- seadme ettenähtud otstarbel ja lubatud kasutustingimustes kasutamist;
- personalile seatud pädevus- ja koolitusnõuete täitmist;
- seadme kasutamisega seotud organisatsiooniliste ja tehniliste ohutusmeetmete rakendamist.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse tõsteseadmete järelevalves sätestab SeOS. TTJA teostab järelevalvet, et tõsteseadmed vastaksid ohutus- ja kasutusnõuetele, seadmetel oleksid nõutud auditid ja hooldused, dokumentatsioon oleks korrektne ning seadmeid käsitleksid pädevad isikud. TTJA on pädev seadme kasutamise peatama ja selgitama välja tõsteseadmete avariide tehnilisi tekkepõhjuseid.

TTJA võib järelevalve teostamisel rakendada KorS §-des 30, 31, 32, 49–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (SeOS § 15 lg 1). Rikkumise korral võib TTJA teha ettekirjutuse, peatada seadme kasutamise ning vajadusel rakendada tehnilisi tõkkeid seadme edasise kasutamise vältimiseks (SeOS § 15 lg 2). Ettekirjutuse täitmata jätmisel võib kohaldada sunniraha. TTJA on SeOS-is sätestatud väärtegude kohtuväline menetleja.

30. Ehitiste ohutuse valdkonna nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ehitiste ohutuse valdkonnas peamised kitsaskohad ja rikkumised esinevad:

- kasutusest välja langenud ehitistes;
- möödunud või lähiajal lõppeva kasutusega korterelamutes;
- allmaakaevanduste kohale ehitatud ehitistes;
- avalikud ja lasteasutuste territooriumitele ehitatud mänguväljakutel;
- lisaks esineb olulisel määral vaidluseid ja rikkumisi ehitistes kus eraomandite vahelised konstruktsioonid on kahjustatud või probleemid tehnosüsteemidega.

Eestis on märkimisväärsel arvul hooneid (enamasti nõukogudeaegsest perioodist), mida nende omanikud ei kasuta ega hoolda regulaarselt. Kasutusest välja langenud hooned ja muud ehitised tekivad eelkõige põhjusel, kuna nendel ehitistel puudub täna asjakohane funktsioon ja kasutamise vajadus ning nende korrashoiuks vajalik investeering oleks kordades suurem kui tulu, mida antud ehitis omanikule tooks. Samuti ei ole sellistesse hoonetesse või rajatistesse juurdepääs takistatud, mille tõttu neid võivad omavoliliselt kasutada kodutud või neis võivad viibida lapsed ja noorukid või muud isikud, kes ei suuda hinnata hoone või rajatise ohutust. Ehitis peab olema ohutu selle püstitamisest lammutamiseni. Kuna ehitise suhtes avaliku korra eest vastutaval isikul puudub huvi avaliku korra tagamiseks, siis on sellised ehitised tavalisest ohtlikumad ja nendest võib võrreldes teiste ehitistega esineda rohkem ehitisele esitatavate nõuete rikkumisi. Seetõttu on oluline tagada avalikus ruumis (eelkõige tiheasutusaladel, tänavate äärtes või käidavates kohtades) ehitiste esmane ohutus.

Üldjuhul on korterelamu projektijärgne kasutusiga 30–50 aastat. Tavapärase kasutusea möödumine ei tähenda, et hoone ei vastaks nõuetele või oleks ohtlik. Muutused korterelamu konstruktsioonides sõltuvad sellest, kui kvaliteetselt on hoonet ehitatud, millised muudatused on toimunud hoonet ümbritsevas keskkonnas (sh maapinna muutumine) ja kuidas on hoonet hooldatud, sh kas hoone on läbinud vahepealsel ajal tervikliku rekonstrueerimise. Korterelamud, mis on ehitatud enne 1990-ndaid võivad olla ohtlikumad ka seetõttu, et on suurem tõenäosus, et neid on hiljem ilma kooskõlastuseta ümber ehitatud (lammutatud korterites (mitte)kandvaid vaheseinu, tehtud avasid kandvatesse vaheseintesse, ehitatud rõdusid kinni või rõdude arvelt laiendatud tubasid ja muud sellist) nõuetele mittevastavalt. Paljud muudatused koostoimes hoone konstruktsioonide (sh rõdude) tugevuse vähenemisega võivad tuua kaasa ohu hoone püsivusele.

Lisaks tekivad hoone konstruktsioonidesse erinevad kahjustused olukordades, kus tehakse ehitustöid oma eraomandis ja selle tagajärjel ilmnevad kellegi teise eraomandi konstruktsioonidesse kahjustused (praod seinades, vahelagedes). Korterelamute eraomandites tehtavate tehnosüsteemide muutmise ja ühendamisega mõjutatakse kogu hoone toimimist. Tekitatakse olukordi, kus kogu hoone süsteemi mingil määral muudetakse ja selle tulemusel on kellegi teise elukeskkond häiritud või muudetud ohtlikuks.

Hüljatud allmaakaevanduste varistatud ning nende kohal asuv maapind võib olla kohati ebastabiilne, mis võib tuua kaasa nende peal oleva maapinna vajumise, mis omakorda võib põhjustada maapinnal paiknevate ehitiste vajumist. Altkaevandatud alade puhul on oluline aru saada, kas ja mis osas võib esineda nendes piirkondades maapinna järelvajumisi ning kas nendes piirkondades asub kaevanduste kohal hooneid ja rajatisi. Kuigi hoonete ehitamisel allmaakaevanduste kohale tuleb järgida täiendavaid nõudeid (jäigastavad konstruktsioonid jms), siis isegi selle nõude järgimisel võib jäigastavate konstruktsioonide mõju tavalise kasutusea möödumisel väheneda. Peamisteks teguriteks on pragude tekkimine vundamenti ja seintesse ning sellega kaasnev paneelide nihkumine ja lõpuks ka varisemisoht.

Viimasel aastakümnendil on ehitatud väga palju uusi mänguväljakuid, kuid samas on säilinud ka palju nõukogudeaegseid mänguväljakuid, mis ei vasta tänapäevastele nõuetele. Eestis ei ole mänguväljakutel kohustuslikku sertifitseerimise nõuet, kuid avaliku mänguväljaku rajamiseks peab olema ehitusprojekt ning ehitusluba. Omanik võib rajada ükskõik millise mänguväljaku, kui seal kasutatavad seadmed on tootja vastavusdeklaratsiooni järgi ohutud. Mänguväljakute ja seiklusparkide omanikud, sh kohaliku omavalitsuse üksused, ei suuda igakord täiel määral ise hinnata nende ehitiste ohutust. Lisaks mänguväljakutele võivad olla ohtlikud ka seikluspargid, kus liigutakse kõrgustes ning on kukkumise ja/või takerdumise oht. Eelpool nimetatud asjaolude koosmõjus on suur oht õnnetuste tekkeks.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Kasutusest välja langenud ehitise puhul on tõenäoliselt selle projekteeritud eluiga läbi saanud ning nende puhul ei ole teostatud ka vajalikku rekonstrueerimist, lisaks võib esineda keskkonnast tulenevaid kahjustusi (niiskus, mädanemine). Seetõttu on võimalik hoone varisemine või süttimine, sh põrandate/lagede läbivajumine vms. Seega esineb oluline oht (oht inimeste elule ja tervisele), asulas ka oht lähedal asuvatele ehitistele (oluline varaline oht) ning oht keskkonnale (oluline keskkonnaoht).

Hoone (sh rõdude, lodžade) seisukorda hindamata (ehitise auditit tegemata) on võimalik, et hoone või mõni selle konstruktsioon annab järgi (puruneb) ning see võib põhjustada inimes(t)e surma, tervisekahjustuse või suure varalise kahju (nt kukub rõdu alla, kuid välistatud ei ole ka hoone tervikuna või püstaku varing). Nõukogudeaegse hoonefondi renoveerimine on edenenud pigem aeglases tempos ning probleem on jätkuv.

Kohtla-Järve Lõuna mikrorajoonis asuvate korterelamutes esineb hoone keskmiste pikikandvates seintes keskmisest suuremat vajumist ning olukorda ei saa pidada maapinna prognoosimatu vajumise tõttu rahuldavaks. Maapinna järsul või ulatuslikul vajumisel võib pinge vundamendile ja seintele olla niivõrd suur, et ohustab kandekonstruktsioonide püsivust ja võib tuua kaasa varisemise. Varingu korral on oht inimeste elule ja tervisele ning suur oht varale.

Valesti ehitatud ja ohtliku mänguväljaku puhul on oht, et selle kasutaja kukub või vigastab ennast, lisaks võib mänguväljaku seadmetel esineda poomisoht. Kuigi ei ole ka välistatud kõrgendatud oht, on selliste kukkumiste ja vigastuste tavapäraseks tagajärjeks valu ja kergemad kehavigastused.

TTJA-le esitatud kaebuste sisu arvesse võttes, on korterelamutes esinevad kahjustused suuresti lahendatavad korterelamu kaasomanike ühise koostöö tulemusel. Selliste hoonesiseste kahjustuste korral ei ole enamasti ohus kolmandad isikud ega nende vara, mistõttu võib lugeda sellised ohud hoonetes tavalisteks.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Kasutusest välja langenud ehitistel ei ole tihtilugu vastutav isik huvitatud ehitisega seotud avaliku korra tagamisest. Selliste hoonetes tuleb pidada ohu realiseerumise tõenäosust keskmiseks, kui ehitisse on võimalik sisse pääseda või neid kasutatakse. TTJA 2021. aastal läbi viidud ohtlike ehitiste teavituskampaania käigus kaardistati omakorda 215 kodanikele ohtlikuna tunduvat ehitist. Kampaania järgsetel aastatel 2022-2026 on läbi anonüümse teavitusvormi TTJA-le esitatud aastas keskmiselt 50 teadet ohtlikuna tunduvatest ehitistest.

Nõukogudeaegsed suurpaneel korterelamute ehitamisel on tehtud optimeerimise eesmärgil palju ehitustehnilist praaki (kasutatud nõuetele mittevastavaid tooteid või on jäetud mõned tööd tegemata). Sellele lisanduvad kõikvõimalikud (eba)seaduslikud ümberehitused hoonetes. Enamus korterelamuid, mille tavaline kasutusiga on möödunud või lähiajal saabumas, mis on läbinud mitmeid ümberehitusi, samas kui täieliku rekonstrueerimise on läbinud üksnes väike osa selliseid ehitisi, võivad olla nõrgenenud konstruktsioonidega.

Kohtla-Järvel ja Ida-Virumaa teisteski piirkondades on täheldatud ehitiste aluse maapinna vajumist. Viimaste 2018-2025. aastate uuringutele ja auditile tuginedes on vajumised stabiliseerunud, kuid olukord vajab pidevat jälgimist ning vajadusel täiendavate ohutusmeetmete kasutuselevõtmist.

Viimastel aastatel on küll ehitatud palju uusi mänguväljakuid, kuid peamiselt probleeme ja ohte esinev hooldamata ja vanadel mänguväljakutel. Aastal 2024. kogus TTJA teavet nõukogudeaegsete mänguväljakute ja atraktsioonide kohta. Tulemuseks 395 mänguväljakut, kus võib olla ohtlikke nõukogudeaegseid atraktsioone. Kindlasti võib selliseid mänguväljakuid avalikus ruumis rohkemgi olla, siis on jätkuvalt ohtlikkuse tase kõrge ja vajab tähelepanu ohutuse tagamisel.

Erinevate muudatuste ja ehitustööde tegemised ehitises sh just korterelamus on küllalti tavapärane. Tõsisemastes olukordades võivad muudatused seade ohtu hoone kasutamise ohutuse. TTJA-d teavitatakse küllaltki tihti erinevatest ehitustöödest ja võimalikest ohtudest, siis seetõttu saab ohu realiseerumise tõenäosust pidada keskmiseks.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse avalikus kohas (tiheasustusaladel, tänavate ääres, käidavates kohtades) asuvaid hooneid, mille puhul võib esineda oht hoone varisemiseks või mõneks muuks õnnetuseks, mis tuleneb hoone halvast seisukorrast. Kasutusest välja langenud hoonete puhul kontrollitakse eelkõige:

- kes on avaliku korra eest vastutav isik;

- kas kõrvalistele isikutele on ehitisele juurdepääs tõhusalt takistatud;
- kas ehitis vastab minimaalsetele ohutusnõuetele määral, et sellest tingitud süttimise, varisemise vms oht on tõrjutud.

Kontrollitakse kõiki avalikke mänguväljakuid, mille kohta laekub kaebus või info, et teatud tootja seadmed ei pruugi olla nõuetele vastavad (nt paigaldusvigadega) või mänguväljakul on täheldatud võimalikku ohuolukorda. Hinnatakse eelkõige, kas mänguväljaku seadmed ja atraktsioonid tagavad tavalise kasutamise korral ohutu kasutamise. Nõukogudeaegsete mänguväljakute atraktsioonide nõuetekohasust ja ohutust kontrollitakse tänapäevaseid ohutust tagavaid põhimõtteid arvesse võttes.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ehitiste ohutuse ja ohuolukorra lahendamise sätestab EhS § 130 lg 3 p 2. Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 (sh valdusesse sisenemine ja valduse läbivaatus) ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid, sh ehitise kasutamise keelamise või lammutamise ettekirjutuse tegemise võimalust ja selle asendustäitmist. TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis.

31. Ehitise kaitsevööndi nõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Liinide, kaablite, trasside ja teiste tehnosüsteemide kaitsevööndis tegutsemine (ehitus- ja kaevetööd, ehitise ehitamine trassi peale) võib tuua kaasa olukorra, kus liin, trass või muu kommunikatsioon lõhutakse. Sageli esineb juhtumeid, kus ehitustegevuse või muu tegevusega lõigatakse läbi elektri- või sidekaablid, kuid on ka juhtumeid, kus kanalisatsiooni ja vee kollektorid on läbi lõigatud või on hakatud püstitama kõrget ja rasket ehitist trassi peakollektori kohale. Näiteks peatas 2018. aastal Tehnilise Järelevalve Amet ühe ehitusobjekti tegevuse Tallinnas Kadriorus, kuna sellega ohustati Tallinna kesklinna peakollektorit, mis oleks võinud tuua kaasa kogu Tallinna kesklinna veevarustuse katkemise.

Kooskõlastamata või ohutusnõudeid eirates lõhutakse kaevetööde käigus gaasitoru, mis lisaks gaasivarustuse katkemisele võib tekitada ka plahvatusohu. Selle tagajärjel kaob piirkonnas vesi, elekter, gaas, side või katkeb muu üldhuviteenuse osutamine, samuti võib kaasneda oht looduskeskkonnale (nt ühiskanalisatsiooni läbilõikamisel satub reovesi pinnasesse). Suurtes linnades peakollektori kahjustamisel võib pikemaks ajaks tiheasustusega piirkondadest kaduda vesi ja/või küte, või tekkida oluline reostus kanalisatsiooni reoveest.

Enamus liine ja tehnosüsteeme on kantud Maa- ja Ruumiameti kaardile, kuid ehitustööde käigus ei selgitata välja trassi täpset asukohta. Samuti esineb vanemaid trasse, mille täpne asukoht ei ole teada ega kaardile märgitud. Riiklik järelevalve toimub valdavalt kaebuse põhiselt, kui trassi valdaja annab TTJA-le teada, et tema trassi on kahjustatud.

Ohutõrjeliselt relevantne on ka raudtee läheduses toimuv ehitustegevus ning ehitised, mis paiknevad raudtee kaitsevööndis. Sellega seoses liigub tavalisest rohkem inimesi raudtee vahetus läheduses, samuti võivad läbiviidavad ehitustööd ning ka selle tulemusena kerkivad ehitised ohustada raudtee infrastruktuuri või raudtee ja ümbruskonna nähtavust vedurijuhtidele. Eelkõige on oluline tagada, et veeremi valdaja oleks teadlik raudtee läheduses toimuvas ehitustegevusest ning sellega kaasnevast võimalikust liikumisest raudteel, samuti eritehnika liikumisest ning teistest võimalikest mõjutustest.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***kõrgendatud oht***

Tehnosüsteemi rikkumisega võib kaasneda üldhuviteenuse osutamise katkemine, lisaks võib kaasneda suur varaline kahju (nt gaasi või veetrassi remont) ning ka suur kahju keskkonnale (nt ühiskanalisatsiooni läbikaevamisel).

Prognoositav tagajärg on kõrgendatud oht, sest õnnetuse toimumise korral võivad tagajärjed olla väga suured (nt rongi ja inimese/auto kokkupõrge) ja ohustatud on inimese elu ja tervis. Näiteks 2021. aastal oli ebaseaduslikult rajatud raudteekaitsevööndisse kõrge vall, mis piiras rongide nähtavust ning samuti takistas vee ärajuhtimist raudteelt.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Ehitustegevus toimub peamiselt tiheasustusega aladel, kus on paigaldatud ka palju liine ja muid tehnosüsteeme. Tõenäosus, et mõni tehnosüsteem paikneb tegelikult teises kohas võrreldes kaardi andmetega, või ehitus-, kaeve- või muid töid tehakse loas määratust erinevalt, seda nii teadmatuse, raha kokkuhoiu kui ka hooletuse tõttu, on keskmine. Näiteks esineb raudtee-ehituste puhul kaablite läbilõikamisi, kuna eelmised raudtee-ehitused on teostatud niivõrd ammu, millest tulenevalt on need halvasti dokumenteeritud. TTJA on iga-aastaselt tuvastanud 1-2 raudtee kaitsevööndi rikkumist. Õnneks on rikkumised avastatud õigel ajahetkel, mistõttu ei ole nendest tulenevalt õnnetusi juhtunud.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse objekte, mille suhtes esitatakse kaebus, et on rikutud ehitise kaitsevööndi nõudeid. Juhtumite korral kontrollitakse asjasse puutuvate ehitustöid tegevate isikute tegevuse nõuetekohasust. Lisaks jälgitakse raudtee kaitsevööndi nõuete järgimist raudteeinfrastruktuuri järelevalve läbiviimisel.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik (EhS) ja raudteeseadus (RdtS).

Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131, § 132 ja RdtS §152 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Kaebuse saamisel hinnatakse esmalt, kas ja mis ulatuses tuleks tööd peatada. Erandlikel juhtudel, kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (nt kaevetööde jätkamisel võib saada kahjustatud elutähtsa teenuse osutamine), siis keelatakse ehitus- ja kaevetööd ohu kõrvaldamiseni, lisaks võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

32. Ehitusvaldkonna ettevõtja ja pädeva isiku nõuete rikkumine: 2 – keskmine – tavaline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ehitusvaldkonnas peavad EhS § 24 kohastel tegevusaladel toimetavad pädevad isikud omama kutsetunnistust ning vastavate tegevusalade ettevõtjad peavad enda majandustegevuse ning enda jaoks töötavad pädevad isikud registreerima majandustegevuse registris (MTR). MTR-is korrektse info kuvamine on oluline tellijatele õigete valikute ja otsuste tegemiseks ehitustööde läbiviija valimisel. Vale info põhjal tehtud otsused võivad ühelt poolt tuua kaasa olukorra, kus töid teostavad isikud, kes selleks vastavat pädevust tegelikult ei oma, võib mõjutada ehitise ohutust või püsivust, kuid mis võib kaasa tuua ka majandusliku kahju, mis seisneb tööde ümbertegemises või järgmise pädeva isiku palkamises.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***tavaline oht***

Ehitusvaldkonna ettevõtjatele ja pädevale isikule esitatud nõuete täitmise rikkumise tagajärjel võivad ehitustööde tellijad saada eksliku infot ehitusettevõtja ja tema heaks töötavate pädevate isikute kvalifikatsiooni kohta. Kaasneda võib eelkõige majanduslik kahju, kuid halvemal juhul võib tekkida mittevastavusi ehitise nõuetele vastavuses (sh ohutus).

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Käesoleval hetkel teostab MTR automaatkontrolli Eesti riiklikust kutseregistrist ning ei ole võimalik registreerida isikud, kes ei oma vastavat pädevust kutseregistri andmetel. Lisaks peavad pädevad isikud temaga tehtud registreeringud kinnitama. Sellisel moel on isik teadlik, et ta on kinnitatud selles konkreetses ettevõttes kui pädev isik. Üks isik saab olla tegev pädeva isikuna maksimaalselt kolmes ettevõttes.

Kontrolli ulatus

Kontrollitakse kaebusepõhiselt MTR-s tehtud kandeid ning ettevõtjate ning nende heaks töötavate isikute pädevusi.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik § 130.

TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse nõuetele mittevastavus, siis tehakse ettekirjutus ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel.

33.Ehitiste ligipääsetavuse nõuete rikkumine: 5 – keskmine – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Eesti ratifitseeris ÜRO puuetega inimeste õiguse konventsiooni 2012. aastal. Sellega on Eesti riik võtnud endale kohustuse, mis eeldab seadusandlikke ja poliitilisi muudatusi, et anda puuetega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, tagades võrdsetel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, avalikele ehitistele ja teenustele. Sellest tulenevalt peavad uued ja oluliselt rekonstrueeritavad ehitised olema ligipääsetavad erinevatele sihtgruppidele. Alates 2019. aastast on selle valdkonna järelevalve TTJA pädevuses.

Aastatel 2019-2026 kontrollitud hoonete (kokku 189 hoonet) tulemused näitasid, et paljudel hoonetel esines suuremaid või väiksemaid puudusi. Aastatel 2019-2022 esines puudusi peaaegu kõigis kategooriates, sealhulgas hoone sissepääsud, liftid, hoonesisesed liikumisteed. Halb oli olukord treppide, panduste ja käsipuude nõuete täitmise osas. Mitterahuldav oli olukord invatualettide osas - igas kümnendas hoones invatualetid puudusid. Pärast aastal 2022 toimunud nõustamisi, on puuduste arv oluliselt vähenenud. Aastatel 2024-2026 teostatud järelevalvetoimingud näitasid, et igas uues hoones oli invatualettruum ja lift, mis vastasid 95% ulatuses õigusaktidest tulenevatele nõuetele. Oluliselt on paranenud olukord treppide, käsipuude, panduste ja liikumisteede osas. 2026 aastal esinesid peamised puudused rekonstrueeritud hoonete ligipääsetavuse osas, kus tihti puudus korrustevaheline ühendus või pesemis- ja invatualettruumide mõõtmed ei vastanud määruse nõuetele. Samuti esines puudusi puudega inimeste parkimiskohtade juures. Enamikus parklates olid invaparkimiskohad küll olemas, kuid sageli puudus nõuetekohaselt madaldatud äärekivi, mis võimaldaks parkimiskohalt ohutult ja takistusteta kõnniteele või muule jalakäijate liikumisalale pääseda.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Esineb oluline oht tervisele. Kuigi enamiku puuduste korral otsest ohtu elule ja tervisele ei esine, tuleb nõuetele mittevastavaid treppe, panduseid ja käsipuid, markeerimata klaaspiirdeid, lubatust kõrgemaid uksepakkusid jne käsitleda kõrgendatud riski allikana, mis võivad põhjustada trauma või raske kehavigastusega lõppevaid õnnetusi inimestele, sh erinevat puuet omavatele isikutele (kukkumine trepil, ratastooli ümberminek jne). Lisaks esineb oht vaimsele tervisele, kuna liikumis-, nägemis- või kuulmispuudega inimesed ei saa tavapärasel kombel ühiskonnaelust osa võtta. Lisaks põhjustab mitteligipääsetav keskkond suuremaid kulutusi sotsiaalteenustele, kuna inimesed ei pääse iseseisvalt kodunt välja ja vajavad erinevate teenuste kättesaamiseks isiklikku abistajat.

Realiseerumise tõenäosus: ***keskmine***

Ohu realiseerumise tõenäosus on keskmine. Pärast järjepidevalt toimunud nõustamisi, on teadlikkus hoonete ligipääsetavuse osas suurenenud ning järelevalve käigus tuvastatud puuduste arv oluliselt vähenenud.

Kontrolli ulatus

Järelevalvet teostatakse vastavalt TTJA tööplaanile, mille koostamisel võetakse arvesse objekti tajutavat mõju erinevatele sihtrühmadele, suurt avalikku huvi, valdkondlikku jaotust ja võimalikke riskitegureid.

2026 aastal muutus oluliselt ka ligipääsetavuse nõuete õiguslik raamistik, millega laiendati nende ehitiste ringi, millele ligipääsetavuse nõudeid kohaldatakse. Kui varasem regulatsioon keskendus eelkõige avalikkusele suunatud teenuse osutamiseks kasutatavatele ehitistele, siis uus määrus hõlmab senisest rohkem erineva kasutusotstarbega hooneid ja rajatisi.

Määruse kohaldamisalasse kuuluvad muu hulgas kolme või enama korteriga elamud (välja arvatud ridaelamud), hoolekandeasutused ja ühiselamud, samuti määruses nimetatud mitteelamud, sealhulgas büroohooned, ning avalikus kasutuses või teenuse osutamisega seotud rajatised, näiteks sadamarajatised.

Sellest tulenevalt peab TTJA järelevalve kavandamisel arvestama senisest rohkemate ja erineva kasutusotstarbega hoonete ja rajatistega ning laiendama vastavalt sellele ka oma järelevalveplaani.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ehitiste või selle osa ligipääsetavuse nõuete kontrollimise ja ohuolukorra lahendamise sätestab EhS § 130 lg 3 p 7.

Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Kui kontrollimise käigus tuvastatakse oht, mille kõrvaldamises ei jõuta omanikuga kokkuleppele, siis koostatakse ettekirjutus puuduste kõrvaldamiseks ning vajadusel tagatakse see sunniraha või asendustäitmise teel. TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis.

34.Ehitamine avalikus veekogus: 7 – väike – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Ohutõrjeliselt relevantne on ehitamine avalikus veekogus, kui sellega võidakse kahjustada veekogus olevaid teisi ehitisi (nt liine või trasse) või ohustada keskkonda ning mõjutada meresõiduohutust. Avalikus veekogus ehitamine toob kaasa vajaduse täpselt selgitada välja ehitamise ja kavandatud ehitise võimaliku mõju keskkonnale, veeliikluse toimimisele, muinsuskaitse pärandile ja veekogus paiknevatele liinidele, trassidele ja teistele tehnosüsteemidele.

Veekogusse ehitamisel ei pruugi selle mõju keskkonnale olla ilmne ning seetõttu on vajalik eraldi analüüsida selle mõju keskkonnale (nt kuidas ehitis mõjutab vee kvaliteeti või kalade rändeteid ning koelmualasid), aga ka keskkonna mõju ehitisele (nt jää liikumine ja rüsijää). Avalikus veekogus paikneb vee all ehitisi (torud, kaablid jms), mille täpne asukoht ning mille omanik ei pruugi olla teada ning mis võidakse teadmatusest ehitustegevuse käigus lõhkuda. Meres on palju objekte, mida ei teata ega ole kantud kaartidele, nt laevavrakke, aga ka muid vallasasju, mis on või peaksid olema kaitse all või on ohtlikud (nt meremiinid). On trasse, mis lähevad majandusvööndist läbi, aga ei kuulu Eesti riigi jurisdiktsiooni alla. Ohutuks ehitamiseks tuleb eelnevalt uurida avaliku veekogu põhja ning hüdrodünaamikat.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

Teadmatusest või hooletusest valitud ebasobivad ehitusvõtted avalikus veekogus võivad tuua kaasa suure kahju keskkonnale, pöördumatult kahjustada mälestist või vrakki, mis tuleks võtta kaitse alla mälestisena, ning – arvestades, et igal aastal teeb merevägi kahjutuks mitukümmend meremiini – pole välistatud ka oht ehitajate elule ja tervisele, samuti suure varalise kahju oht. Lisaks on oht ehitustöödel kahjustada avaliku veekogu põhjas paiknevaid teisi tehnorajatisi, mis võivad mõjutada olulise teenuse (nt side, elektriühendus saarega) toimepidavust.

Realiseerumise tõenäosus: *väike*

Enamus avalikku veekogusse ehitamisega seotud ohtusid on teada ja neid saab võtta abstraktselt arvesse, kuid mõju keskkonnale, mälestistele (muinsuskaitsealustele objektidele), meremiinidele, riigikaitsele, veeliiklusele ja ehitamise ohutusele tuleb üksikjuhtudel kontrollida.

Kontrolli ulatus

Riiklikku järelevalvet teostatakse väljastatud hoonestus-, ehitus- ja kasutuslubade alusel toimuva ehitustegevuse üle, arvestades loamenetluses hinnatud võimalikke mõjusid.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse ohuolukorra lahendamisel sätestab ehitusseadustik.

Kontrollimisel kasutatakse kõiki riikliku järelevalve üldmeetmeid ning EhS § 131 ja § 132 nimetatud riikliku järelevalve erimeetmeid, sh majandustegevuse peatamine või keelamine MSÜS § 36 ja § 43 alusel ja korras (TTJA poolt rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis). Erandlikel juhtudel, kui kontrollimise käigus tuvastatakse vahetu kõrgendatud oht (nt suur oht keskkonnale), siis keelatakse ehitustööde jätkamine ohu kõrvaldamiseni ning võib taotleda politseilt/päästeametilt ametiabi korras viibimiskeelu kohaldamise otsustamist ja selle tagamist.

35.Ehitiste energiatõhususe nõuete rikkumine: 5 – keskmine – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Energiatõhususe valdkonnas on peamised järelevalveülesanded:

- energiamärgiste olemasolu, kehtivuse ja sisulise õigsuse ning märgise info esitamise nõuete täitmise kontroll;
- suurettevõtete energiaauditite ning energiaaruandluse esitamise kontroll;
- kohustusliku elektrisõiduki laadimispunkti olemasolu kontroll olemasolevate mitteeluhoonete juures;
- hoonete tehnosüsteemide energiatõhususe hindamise kohustuse täitmise ning nõutud

automaatikasüsteemi olemasolu kontroll.

Hoonete energiatõhususe direktiivi (EL) 2024/1275 kohaselt peab energiamärgiste kvaliteedi hindamine põhinema esinduslikul juhuvalimil. Lisaks näeb regulatsioon ette, et energiamärgiste info tuleb kuvada kinnisvara müügi- ja üürikuulutustes ning energiamärgise infot tuleb kuvada avalikes hoonetes nähtaval kohal. EhS § 130 lg 4 kohaselt peab kontrollitud energiamärgiste hulk olema piisavalt suur, et aasta jooksul antud energiamärgiste nõuetele vastavuse hinnang põhineks esinduslikul valimil. Senise valimi planeerimisel on lähtutud Euroopa Komisjoni varasemas ettekandes esitatud esindusliku juhuvalimi tabelist. Eestis väljastatakse aastas keskmiselt 2000-4500 energiamärgist ehk aastas tuleb esindusliku valimi saamiseks kontrollida 322-357 märgist. EHR-i avaliku statistika järgi väljastati 2025. aastal 4073 energiamärgist. Võttes selle arvu valimi planeerimise aluseks, oleks sama arvutusmeetodi järgi kontrollitava valimi suurus ligikaudu 352 märgist.

Ettevõtete energiaauditikohustuse Euroopa Liidu õiguslik alus on energiatõhususe direktiivi (EL) 2023/1791 artikkel 11. Energiaauditi eesmärk on kaardistada ettevõtte energiatarbimine ning selgitada välja kulutõhusad energiasäästumeetmed. Nende rakendamine aitab parandada energiakasutuse tõhusust, vähendada ettevõtte energiakulusid ning toetada Eesti ja Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamist.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2024/1275 tuleneb hoonete energiatõhususe kohta kohustus, et 1. jaanuarist 2025 peab rohkem kui 20 parkimiskohaga mitteeluhoonel olema paigaldatud vähemalt üks elektriautode laadimispunkt. Kohustus puudutab näiteks büroohooneid, kaubanduskeskusi jm asutusi. Lisaks tuleb ära teha hoone energiatõhusust oluliselt mõjutava tehnosüsteemi energiatõhususe hindamised. Üldjuhul tuleb hinnata olemasoleva hoone üle 70 kW nimivõimsusega kütte- või jahutussüsteemi energiatõhusust. Üle 290 kW nimivõimsusega kütte- või jahutussüsteemiga mitteeluhoonele tuleb paigaldada automaatikasüsteem kui see on tehniliselt teostatav ja majanduslikult põhjendatud.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

Statistikaameti 2024. aasta andmete järgi moodustas Eesti energia lõpptarbimisest suurima osa transpordisektor (32,3%). Kodumajapidamiste osakaal oli 31,0%, tööstussektoril 17,2% ning äri- ja avaliku teeninduse sektoril 15,5%. Energiamärgise puudumine või nende kehv kvaliteet ei aita kaasa Eesti ega Euroopa Liidu kliimaeesmärkide saavutamisele - tagajärg oluline oht (oht keskkonnale).

Auditite eesmärk on juhtida ettevõtete tähelepanu võimalikele energiasäästumeetmetele, esialgne analüüs juba tehtud ja esitatud energiaauditite pealt näitab, et keskmine säästu potentsiaal on 7% ettevõtte kohta, on ka sektoreid, kus see on ka ligi 15%. Kokkuvõtvalt on tagajärg kliimaeesmärkide saavutamisel keskmine kuni suur, kuna siin kaasneb mastaabiefekt, seega esineb oluline oht.

Laadimistaristu olemasolu aitab kaasa energiatõhususe eesmärkide saavutamisele ja on seeläbi seotud keskkonnaohuga.

Tehnosüsteemide energiatõhususe hindamata jätmisel võivad jääda tuvastamata süsteemide ebatõhus toimimine ja energiasäästuvõimalused. Nõutud automaatikasüsteemi puudumine raskendab energiakasutuse jälgimist ja juhtimist. Selle tagajärjel võivad hoonete energiatarbimine ja energiakulud püsida põhjendamatult suured. Kui paljudes hoonetes kasutatakse energiat ebatõhusalt, võib see kokku kujutada olulist ohtu keskkonnale.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

Uutel hoonetel on tavapäraselt energiamärgis olemas (kohustuslik osa ehitusloa ja kasutusloa saamiseks, kontrollib mh. ka KOV), samas kvaliteet on kõikuv, kuna arvutusmetoodika on uute

tehnoloogiliselt keerukate hoonete puhul keerulisem. Suurem probleem on olemasolevatel hoonetel energiamärgise olemasolu, samas kvaliteet on seal kõrgem, kuna arvutusmetoodika on lihtsam. Näiteks avastas TTJA aastatel 2016 kuni 2021 kohalike omavalitsuste avalike hoonete energiamärgiste kontrollimisel, et ca 100 hoonel puudus energiamärgis. 2025. aastal kuvasid suuremad kinnisvaraportaalid (city24.ee, kv.ee, Kinnisvara24) 82% juhtudest kinnisvarakuulutustes energiamärgise infot (sh. info „energiamärgis“ puudub, sest kõigil hoonetel ei ole kohustust energiamärgist omada (EhS § 62 lg 2)), seega rikkumise tõenäosus on keskmine.

Suurettevõtete energiaauditite nõude üle on järelevalvet tehtud alates 2017. aastast ning ettevõtted on üldjuhul kohustusest teadlikud. 2024. aasta nimekirjas oli auditikohustuslikke suurettevõtteid 149. 2025. aastal tuli audit esitada 28 ettevõttel, kellest kahel jäi see esitamata. Aruande puudumine ei välista, et audit on tehtud kuid kohustuse täitmine vajab kontrollimist.

Laadimistaristu järelevalve on käivitatud, kuid nõudega hõlmatud hoonete ring vajab väljaselgitamist. Kohustusliku laadimispunkti puudumise põhjuseks võib olla omaniku vähene teadlikkus nõudest või laadimispunkti rajamise viibimine. Puudumise tõenäosust hinnatakse esialgu väikeseks kuid hinnangut täpsustatakse järelevalve tulemuste põhjal.

Tehnosüsteemide energiatõhususe hindamise järelevalvepraktika ei ole veel välja kujunenud. EHR-is ei saa praegu hooneid tehnosüsteemi nimivõimsuse järgi otsida, mistõttu tuleb nõudega hõlmatud hoonete tuvastamiseks koguda täiendavaid andmeid. Hindamise tegemata jätmist ja nõutud automaatikasüsteemi puudumist võib soodustada omanike vähene teadlikkus kohustustest. Nõuete täitmata jätmise tõenäosust on praegu raske hinnata ning hinnangut täpsustatakse järelevalve tulemuste põhjal.

Kontrolli ulatus

Järelevalve on valdavalt registri-, andme- ja dokumendipõhine. Korrapäraseid kohapealseid kontrolle senises praktikas ei tehta.

TTJA kontrollib aasta jooksul antud energiamärgiste nõuetele vastavust esindusliku juhuvalimi alusel. Lisaks kohustuslikule juhuvalimil põhinevale kontrollile tehakse kaebuse- ja juhtumipõhist järelevalvet. Kaebusepõhine kontroll lähtub laekunud kaebustest ning juhtumipõhine kontroll muul viisil teatavaks saanud võimalikest rikkumistest, näiteks olukorrast, kus konkreetse spetsialisti või ettevõtte lõikes on avastatud samalaadsed puudused mitmes märgises. Samuti monitoorib TTJA energiamärgiste osakaalu müügi- ja üürikuulutustes. Kõige lihtsam on kontrollida energiamärgise olemasolu (on/ei ole), keerulisem on kvaliteedi ehk arvutuste õigsuse kontroll. Ka arvutuste kontrolli saab kaheks jagada: tarbimisandmetel põhinev arvutust on lihtsam kontrollida kui ehitusprojektil arvutusliku energiamärgise arvutuse õigsust (lähteandmete kontroll, st. õigusaktidest ja standarditest tulenevad väärtused, põhiväärtused projektist) – uut mudelarvutust või projekteerimist TTJA ei teosta, vajadusel tellitakse ekspertiis.

Suurettevõtete energiaauditite järelevalves selgitatakse välja auditikohustusega ettevõtted ning kontrollitakse auditi tähtaegset esitamist. Ettevõtete hulk kõigub aastate jooksul, kuna ettevõtte kuulumine suurettevõtte kategooriasse sõltub nii ettevõtte suurusest kui ka majandustulemustest. Hetkel on selliseid ettevõtteid aastate jooksul olnud 120 kuni 160. TTJA on võtnud eesmärgiks 4 aasta jooksul kontrollida üle kõigi suurettevõtete energiaauditid, so aastas u 20-30 ettevõtet. 2026.a. möödub 4 aastat neil ettevõtetel, kes on teinud energiaauditi 2022. aastal. Seega tekib neil kohustus auditit korrata. Riigi vaatest selgub, kas ja milliseid säästumeetmeid on ellu viidud.

Laadimistaristu järelevalve hõlmab olemasolevaid mitteeluhooneid, mille teenindamiseks on ette nähtud rohkem kui 20 parkimiskohta. EHR-ist kogutud andmete põhjal koostatud hoonete nimekirja võrreldakse laadimisoperaatorite andmetega. Kui laadimispunkti olemasolu ei

õnnestu kinnitada, küsitakse omanikult selgitusi ning tõendeid, näiteks fotot, asendiplaani või muid dokumente. Vajadusel saab laadimispunkti olemasolu kontrollida kohapeal.

Tehnosüsteemide järelevalves tuleb esmalt tuvastada hooned, millele hindamis- või automaatikasüsteemi nõue kohaldub. Kontroll keskendub EHR-is energiatõhususe hinnangu olemasolule ning vajadusel hindamiskohustuse erandi või automaatikasüsteemi nõude täitmist tõendavatele andmetele. Hinnangus käsitletakse süsteemi tõhusust, võimsuse sobivust hoone vajadustega ja süsteemi seisukorda ning antakse vajadusel soovitusi.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

TTJA pädevuse energiamärgiste, olemasolevate mitteeluhoonete laadimistaristu ja tehnosüsteemide energiatõhususe nõuete täitmise kontrollimisel sätestab EhS § 130 lg 3 p 5. Ettevõtete energiaauditite järelevalve pädevuse sätestab EnKS § 33.

Kontrollimisel kasutatakse riikliku järelevalve üldmeetmeid ning küsitakse vajalikke andmeid, dokumente ja selgitusi. EhS-i alusel toimuvas järelevalves rakendatakse vajaduse korral EhS § 131 alusel lubatud erimeetmeid, sealhulgas KorS §-s 30 sätestatud küsitlemist ja dokumentide nõudmist, arvestades EhS § 132 erisusi. TTJA rakendatavad erimeetmed on toodud sissejuhatavas osas olevas tabelis.

36. Raudteeületuskohtade nõuetele mittevastavus ja raudtee ohtlik ületamine: 9 – suur – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raudteeületuskohtade nõuetele mittevastavus kujutab endast olukorda, kus jalakäijate või sõidukite raudtee ületamine toimub kas:

- isetekkelises raudteeületuskohas,
- või küll ettenähtud kohas, kuid raudteeületuskoha kategooriale mitte vastava ohutusvarustusega (nt fooride, tõkkepuude, helisignaalide või nähtavuse puudumine).

Selline olukord suurendab riski kokkupõrkeks rongiga, eriti tiheda liiklusega või halva nähtavusega piirkondades. Süstemaatilisele raudteeülesõidu- ja ülekäigukohtade järelevalvele vaatamata leiab iga-aastaselt aset ligi 10 registreeritud juhtumit kuus (ca 120 juhtumit aastas) (sh tõkkepuude maha sõidud, ohtlikud olukorrad) ja realiseerub kokkupõrke või otsasõiduna 2–5 õnnetusjuhtumit aastas. Kõige suuremaks väljakutseks on liiklejate tähelepanematus raudtee ületamisel, mida soodustab nutiseadmete ja kõrvaklappide kasutamine ning kiirustamine. Lisaks on ohtlikud isetekkelised raudteeülekäigukohad, kus inimesed oma teekonna lühendamiseks „lõikavad“ distantsi üle raudtee. Veel tuleb eraldi tähelepanu pöörata raudtee läheduses olevate elamupiirkondade arendamisele, kus jalakäijate ja kergliiklejate osakaal kasvab, mis suurendab vajadust turvaliste ülekäigurajatiste järele, et inimeste liikumistee üle raudtee oleks ohutult tagatud.

Toetavad faktid

Eestis:

- Aastatel 2023–2025 toimus raudteeületuskohtadel liiklejatega 25 õnnetusjuhtumit;
- Aastatel 2024-2025 aasta registreeriti isetekkelistel ülekäigukohtades 7 juhtumit.

Välisriigid:

- ILCAD (The International Level Crossing Awareness Day) kampaania raames on rõhutatud, et 98% raudteeõnnetustest on põhjustatud liiklejate eksimusest;

- UIC (International Union of Railways)andmetel hukkub EL-is igal aastal ~300 inimest raudteeületuskohtadel;

Siseriiklik info

- TTJA kontrollib rajatiste vastavust majandus- ja taristuministri määruse „Raudtee tehnokasutuseeskiri“ Lisa 4 „Raudteeülesõidukoha ja -ülekäigukoha ehitamise, korrashoiu ja kasutamise juhend“ (edaspidi TKE L4) nõuetele (nt fooride toimimine, nähtavus, renni laius).

Õiguslikud viited

Raudteeseadus § 43 lg 1 – raudtee ületamine on lubatud ainult ettenähtud kohtades.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- Oht isiku elule ja kehalisele puutumatusele (nt surmaga lõppenud kokkupõrked);.
- Oht avalikule korrale ja liiklusohutusele.
- Raudteeületuskoha tehniline või liikluskorralduslik puudus võib põhjustada kokkupõrke raudteeveeremi ja sõiduki vahel või otsasõidu jalakäijale või jalgratturile, mille tagajärjeks võib olla inimese hukkumine või raske vigastus.
- Kokkupõrge võib põhjustada raudteeveeremi rööbastelt mahasõidu, ulatusliku varakahju ning raudtee- ja maanteeliikluse katkemise.
- Ohtliku veosega seotud õnnetuse korral võib kaasneda tulekahju, plahvatuse või keskkonnareostuse oht.

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- Eestis: igakuiselt registreeritud ~10 juhtumit, aastas 2–5 kokkupõrget sõidukitega/otsasõitu inimestele;
- Välisriikides: EL-is ~300 surmajuhtumit aastas, 98% juhtudest põhjustatud liiklejate eksimusest.
- Raudteeületamisega seotud õnnetusi ja ohtlikke juhtumeid registreeritakse Eestis igal aastal, mis kinnitab ohu korduvat realiseerumist.
- Liiklejate tähelepanematus, kiirustamine ja liiklusreeglite eiramine koos rajatise puudustega suurendavad kokkupõrke või otsasõidu tõenäosust.
- Raudteeületuskohtade tehnilised seadmed, liikluskorraldusvahendid ja nähtavustingimused, ebapiisav hooldus, rikete, ilmastiku või ümbruskonna muutuste tõttu nõuetele mittevastavaks muutuda.
- Rongide liikumiskiiruse suurenemine vähendab liikleja reageerimisaega ja pikendab rongi pidurdusteekonda, mistõttu võivad ületuskoha puudused või liikleja eksimused senisest suurema tõenäosusega viia kokkupõrkeni.

Trend:

- Nutiseadmete ja kõrvaklappide kasutamine suurendab tähelepanematust;
- Sõiduvahendite (N: pisimopeed, jalgratas) kasutamine ülekäigukohtadel;

- Ebasobiva kiiruse valik raudteeülesõidukohtadel, ei võimalda ohu korral sõidukil peatuda.
- Linnastumine ja elamupiirkondade laienemine raudtee lähedusse suurendab ebaseaduslikke raudtee ületusi;
- Inimesed võivad juhuslikult sattuda raudteele või ületada raudteed selleks mitte ettenähtud kohas;

Kontrolli ulatuse piiritlemine

Keda/mida kontrollitakse:

- Raudteeületuskohtade omanikud/valdajad
- Rajatised: raudteeülesõidud ja -ülekäigukohad, piirdeaiad;
- Tooted: ohutusmärgistus, helisignaalid, automaatikaseadmed.

Kontrollitavad nõuded:

- Vastavus TKE L4 tehnilistele nõuetele;
- Märgistuse ja nähtavuse standardid;
- Fooride ja tõkkepuude toimivus;
- Rajatiste hooldus ja dokumentatsioon;

Kontrolli maht sõltub riskipiirkonnast, liiklustihedusest ja varasemate juhtumite esinemisest.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

Õigusaktid:

- Korrakaitseseadus § 24 – ohuennetuslik järelevalve;
- Raudteeseadus;
- Ehitusseadustik

Rakendatavad meetmed:

- Avalikkuse teavitamine s.h ennetustegevused.
- Ettekirjutused rajatiste korrastamiseks.
- Järelevalvemenetlused ja kohapealsed kontrollid.
- Koostöö Politsei-ja Piirivalveamet, Päästeameti, Transpordiameti ja kohalike omavalitsustega.

37. Raudtee infrastruktuuri nõuetele mittevastavus: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raudtee valdaja kohustus on hoida oma raudtee korras ning nõuetele vastavana. Raudteeinfrastruktuuri korrashoid on olulise tähtsusega, kuna infrastruktuuri veast tuleneva õnnetuse juhtumisel võivad olla väga suured tagajärjed – reisirongi rööbastelt maha sõitmisel võivad paljud inimesed saada surma või raskeid kehavigastusi, kaubaveorongi puhul võib sellise õnnetuse tagajärjeks olla väga suur keskkonnareostus (kui kaubarongiga veetakse nt kütust, kemikaale vms).

Eriti aktuaalseks muutub infrastruktuuri nõuetele vastavus seoses kavandatava rongide liikumiskiiruse tõusuga Eesti raudteedel 160 km/h-ni, mis eeldab rajatiste, kontaktvõrkude ja liiklusjuhtimissüsteemide vastavust kõrgematele tehnilistele ja ohutusnõuetele. Kiirem rongiliiklus tähendab väiksemat reageerimisaega ja suuremat koormust taristule, mistõttu suureneb ka infrastruktuuririkke tagajärgede raskus. Samuti raudteevõrgu elektrifitseerimise laienemine suurendab kontaktvõrgu ja elektrivarustussüsteemide ohutuse tähtsust. Nende nõuetele mittevastavus, rike või ebapiisav hooldus võib põhjustada elektrilöögi, tulekahju või raudteeliikluse katkemise.

Raudtee infrastruktuur hõlmab rööbasteid, sildu, kontaktvõrku, liiklusjuhtimissüsteeme, turvanguseadmeid ja muid rajatisi, mis peavad vastama tehnilistele ja koostalitlusvõime nõuetele. Nõuetele mittevastavus võib tähendada:

- amortiseerunud või hooldamata rajatisi;
- puudulikku dokumentatsiooni või sertifitseerimist;
- koostalitlusnõuete rikkumist;
- ohutusvarustuse puudumist või riket.

Selline olukord võib põhjustada:

- rongide rööbastelt mahasõite;
- liikluskatkestusi;
- ohtu reisijate, töötajate ja kolmandate isikute elule ja tervisele;
- põhjustada rongide hilinemisi, mis mõjutavad reisijate igapäeva tegevusi ja usaldust.

Toetavad faktid

- 2024. aastal registreeriti 7 raudteeohutust mõjutavat vahejuhtumit, kus infrastruktuuri rike oleks võinud põhjustada liiklushäireid või ohuolukordi.

Õiguslikud viited

- Raudteeseadus § 38, § 41, § 83–84 – infrastruktuuri nõuded ja võrgustiku teadaanne;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2016/797 Euroopa Liidu raudteesüsteemi koostalitluse kohta;
- Ehitusseadustik § 8
- Korrakaitseseadus § 5 lg 2–4 – ohu ja kõrgendatud ohu määratlus.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- Oht isiku elule ja tervisele (nt rööpamurrust tingitud rongi mahasõit rööbastelt);
- Taristurikkega võivad kaasneda ulatuslik varakahju, reisijate- ja kaubaveo toimepidevuse häired ning ohtliku veose korral keskkonnakahju;
- Oht suure väärtusega varale ja keskkonnale (nt ohtlike veoste lekked).
- Elektritaristu rike või nõuetele mittevastavus võib põhjustada elektrilöögi-, tulekahju- ja liikluskatkestuse

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- Infrastruktuuri rajatiste eluiga ja hoolduse ebapiisavus, varuosade kättesaadavus;
- Äärmuslikud ilmastikuolud, sealhulgas kuumus, paduvihm, üleujutus, tugev tuul ja jäide, võivad põhjustada taristu seisundi kiiret halvenemist;
- Rööbastee, pöörmete, sildade, muldkeha, kontaktvõrgu ning liiklusjuhtimis- ja turvangusüsteemide puudused mis jäävad õigeaegselt avastamata või kõrvaldamata;
- Rikete tõenäosust suurendavad taristu vananemine, komponentide kulumine,

hoolduse või remondi edasilükkumine ning vajalike varuosade piiratud kättesaadavus.

Trend:

- Kasvavad kiirused ja tihedam liiklus suurendavad infrastruktuuri koormust;
- Eesti raudteetaristu omanikud valmistuvad kiiruse tõstmiseks kuni 160 km/h, mis eeldab ulatuslikke investeeringuid kontaktvõrkude, platvormide, liiklusjuhtimissüsteemide ja ohutusvarustuse uuendamisse;
- Kiiruse tõstmine toob kaasa vajaduse täpsemate riskihinnangute ja järelevalvemeetmete rakendamiseks, et tagada rajatiste koostalitlusvõime ja ohutus uutes tingimustes;
- Raudteevõrgu ulatuslik elektrifitseerimine suurendab kontaktvõrgu ja elektrivarustussüsteemide mahtu ning nende nõuetekohase rajamise, hooldamise ja käitamise olulisust;

Kontrolli ulatuse piiritlemine

Keda kontrollitakse:

- Isikud ja ettevõtjad: raudteeinfrastruktuuri omanikud ja valdajad (nt AS Eesti Raudtee, Edelaraudtee AS);
- Rajatised: rööbastee, sillad, kontaktvõrk, liiklusjuhtimissüsteemid, turvanguseadmed;
- Tooted: ehitustooted, elektriseadmed, signaalimisseadmed.

Kontrollitavad nõuded:

- Vastavus Komisjoni rakendusmäärustele, mis käsitlevad erinevate allsüsteemide (INF, CCS, ENE) koostalitluse tehnilist kirjeldust;
- Tehniline korrashoid, dokumentatsioon, hooldusgraafikud;
- Rööbaste, pöörmete, ja rajatiste sisundi kontrollimine
- Võrgustiku teadaande nõuete täitmine (Raudteeseadus § 83–84).

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

Õigusaktid:

- Raudteeseadus § 38, § 83–84 – infrastruktuuri nõuded ja võrgustiku teadaanne;
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2016/797 Euroopa Liidu raudteesüsteemi koostalitluse kohta.

Rakendatavad meetmed:

- Ettekirjutused puuduste kõrvaldamiseks;
- Avalikkuse teavitamine.
- Koostöö teiste asutustega (KLM, MKM, Päästeamet, kohalik omavalitsus).
- Järelevalveplaanide koostamine riskihinnangu alusel;

38. Raudteeveeremi nõuetele mittevastavus: 5 – keskmine – oluline oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raudteeveeremi tehniline mittevastavus kehtivatele ohutus-, hooldus- ja muudele nõuetele. Probleem seisneb selles, et veeremi rike (nt pidurdusprobleemid) võib põhjustada tõsiseid õnnetusi.

Veeremi tehniline seisukord ja nõuetekohane hooldus on raudteeohutuse seisukohalt kriitilise tähtsusega – veeremi tehnilised rikked võivad põhjustada:

- Liiklejatele otsasõite, sõidukitega kokkupõrkeid või rongi rööbastelt mahasõite;
- inimohvreid või raskeid vigastusi;
- keskkonnareostust (nt kütuse või kemikaalide lekked);
- veeremi süttimist.

Eestis liikuv veerem peab olema vastavushinnatud ja kantud veeremi registrisse; tehnohoolduse ja remondi ettevõtetel peab olema hoolduse eest vastutava üksuse sertifikaat.

Raudteeveoettevõtjad ja veeremi omanikud/valdajad peavad tagama veeremi vastavuse kehtivatele ohutus-, hooldus- ja tehn. nõuetele.

Toetavad faktid:

- Eestis ei ole seni registreeritud suuri õnnetusi veeremi rikke tõttu, Hotbox-seadmed fikseerivad igakuiselt mitmeid pidurite ülekuumenemisi;
- Hooldamata veeremite puhul on täheldatud keskkonnaohtu (nt õlilekked);
- EVS-EN 15955-2:2025 sätestab ohutusnõuded raudteeveeremile ja hooldusmasinatele.

Õiguslikud viited:

- Viidatud on raudteeseadusele, mis sätestab TTJA pädevuse;
- Veerem peab olema vastavushinnatud ja kantud registrisse;
- tehnohoolduse ja remondi ettevõtetel peab olema hoolduse eest vastutava üksuse sertifikaat.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *oluline oht*

- Hooldamata veeremite puhul on keskkonnaoht suur, eriti õlilekete ja tehniliste vigade tõttu;
- Potentsiaalsed tagajärjed: inimohvrid, vigastused, keskkonnakahjud.
- Veeremi tehniline rike võib põhjustada raudteeliikluse häire, veeremi kahjustumise või kasutusest kõrvaldamise ning ohustada reisijaid ja töötajaid.
- Kütuse, õli või muu ohtliku aine leke võib põhjustada pinnase või vee reostuse ja tulekahjuohu.
- Ohutuskriitilise komponendi rikke korral võivad tagajärjed olla raskemad, sealhulgas vigastused või raudteeveeremi rööbastelt mahasõit.
- Pidurisüsteemi, rattapaari, telje, laagri või muu ohutuskriitilise komponendi rike võib põhjustada kokkupõrke või raudteeveeremi rööbastelt mahasõidu.
- Võimalikud tagajärjed on inimeste hukkumine või raske vigastus, ulatuslik varakahju, liikluse pikaajaline katkemine ning ohtliku veose lekkimise korral keskkonnakahju.

Realiseerumise tõenäosus: *keskmine*

- Taristule hotbox seadmed on tuvastatud veeremi laagrite ja pidurite ülekuumenemise juhtumeid, mis kinnitab selliste rikete esinemise võimalikkust.
- Hotbox-seadmed aitavad riske tuvastada, kuid vananev veerem suurendab ohtu;
- Veeremi vananedes suureneb komponentide kulumise ja tehniliste rikete tõenäosus, eriti puuduliku või hilinenud hoolduse korral.

<u>Kontrolli ulatuse piiritlemine</u>

TTJA saab kontrollida:

- Vastavushinnatud veeremit regulaarselt vastavalt tööplaanile või konkreetsete juhtumite alusel.

Keda kontrollitakse:

- Raudteeveoettevõtjad;
- Veeremi omanikud ja valdajad;
- Tehnohoolduse ja remondipunktid;
- Veeremi ehitusega tegelevad ettevõtte

Milliseid nõudeid kontrollitakse:

- Veeremi vastavus ohutus- ja hooldusnõuetele;
- Vastavushindamist ja registrisse kandmine;
- Hoolduse eest vastutava üksuse olemasolu veeremil.

TTJA pädevus ja järelevalve meetmed

Õigusaktid

- TTJA tegutseb vastavalt raudteeseadusele;

Kui tuvastatakse oht:

- Tehakse ettekirjutus puuduste kõrvaldamiseks;
- Veeremi kasutuskeeld kuni puuduste kõrvaldamiseni;
- Vajadusel rakendatakse sunniraha või asendustäitmist.

39. Raudteeohutuse ja -liikluse juhtimise eest vastutavate töötajate pädevusnõuete rikkumine: 8 – keskmine – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raudteeohutuse ja -liikluse juhtimise eest vastutavate töötajate eksimused (nt vale käsu andmine, signaalide eiramine, tööeeskirjade rikkumine) kujutavad endast ohtu inimeste elule, tervisele ja keskkonnale. Sellised eksimused võivad viia rongide kokkupõrkeni, rööbastelt mahasõiduni või süsteemide juhitamatuseni. Ohuolukord puudutab töötajaid, kelle tegevus mõjutab otseselt raudteeohutust – sealhulgas vedurijuhid, jaamakorraldajad, rongikoostajad, signalistid jt.

Konkreetne probleem: Raudteetöötajad (nt rongikoostajad, jaamakorraldajad, vedurijuhid jt) võivad eksida juhendite või eeskirjade vastu kas inimlikult või hooletusest. Sellised eksimused ohustavad raudteeohutust ja võivad mõjutada ka kolmandaid osapooli. Eksimused võivad olla seotud ka väsimuse, terviseprobleemide või ebapiisava väljaõppega, mis on suur riskitegur raudteetöötajate seas. Raudteeohutuse tagamine sõltub inimfaktorist, mis moodustab märkimisväärse osa raudteeõnnetuste põhjustest.

Toetavad faktid:

- 2024. a oli kokku 11 vahejuhtumit, mis olid põhjustatud raudteeohutuse- või -liikluse juhtimise eest vastutava töötaja tegevusest.

Õiguslikud viited:

- Raudteeseadus sätestab TTJA pädevuse;
- EL määrus 2019/773 käsitleb liikluskorralduse allsüsteemi koostalitluse tehnilist kirjeldust, sh töötajate pädevusenõuded ja tervisekontrolli sagedust;
- Majandus- ja taristuministri 26.11.2020 määrus nr 79 „Raudteetöötaja tervisenõuded ja tervisekontrolli kord“, mis sätestab nõuded nägemisele, kuulmisele, psühholoogilisele sobivusele ja tervisekontrollile;

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: ***Kõrgendatud oht***

- Ohutuskriitilist ülesannet täitva töötaja eksimus võib põhjustada rongide kokkupõrked mis võivad põhjustada inimese surma, raskeid kehavigastusi, keskkonnareostuse ohtu;
- Eksimused võivad põhjustada liiklusgraafiku häireid, mis mõjutavad kogu raudteevõrgustiku toimimist.

Realiseerumise tõenäosus: ***Keskmine***

- Ebapiisav täiendusõpe ning töötaja ülesannete või tööpiirkonna muutumine võivad põhjustada olukorra, kus töötaja pädevus ei vasta enam tegelikult täidetavatele ülesannetele.
- Tööalaseid eksimusi ei ole võimalik täielikult välistada ka nõuetekohase pädevuse korral, eriti suure töökoormuse, väsimuse või ebatavalise liiklusolukorra puhul.
- TTJA menetlustes tuvastatud puuduste arv viitab korduvatele rikkumistele.

Kontrolli ulatuse piiritlemine

Keda kontrollitakse:

- Raudteetöötajad (nt rongikoostajad, jaamakorraldajad);
- Raudteeveeremi juhid (vedurijuhid, eriveeremi juhid);
- Koolituskeskused, kus toimub raudteeveeremijuhtide väljaõpe.

Milliseid nõudeid kontrollitakse:

- Töötajate tervisetõendite ja kutsetunnistuste olemasolu ja kehtivust;
- Kutseeksamite läbiviimine, osalemine vaatlejatena;
- Koolituskeskuste vastavus nõuetele, õppekava vastavus standardile, õppekeskkonna sobivus.

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

Õigusaktid:

- Raudteeseadus annab TTJA-le pädevuse sekkuda.

Rakendatavad meetmed:

- Peatatakse töötajate tegevus kui puuduvad pädevusnõuded, seni kuni puudused kõrvaldatud;
- Sunniraha või asendustäitmine vajadusel;
- Tööinspektsiooniga koostöö, kui TTJA-l puudub vastav pädevus.

Tööinspektsioon kaasatakse eelkõige juhtudel, kui TTJA-l tekib kahtlus, et raudteetöötajate töö- ja puhkeaja korraldus ei vasta kehtestatud nõuetele, mis võib mõjutada töötajate ohutust ja töövõimekust.

Arvestades raudteeohutuse ja -liikluse juhtimise eest vastutavate töötajate rolli kriitilisust, on TTJA ülesandeks tagada, et kõik töötajad vastaksid kehtivatele pädevus-, tervise- ja koolitusnõuetele. Regulaarne järelevalve, kutseeksamite kvaliteedikontroll, tervisekontrolli dokumentatsiooni hindamine ning koostöö koolituskeskuste ja tööinspektsiooniga on võtmetähtsusega ohu ennetamisel

40. Raudteeohutust ohustavad alltöövõtjate töötajate pädevusnõuete rikkumised: 9 – suur – kõrgendatud oht

Ohuolukorra kirjeldus

Raudtee-ettevõtjad kasutavad alltöövõtjaid ehituse, hoolduse ja tehniliste tööde teostamiseks. Sageli puudub ettevõtjal (tellijal) täielik ülevaade alltöövõtjate töötajate pädevusest, mis võib viia ohutusnõuete rikkumiseni.

Raudteel teetöid teostavad töötajad, sealhulgas pöörmepuhastajad talvisel perioodil, on korduvalt põhjustanud ohtlikke olukordi, mis viitavad puudulikule koolitusele ja ohutusalasele juhendamisele. Sageli on tegemist alltöövõtjate töötajatega, kelle pädevus ei pruugi olla piisavalt kontrollitud. Alltöövõtjate töötajate pädevus peab vastama samadele nõuetele nagu põhiteenuse osutajate töötajatel. Oht võib tekkida ka siis, kui töötaja pädevus on formaalselt tõendatud, kuid töökoht ei ole nõuetekohaselt kaitstud, töö tegemiseks puudub liikluskorraldaja luba, töötajat ei ole teavitatud rongiliiklusest või tööülesanded ja vastutus ei ole tellija ning alltöövõtja vahel selgelt jaotatud.

Toetavad faktid:

- Aastatel 2021–2025 registreeriti 31 juhtumit, kus raudteel töötavad töölised tekitasid ohtliku olukorra. Neist 13 talvist juhtumit olid seotud pöörmepuhastajate tegevusega, mis tekitas ohtliku olukorra rongiliiklusele.
- 2025. aasta I poolaastal on registreeritud 9 juhtumit, mis viitab kasvavale trendile.

Õiguslikud viited:

- Raudteeseadus § 35 lg 4 ja § 44 lg 8 – ohutusjuhtimise süsteemi rakendamine ja aruandlus;
- Majandus- ja taristuministri 03.12.2020 määrus nr 83 „Ohutusjuhtimise süsteem, ohutusnäitajad, raudteeinfrastruktuuri, -liikluse korralduse ja -ohutuse nõuetele vastavuse kontrollimine, nende aruandlus, vormid ning tähtajad ja raudteeohutust mõjutavatest juhtumitest teavitamine1“– ohutusjuhtimise süsteemi nõuded, sh alltöövõtjate kaasamine
- Komisjoni rakendusmäärus 402/2013, riskihindamise ühise ohutusmeetodi kohta.

Ohuolukorra hinnang

Tagajärje kaalukus: *kõrgendatud oht*

- Teel töötavate tööliste eksimused võivad põhjustada rongiõnnetusi ja liikluskatkestusi.
- Talvised pöörmepuhastustööd toimuvad tihti piiratud nähtavuse ja lühikese reageerimisajaga, mis suurendab riski.
- Võimalik tagajärg: inimeste elu ja tervis, rongiliikluse seiskumine, rongiliikluse ohutus, varaline kahju

Realiseerumise tõenäosus: *suur*

- Juhtumite arv on selgelt kasvutrendis: 22 juhtumit nelja aasta jooksul ja 9 juhtumit poole aastaga.
- Registreeritud ohtlikud juhtumid näitavad, et töötajate puudulik juhendamine, töökorraldus või ohutusnõuete eiramine võib raudteel korduvalt realiseeruda.
- Risk suureneb hooajaliste ja lühiajaliste tööde korral, kui töötajate koosseis muutub sageli ning töökoha- ja tööülesandepõhiseks juhendamiseks jääb vähe aega.
- Raudteel tehtavatesse ehitus-, hooldus- ja tehnilistesse töödesse kaasatakse regulaarselt alltöövõtjate töötajaid, kelle väljaõppe, juhendamisel ja pädevusel võib esineda puudusi.
- Talviste tööde, sealhulgas pöörmepuhastuse ajal suurendavad ohu realiseerumise tõenäosust halb nähtavus, libedus, muutlikud ilmastikuolud ja töötaja piiratud reageerimisaeg lähenevale raudteeveeremile
- Trend: Tööjõu paindlikkuse kasv, alltöövõtjate osakaalu suurenemine, hooajaliste töötajate kasutamine, risk suureneb.

Kontrolli ulatuse piiritlemine

TTJA saab kontrollida:

- Raudtee-ettevõtjaid, kes kaasavad alltöövõtjaid;
- Töötajaid (s.h teetöölised), kes täidavad ohutuskriitilisi ülesandeid;
- Rajatisi ja tööpiirkondi, kus teetööd toimuvad.

Kontrollitavad nõuded:

- Koolituse ja juhendamise dokumentatsioon (sh ettevõttel on dokumenteeritud protseduur alltöövõtjate kaasamiseks)
- Pädevustõendite olemasolu ja kehtivus;
- Alltöövõtja töötajate kontrollimine koolituse ja juhendamise osas;
- Ohutusjuhtimise süsteemi rakendamine, sh riskianalüüsid ja töökorraldus
- Talviste tööde erijuhised ja selle koordineerimine liikluskorraldusega

TTJA pädevus ja riikliku järelevalve meetmed

Õiguslik alus:

- Raudteeseadus § 49 lg 7 – TTJA pädevus ohutusjuhtimise süsteemi kontrollimisel
- Majandus- ja taristuministri 03.12.2020 määrus nr 83 „Ohutusjuhtimise süsteem, ohutusnäitajad, raudteeinfrastruktuuri, -liikluse korralduse ja -ohutuse nõuetele vastavuse kontrollimine, nende aruandlus, vormid ning tähtajad ja raudteeohutust mõjutavatest juhtumitest teavitamine[1]“– ohutusjuhtimise süsteemi nõuded

Rakendatavad meetmed:

- Dokumentide kontroll (pädevustõendid, koolituskavad, riskianalüüsid);
- Sihtkontrollid talvisel perioodil ja tööpiirkondades;
- Ettekirjutused ja hoiatused rikkumiste korral.